

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VI. ÉVFOLYAM.

1891. márczius 25.

III. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Nézetek a tanítóképző-intézeti tanítás és nevelés gyakorlatias irányáról.*)

Valóban fölösleges munkát teljesítenék akkor, ha arról akarnék itten hosszás bevezetést írni, hogy a tanítóképző-intézeti tanításnak és nevelésnek gyakorlatias irányban kell haladnia. Czikkemnek épen nem lehet a feladata, hogy erről t. pályatársaimat meggyőzzem; hiszen nem képelek tanférfiút, a ki manapság tisztába ne volna azzal, hogy tanítóképző-intézeti növendékeket oktatni s rájuk nevelőleg hatni pusztá theoriákkal nem lehet és nem szabad. A bevezetést tehát bátran el lehet hagynom és így azonnal a dolog lényegére térhetek át.

De hát miben áll a dolog lényege, t. i. a tanítóképző-intézeti tanítás és nevelés gyakorlatias — praktikus — iránya? Sokan sokfélekép vélekednek e felől. Legyen szabad a föltett kérdésre vonatkozólag elmondanom saját szerény nézeteimet is.

Én a tanítójelöltek gyakorlatias képzését a tanítás és nevelés minden részére, minden mozzanatára kiterjesztendőnek tartom. E végből tehát föltétlenül szükségesnek találom, hogy a képző-intézeti növendékek oktatásának és nevelésének bármely ága az életre előkészítő legyen. A növendék nyerjen a képző-intézetben olyan útmutatásokat és szerezen magának olyan szokásokat, a melyeket az élet minden körülményei között felhasználhat és értékesíthet. A tanítóképző-intézet lássa el a tanulókat olyan praktikus ismeretekkel és képességekkel, a melyek úgy a társadalmi életben, mint a gyermekek tanításánál és nevelésénél lépten-nyomon alkalmazhatók.

*) Tanítóképző oktatásunk javítása azon fordul meg, hogy a paedagogiai, az elméleti szaktárgyak és a gyakorlati (művészeti) tárgyak között a kellő egyensúlyt és összehangzást eltaláljuk, valamint, hogy az egyes tantárgyaknak a népis-kolai oktatásra való vonatkozását pontosan megállapítsuk. Úgy Kozocsa úrnak múlt számban közölt értekezése, mint e czikk figyelemre méltó kísérletek e tétel megoldásában. Az úgy tehát sokkal fontosabb, mint hogy megvitatás nélkül maradhatna. Tisztelettel kérjük kartársainkat egyrészt az általános hozzászólásra, másrészt a t. szaktanárokat annak részletes kifejtésére, miként volna az egyes tantárgyaknál a képzőintézeti oktatás szakjellege, a paedagogiai képzésre való vonatkozása, egyszóval gyakorlati iránya megvalósítható.

Szerk.

Az eddigiekből is láthatja a tisztelt olvasó, hogy én nemcsak az ismeretek felhasználhatóságában, nemcsak a tanítási ügyesség megszerzésében, hanem a társadalmi műveltségi kellékek elsajátításában, a neveltségben is keresem a gyakorlatiasság kellékeit. De hogy részletesebben kifejezzem magamat, tanítóképzésünknel elkerülhetetlenek tartom:

1. Hogy a növendékek az egyes tudományokban és képességekben gyakorlatias módon legyenek oktattva.

2. Hogy jártasságot szerezzenek a művészeti ismeretek alkalmazásában és a közéletre vonatkozó gyakorlati képességekben.

3. Hogy minél többet gyakorolják magukat a gyermekek tanításában, nevelésében és fegyelmezésében. (Emez utóbbi szempont azonban kívül fog esni jelen fejtegetésem körén, annyival is inkább, mert a kérdés már sokszor és minden oldalról meg volt vitatva.)

4. Hogy nyerjenek kellő útmutatást a társadalmi élet követelte külső formák s convenientiák tekintetéből.

Ezeknek a céloknak megvalósítására a tanítóképző-intézet összes faktorainak és intézményeinek közös és összehangzó közremunkálása szükséges. Különösen pedig ezekre szolgálnak: a képző-intézeti tanárok gyakorlatias irányú tanításai, valamint helyes fegyelmezési eljárásai; továbbá a tanárok irányadása, példája, buzdítása s az okszerűleg vezetett internatusi rendszer; és végül a népiskolai tanításban s a fegyelem-tartásban való jártasság megszerzése.

Lássuk most, hogy a fennebb előszámlált feladatok miként oldhatók meg tanítóképző-intézeteinkben.

A mi először is a növendékek oktatásának gyakorlatiasságát illeti, e tekintetben a tanítás szemléletiességén kívül, különösen az alább felsorolandó kívánalmak megvalósítására óhajtok kiváló figyelmet fordítani. Ezek pedig a következők:

1. Az egyes tudományok körét illetőleg szerezzen a tanítójelölt kellő jártasságot:

a) az irodalmilag korrekt beszédben és helyesírásban, továbbá az értelmes és szép olvasásban,

b) a mennyiségtani ismereteknek a közéletre való alkalmazásában,

c) a térképrajzolásban és a domború térképek alakításában,

d) a természettudományok köréből nyert ismeretek értékesítésében,

e) és végül a nevelés-oktatástani kérdések önállóbb fejtegetésében.

Vegyük most ezeket a követelményeket rövid vizsgálat alá.

Az első pontot illetőleg meg kell kívánni a növendéktől, hogy feleleteiben épp úgy, mint gyakorlati föllépése alkalmával az irodalmi nyelvet minden hiba nélkül beszélje. Megjegyzem, hogy én itten nem a Bugáth-féle irodalmi nyelvet értem, hanem Aranyék és Petőfiék hamisítatlan nyelvét. A tanítóképző-intézet minden tanára, tehát nemcsak a magyar nyelv és irodalom tanítója, vigyázzon, hogy a magyaros beszéd ellen ne vétson, de megint ügyeljen arra is, hogy a növendékek egyetlen egy tanórán se érezzék magukat fölmentve a beszédbeli szabatoság kívánalmai alúl. Így pld. a számtan vagy a zene tanárának épp

ügy kötelessége a képző tanulók beszédét ellenőrizni, mint azoknak, a kik a nyelvtani ismereteket tanítják. A műkifejezések tekintetében czélszerű volna, ha minden tanári testület egyöntetűleg járna el; így nem fordulna elő az az eset, hogy a míg az egyik *üteret, hallcsövet* emleget, addig a másik ezeket megrója és a kartárs hibás kifejezéseit *ütöérre, hallócsőre* korigálja ki.

Sajnálattal tapasztaljuk, hogy a tanítóképzőbe lépő ifjak közül még a született magyarok sem beszélnek mindig helyesen. Ákárhány-szor hallunk tőlük e féle kifejezéseket: *adjál, mondjál, fázok, aztat, eztet, meszetet, eczetet* stb. Ezekről a hibákról őket le kell szoktatnunk. Fordúlnak elő helytelenségek a mondatszerkezetben is. Ez ellen főként azok a növendékek vétenek, a kikre gyermekkorukban egyes idegen nyelvek (német, tót, oláh stb.) hatottak. Sok tanuló, a kinek a magyar nem anyanyelve, az igekötőket majdnem mindig hibásan használja; azonban a folytonos gyakorlat és a helytelen beszédnek kiigazítása sokat javíthat ezen is. A nemzetiségi vidékeken elhelyezett képzőkben különösen nagy gondot kell fordítani azoknak a magán- és mássalhangzóknak tisztá és magyaros kiejtésére, a melyek az idegen ajkú növendékek anyanyelvében ismeretlenek vagy szokatlanok. Ilyenek pld. az *a, i* és a zárt *ë*, továbbá az *ü, ú, ö, ő, gy, ty, zs* és *ly*. Tudom saját tapasztalatomból, hogy mily sok vesződést okoz a tanárnak, ha az árva- vagy a trencsénmegyei tót növendéket az *a*-nak, *ü*-nek, *ö*-nek helyes kiejtésére meg akarja tanítani; azonban türelemmel s kitartással mégis csak sikerül célhoz jutni.

A korrekt beszédnek támogatására szolgáljon a gyakori fenhangan való értelmes olvasás. Mentől többet olvastatjuk fenhangan a növendékeket, annál jobb. A magyar nyelv tanárán kívül a többi szakok oktatóinak is azon kellene lenniök, hogy azt, a mit a tanórán elmagaráztak, a növendékekkel a tankönyvből fel is olvastassák és az egyes, kevésbbé világos kifejezéseket értelmezzék vagy értelmeztessék. Az értelmes és folyékony olvasás mellett képesíteni kell a tanítójelölteket a szépolvasásra is. Ez persze nem oly könnyű munka és sok gyakorlatot igényel. Azonban a harmadik és annál inkább a negyedik évfolyamban mindenesetre annyira kell vinni a tanulókat, hogy nemcsak a szépprózai szemelvényeket, hanem a költeményeket is érzéssel s ízléssel tudják felolvasni. En úgy vagyok meggyőződve, hogy inkább tanuljanak a képző növendékek kevesebb grammatikát és prosodiát, de az olvasásban és helyesírásban legyenek annál tökéletesebbek. Sajnos, hogy e tekintetben némely helyütt épen megfordított állapotok uralkodnak.

Most pedig áttérhetek az első pont alatt említett harmadik kiváramra: a helyesírásban való gyakorlásra. A tanítóképzőbe lépő növendékek legnagyobb részéről elmondható, hogy az orthographiával hadi lábbon áll. Némelyek még oly elemi dolgokat sem tudnak, hogy az igekötőt, ha ez közvetlenül az ige előtt áll, a szóval együvé kell írni. Hogy mi az oka ennek az elszomorító körülménynek, azt ez alkalommal nem feszegetem. Tény, hogy a képzőkbe fölvevett négy közép- vagy polgári iskolai osztályt végzett növendékek

ismerete semmiben sem annyira fogyatékos, mint épen a helyesírásban. E bajon a képzőintézetnek mindenesetre segítenie kell és a növendékekkel a magyar orthographia minden szabályát úgy be kell gyakoroltatnia, hogy azokat habozás nélkül tudják alkalmazni. Részemről mindig szellemi szegénységi bizonyítványt látok abban, ha valamely, a „műveltségre“ igényt tartó tanító a helyesírás szabályai ellen vét; és ezért szigorúan megkövetelendőnek tartom, hogy a ki a tanítói oklevelet meg akarja szerezni, az a legutolsó ékezet helyes fölrakásáig érte és alkalmazza nyelvünk orthographiájának minden csinját-binját. Nem elég, ha a növendékek sokat írnak, sokat fogalmaznak, hanem az a fő, hogy helyesen írjanak. Legyen tekintettel minden tanár a növendékek helyesírására is; ne tűrjön meg egyetlen egy hibát sem, s ha ilyen előfordul, nyomban igazíttassa ki a tanulóval. A számtani naplók, vagy a gyakorló-iskolai jegyzetek és a tanítási tervezetek stb. végignézésénél épp oly figyelemben részesítendőek a helyesírás követelményei, mint a tulajdonképeni magyar házi és iskolai dolgozatok felülbírálásánál. Ha valamely növendék több, vegyük 10 írásbeli hibát ejt az ő feladványában, tegyük kötelességévé, hogy az egészet újból leírja a hibák kiigazításával. Ugy vagyok meggyőződve, hogy ha a tanári kar egyöntetű és következetes eljárást követ, akkor a tanulók nagy többsége négy év alatt a magyar helyesírásban teljes jártasságot fog szerezni.

A mennyiségtani oktatás körében elég alkalma nyílik a szaktanárnak, hogy a növendékeket a gyakorlati élet számos kívánalmával megismertesse. Itt különösen kiemelendőnek tartom, hogy a számtani példák révén be kell vezetni a tanulókat a köznapi élet követelte mindazon ismeretekbe, a melyeknek megtanulására más tantárgyaknál kevesebb alkalom kínálkozik. A számtannal összekötve lehet és kell is megismertetni az árúk értékét, azoknak jó minőségét, a pénznemeket, a takarékpénztári kezelést, az egyszerű könyvvitelt, az adás-vevési szerződések és számadások készítését, a váltók s kötelezvények helyes kiállítását. E mellett figyelmet kell fordítani, hogy a mértant a növendékek gyakorlati szempontok szerint tanulják; mérjenek föl egyes területeket, alkalmazzák a kisebbített mértékeket, készítsenek alaprajzokat, épületterveket, alkossanak fából vagy papírból geometriai alakokat.*) Továbbá a mennyiségtani órák alatt a közéletből vett példák oly nagy számát kell a növendékeknek megszerezni, hogy majd mint tanítók ne legyenek kénytelenek minduntalan a tankönyvhöz folyamodni, ha tanítványaiknak egyes példákat fel akarnak hagyni. Pedig hányszor megtörténik, hogy a tanító a feladatokat a kézikönyvecskéből kénytelen kiböngészni, egyszerűen azért, mert emlékezetének tárháza az ilyenekben nagyon szegény!

A földrajzi oktatás, eltekintve a szemléletiesség kívánalmaitól, csak akkor lesz igazán gyakorlatiassá, ha a képző növendékek a térkép-készítés módjával is megismerkednek. E végből szükséges,

*) Eppen ezen gyakorlatias iránynál fogva szükséges volna képzőintézeteinkben a méréstant a rajzhoz csatolni. Szerk.

hogy a tanár rajzolva tanítson és a tanulók rajzolva tanuljanak. Elkezdve az iskolaszoba tervrajzától mindent szerkesztő módon kellene a képző-intézetben előállítani, mert csak így remélhető, hogy a földrajzi oktatás gyümölcsöző lesz úgy az ismeretek maradandóbbá tételében, mint azok módszeres felhasználásában. Tanítóink közül még most is sokan vonakodnak a földrajzot constructiv módon tanítani. S mi lehet ennek az oka? Az, hogy a képzőintézetben nem nyertek elég alapot és így a rajzolgatás nehezükre esik; épp ezért megelégszenek a fali térkép megmutatásával s a földrajzi fogalmak, nevek, számok, adatok stb. száraz elmagyarázásával és betanulatásával. Innen van, hogy népiskoláinkban a földrajzi oktatás oly kevés reális haszonnal jár, és innen magyarázható meg, hogy a növendékek lokális ismeretei száralomra méltóan hézagosak, legtöbben még a saját vármegyéjük területi viszonyaival sem levén tisztában.

A domború térképek készítése is ott, a hol a tanár az ilyenek előállításához ért, megbecsülhetetlen haszonnal jár a növendékekre nézve; ma azonban alig van egy-két képzőintézeti tanférfiú, a kire az ilyesmik készítését rá lehetne bízni.

Nincsen egyetlen egy tantárgy sem, a melynél a gyakorlatias irány inkább érvényesíthető volna, mint a természeti tudományok. Hosszú értekezést lehetne írni ennek az érvényesítésnek módzatairól; itt azonban csak a leglényegesebb kívánalmakra akarok rámutatni. Föltétlenül szükségesnek tartom, hogy a növendékek megismerkedjenek a rovar- és lepkegyűjtés körüli teendőkkal s a madártöméssel, továbbá a növények szárításával s mindezeknek rendezésével, a nőképzőkben a művirág-készítés módjával; igen kívánatosnak tartom továbbá, hogy a képző tanulók mindenikének legyen az intézet kertjében egy kis botanikus kertje. Az ásványtan tanításával össze kell kötni a kőzetek gyűjtését, a jegecsmintáknak papírból vagy fából készítését, a vegytannal pedig meg kell ismertetni egyes, a közéletben leggyakrabban előforduló szerek vagy gyártmányok előállítását. A könnyebben összeállítható fizikai eszközöknek készítését is jó lesz a növendékekkel megismertetni, hogy majd ebbeli ügyességüket az iskolában felhasználhassák. A mi pedig az egészségtan szabályainak gyakorlati alkalmazását illeti, erre különösen a jól berendezett internatusban igen sok alkalom nyílik.

A természeti tudományok tanításánál kerülni kell a túlságos „tudományoskodást.“ Aztán meg nem lehet megelégedni azzal, ha mindent szemléltetve tanítanak, hanem e mellett folyton alkalmat kell adni a növendékeknek, hogy a tanárral ők is közreműködjenek, így pld. gyűjtsék össze a tanórán megismertetendő növényeket, ásványokat vagy rovarokat; a fizikai kísérletezéseknél segídkezzenek; a rendezést vagy rendszerezést teljesítsék saját erejükből stb. Hibáztatandó az olyan eljárás, midőn a tanár hónapokon keresztül az elméleti dolgokról beszél. Ilyen is megtörténik s elég kár, hogy megtörténhetik. Tudok esetet, hogy egy képzőben öt hónapon át mindig a sejttanról magyarázott a növénytan tanára. De hibáztatandó az is, midőn a rendszerek fölépítéséhez szükséges típusok szemléltetését elhanyagolják.

A képzőintézet felsőbb osztályaiban képesíteni kell a növendékeket, hogy egyes nevelés-oktatástani kérdéseket önállóan fejtegetni tudjanak. Évente legalább két-három paedagogiai értekezés készítése volna megkívánandó, természetesen a szaktanár előleges utmutatása szerint. A nevelés-oktatástani tételek tárgyalásánál az egyéni felfogásnak igen nagy tere nyílik s ezen egyéni helyes felfogásnak írásban való kifejezésére már a képzőintézetben elő kell készíteni a növendékeket, hadd szokjanak hozzá saját erejükből gondolkodni s gondolataiknak alkalmas formát adni.

2. A művészeti és a közhasznú ismeretek megszerzése tekintetéből sokan túlságos követelményeket formálnak a tanítóképzéssel szemben és így a tanítójelölteket ezeknek erejét felülhaladó munkákkal akarják terhelni. Én teljesen elegendőnek tartom, ha a képzőintézeti növendékek csak azokat a művészeti, illetőleg közhasznú ismereteket sajátítják el, a melyek a tanítói pályával közvetlenebb vonatkozásban állanak; ilyenek: a zene, ének, rajzolás, mintázás, továbbá a tornázás, kertészkedés, selyemhernyó- és méhtenyésztés, egyes iparcikkek készítése és végül az életmentés.

A fennebb előszámláltak tanításánál a következő gyakorlatias szempontokat tartom irányadóknak:

a) az ének s főképp a zeneoktatásnál arra kell törekedni, hogy a tanítójelölt ebbeli ismereteit az iskolában, és mint kántor: a templomban érvényesíthesse. Tudjuk, hogy az ének- és zenetanítás kezdetén olykor óriási nehézségeket kell a szaktanárnak legyőzni, mert a képzőbe lépő növendékeknek alig van valami alapos zenei és énekelőismerete. És mégis szorgalmas, lelkiismeretes oktatással a szaktanárnak (főltéve, hogy elég tanóra áll rendelkezésére) annyira kell képesíteni a tanulókat, hogy ezek hangjegyekből szabatosan énekelni tudjanak s a könnyebb darabokat hegedűn, zongorán lejátszák és egyes egyházi énekeket orgonakisérettel elénekeljenek. Ezen utóbbira, különösen a mi viszonyaink között, nagy gond fordítandó s épp azért, olykor talán a többi zenei ismeretek rovására, az orgonajátszásnak és az egyházi énekeknek gyakorlására minél több időt kell szentelni. A hol ezt nem teszik, ott a növendékek előtt elzárják az utat, hogy a kántorsággal összekötött tanítói állomásokra reflektálhassanak.

b) A rajzoktatást össze kell kötni a mintázás tanításával és a plasztikai munkák készítésével.

c) A tornaszat tanításánál főképpen azoknak az ismereteknek elsajátítására kellene tekintettel lenni, a melyekre a tanítójelölteknek majd a népiskolában szükségük leend. Ismerjenek meg a növendékek mentől több játéknemet és tornajátékot. A szertornázás túlzásai a tanítóképző-intézetekben is mellőzendők.

d) A kertészeti és gazdasági oktatásnál inkább a gyakorlatra, mint az elméletre kell súlyt fektetni. Legyen meg minden növendéknek a maga külön kertrészecskéje a magról kelt fa- és oltvány-iskolában és a szőlőtáblákban; mivelje minden növendék a neki kiosztott kertrészt a szaktanár és a kertész utasításai szerint; ismerkedjék meg minden képző tanuló a tenyésztésre legalkalmasabb gyü-

mölcs- és szőlőfajokkal és tudja ezeket nemesíteni, művelni és gondozni. A ki a növendékek közül a kertészetben és szőlőművelésben, méhészetben, eperfatenyésztésben stb. nagyobb szorgalmat fejt ki, az részesüljön bizonyos jutalomban. Régebben a szegszárdi selyemtenyésztési orsz. felügyelőség 2—3 darab aranyat osztott ki azok között a növendékek között, a kik a selyemészetben kiválóbb előhaladást tanúsítottak; sajnos, hogy eme jutalmak egy pár év óta elmaradtak. Hogy mi okból, nem tudom.

A mely tanítóképző-intézetnek alkalmas virágház áll rendelkezésre, ott télen át a virágkultúrával és különösen a rózsatenyésztéssel is meg lehetne a növendékeket ismertetni.

e) Az iparoktatásnál egy részben a mintázás megtanulása volna célul kitűzendő, más részt pedig képesíteni kellene a növendékeket, hogy egyes tanszereket, papir-, vessző- és kirakott munkákat előállítani tudjanak. A fafaragásra csak a hegyvidéki képzőkben volna figyelem fordítandó. A sok pepecseléssel járó és csekély praktikus hasznot hozó lombfűrészélést teljesen el lehet hagyni.

A mi a vidéki képzők jelenlegi iparoktatását illeti, arra bátran el lehet mondanunk, hogy kevés kivétellel alig egyéb a semminél. Ritka helyen vannak kellően felszerelt iparhelyiségek; nincsenek képzett iparoktatók s a tanulók össze-vissza tanulnak mindent, de alaposan semmit. Ez az állapot továbbra így nem maradhat.

f) Vannak, a kik a tanítóképzőkben az életmentés körüli tudnivalókat is tanítani szeretnék. Alapjában véve ez a kívánság helyesnek mondható és mindenesetre meg is valósítható ott, a hol az intézetnek egy olyan szakférfiú (orvos) áll rendelkezésül, a ki az életmentés körüli teendőkkal a növendékeket megismertetheti.

De aztán ezekkel a fennebbi pontok alatt előszámlált kívánalmakkal a képzőintézetekben tanítható művészeti és gyakorlati ismeretek körét be is zárhatjuk. A sokféle kapkodás sohasem jár jó eredménnyel. Vajha átlátnák ezt azok is, a kik a tanítójelölteket orvosokká, katonákká, iparosokká, magtárkezelőkké, állatgyógyítókká, siket néma-oktatókká, nemzetgazdákká s nem tudom még mivé akarnák képezni!

3. Igen fontos kérdés végül, hogy a képzőintézet mikép készítheti elő a növendékeket a társadalmi élet formáságainak (convenientiáinak) gyakorlására?

A helyes nevelés megadja kinek-kinek az erkölcsi alapot és megszabja a becsületes életmód útját. A nevelésnek azonban e mellett azt is meg kell mutatnia, hogy a moráliter művelt egyén mi módon viselje magát a társasági érintkezések alkalmával, azaz hogyan lépjen föl másokkal szemben s hogyan gyakorolja az illendőség követelte szabályokat.

A tanítóképző intézet leginkább a nép alsóbb rétegeiből kapja növendékeit; a szegényebb földművelők, munkások, iparosok s más egyéb alkalmazottak gyermekei mellett aránylag csak csekély számmal lépnek a tanítói pályára azok az ifjak, a kik a magasabb intelligenciával és finomabb társadalmi műveltséggel bíró osztályokból

származnak. Innen van, hogy a képzőintézetbe lépő tanulók nagyobb része előtt a társadalmi műveltebb formák alig ismeretesek; innen magyarázható meg az a sok szögletesség, modortalanság, a melyet minduntalan tanúsítanak. Ha azonban mi a tanítójelölteket az élet számára szükséges minden útravalóval el akarjuk látni, akkor nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy ő nekik bizonyos társadalmi rutint is kell nyújtanunk, mert e nélkül a különben legképzettebb tanító sem fog a közönség előtt annyit érni, mint az ér, a kinek talán kevesebb paedagogiai képessége van, de ismeri és alkalmazni tudja a társasági illendőség és etiquette szabályait.

Ott, a hol jól berendezett internátus van, a társadalmi formások elsajátítása kétségkívül könnyebben fog sikerülni, mint az oly helyeken, a hol a növendékek szegény és félművelt családoknál szállásoltatnak el. Jegyezzük meg azonban, hogy egy jól berendezett internátust csak akkor lehet képzelnünk, ha abban a növendékek csoportonként egy-egy tanár felügyelete alá vannak beosztva és ennek mintegy családi körét képezik; mert, ha a benlakás nem egyéb, mint a kaszárnyarendszernek utánzata, akkor alig remélhető, hogy ott a képzőtanulók valami sok finom szokásra szert tegyenek.

A társasági illemformáknak elsajátítása tekintetéből a növendékeknek alkalmat kell adni, hogy a műveltebb körökben olykor-olykor megfordúlhassanak. Már maga az is nagy haszonnal jár, ha egyik-másik ifjú az intelligensebb családokhoz mint correpetitor bejárhat. E mellett igen sokat tehet a társasági csiszolódásra a táncztanulás, a házi vagy nyilvános szelid mulatságokban való megjelenés, továbbá a nagy közönség előtt való föllépés, így pld. az évente egyszer-kétszer az ifjúság által rendezendő zene-, ének- és szavalati estélyek alkalmával. Mindenestre megboesáthatatlan hiba, a hol a növendékeket a közélettől hermetice el akarják zárni és a tisztességes helyeken való megjelenést nekik nem engedik meg.

A tanároknak példája is igen sokat tehet arra nézve, hogy a növendékek az illem és etiquette formáit tőlük elleshessék. Azonban pusztán a példaadással még korántsem szabad a tanároknak megelégedni, hanem e mellett folyton figyelmeztetnünk kell az ifjakat, hol egy, hol más tényeik fonákságára és meg kell tanítani őket, hogy bizonyos adott esetben mikép járjanak el. Különösen pedig a közéletet vezető tanárnak számos alkalma nyílik, hogy az evésnél előforduló szokásokat gyakorlatba vétesse; úgy szintén a neveléstan tanárának majdnem minden tétel fejtegetésénél ki lehet és kell is terjeszkednie azokra a körülményekre, a melyek a társadalmi szokásokra és formásokra vonatkoznak.

Az országnak nemcsak értelmes, gyakorlatilag kiképzett s nemcsak jellemileg szilárd, hanem társadalmilag is művelt tanítókra van szüksége, és ezen utóbbi szempont megvalósítása épp oly fontosnak tekintendő, mint az előbbiekké. Sajnálni lehet azonban, hogy a míg az értelmi, gyakorlati és az erkölcsi képzés követelményeinek tőle telhetőleg minden képzőintézet eleget óhajt tenni, addig magára a társadalmi műveltség külső kívánalmaira nem egy helyen kevés figyelmet fordítanak. Ennek

az utóbbi körülménynek lehet betudni azt az esetlenséget és modortalanságot, a melyet a képzőkből kilépő fiatal tanítóknál nem egy alkalommal tapasztalhatunk.

Zajzon Dénes.

A kettős tételről.

Az egész mathesisnek az a feladata, hogy adott, vagy más szóval ismeretes viszonyokból ismeretleneket keressen. Minden matematikai feladatnak kétféle elemét különböztethetjük tehát meg: vannak benne ismeretes és ismeretlen alkotó részek. Ha valamely matematikai feladatnak ezen kétféle elemét úgy választjuk külön, hogy az ismeretes alkotó részekből olyan állító ítéletet alkotunk, melynek segítségével az ismeretlen alkotó részekre vonatkozólag állító ítélet alakjában tudunk a feladatbeli kérdésre megfelelni: akkor a szóban forgó konkrét feladatból kettős tételű feladatot szerkesztettünk.

Az így szerkesztett feladatban két állító ítélet van, melyek közül az egyikben, az úgynevezett feltételben, mennyiségileg minden logikai alkotó rész ismeretes, míg a másikban, a kérdőtételben, vagy kérdésben, nem mindegyik az.

1. Például:

Valamely 8 m mag. falat felép. 12 kőm. 28 nap alatt, ha naponta 10 órán át dolg.;
 " 12 " " " " " 20 " x " " " " " " " " " ?

2. Valamely villámlás alkalmával 28 másodperczcel később hallottuk a dörgést, mint a hogy a villanást láttuk: kérdés, mekkora távolságra vannak tőlünk a villámló felhők, ha a levegő hőmérséklete az észlelés közben $+ 12\text{ C}^0$ volt?

E feladatból a következő kettős tételt szerkeszthetjük:

1 mp. alatt 0 C^0 hőmérsékletű levegőben a hang 332 m útát tesz meg:
 28 " " 12 " " " " " x " " " " ?

3. Valamely kör küllője 2,5 m: mekkora az illető kör területe?

r méter küllőjű kör területe $r^2 \pi \text{ m}^2$
 2,5 " " " " " x " ?

4. A Jupiter sziderikus éve 12 földi év: kérdés mekkora annak Naptól való középtávolsága, ha a Földnek Naptól való középtávolsága 20 000 000 mf.?

1 földi évnvi keringési idő mellett a bolygó távolsága 20 000 000 mf.:
 12 " " " " " " " " x "

5. Bármely középponti mozgásnál a mozgó test sebessége egyes arányban van a vezérsugar által sűrölt területtel és fordított arányban van a mozgó testnek a középponti erő székhelyétől való távolságával: kérdés a bolygók keringése egyenletes mozgás-e?

E feladatok a tanító-növendékek tanulmányaiból vannak válogatva, melyek megoldásával tehát foglalkozniok kell. Vizsgáljuk meg e feladatokat közelebbről.

A feladatok taglalását és a tételek felállítását mellőzve, a feltételnek a kérdéssel való összehasonlításából azt látjuk, hogy a míg az 1—4 példákban úgy a feltételben, mint a kérdésben ugyanazon körülményekre vonatkozó szám adatok foglaltatnak, addig az 5. példa feltételében már nem ugyanafféle adatok fordulnak elő, a melyek a kérdésben szerepelnek. Ez utóbbi feladat megoldása előtt tehát a két ítélet fogalmai között tárgyi ismereteink alapján kell a szükséges kapcsolatot megkeresni.

Bármelyik feladatot vizsgáljuk is meg, azt tapasztaljuk, hogy úgy a feltétel, mint a kérdés a szóban forgó fogalmak tartalmából csupán néhány jegyre vonatkozólag nyújt számbeli adatokat. Ha növendékeinket a körültekintő, alapos gondolkodáshoz akarjuk szoktatni, ne mulasztjuk el azt a figyelmeztetést, hogy a feladatban elhallgatott körülményekről mint vélekedjenek. Az ilyen óvatosságra szoktatás által mentjük meg őket a hebehurgya általánosításoktól, melyek épen az élénkebb, gyorsabb felfogású tanulókra olyan veszélyesek. Arra különben számolásaink közben magunknak is szükségünk lesz, hogy tanítványaink az egyenlő körülmények mellőzését helyesnek tartsák s azért ezen figyelmeztetés még tárgyilag is szükséges.

Példáink között némelyiknél úgy a feltétel, mint a kérdés különös ítélet, másiknál csupán a kérdés különös, a feltétel pedig általános, ismét másnál meg mind a feltétel, mind a kérdés általános ítélet. Az ítéletek rangjára való tekintettel az 1., 2., 4., 5., példák feltételei és kérdései páronként véve koordináltjai egymásnak, míg a 3. példában a kérdés alárendelt viszonyban van a feltétellel.

Az ítéletek ezen most említett viszonyából következik, hogy a 3. példabeli kérdés alanya (a „kört“ gondolom logikai alanynak!) egész terjedelmével bele esik a feltétel alanyának terjedelmébe, míg a többi példákban e fogalmak körei teljesen különváltak. A 3. példa megoldása közben tehát következtetéseinket csupán csak a fogalmak körére kell alapítanunk s nem szükséges azok tartalmát vizsgálnunk. A mi minden körre áll, az áll a 2·5 m küllőjű körre is. Az ilyen logikai műveletek azonban nagyon kevés haszonnal járnak s a mi céljainkra csupán annyiban használhatók, a mennyiben a műveletek gépies gyakorlására alkalmasak. Sokkal nagyobb fontosságot érdemelnek azonban az olyan feladatok, melyeknek megoldása közben a fogalmak tartalmát s azoknak egymás közötti összefüggését kell vizsgálnunk. Ily esetekben az egyes eszme-egyének cserélgetése által új, meg új kérdések merülnek fel, melyek megoldása közben saját kutatásaink útján gazdagíthatjuk egyes fogalmaink tartalmát. És ez a tartalom minden fogalomra nézve végtelen gazdag, mert az egyszerű szemléletnél, vagy elgondolásnál felfogható jegyeken kívül nagyon sok olyan jegy tartozik még ide, a mely amazok összevetéséből csupán

csak a különböző gondolkodási formák útján származtatható le. Ezen jegyek származtatása képezi az igazi analízis feladatát, nem pedig a fogalmak körére alapított következtetések gyártása, melyek semmi új igazságot nem mondanak.

Ha növendékeink az ilyen analízisek iránt kedvet, tehersegeikhez mértén több-kevesebb készségét és hozzá való alapfogalmakat nyertek tőlünk: akkor nyugodtan mondhatjuk el magunkról, hogy az alaki képzés tekintetében is megtettük kötelességünket. Ha azonban csupán csak a tanterv által kiszabott anyag megtanítására törekszünk s növendékeinket csak ennek egyszerű, hű reprodukálására kényszerítjük: akkor békóba vertük tanítványaink szellemét, korlátoztuk látókörüket s csak arra képesítettük őket, hogy taposhatták azt a bizonyos széles országutat, a mely mellett két felől az emberi tudás határának Potemkin falai gyanánt merednek magasra azon szűk korlátok, melyek között csekély ismereteik alusznak szépen, csendesen. Az általunk nyújtott elvont eredmények, száraz tények és érzéki szemléletek, habár lelkiismeretes indukció útján jutottak is azokhoz növendékeink, ezen analízis nélkül megmaradnak az emlékezet terheiül s úgy az egyéni, mint az általános emberi haladásnak akadályaiul szolgálnak. „ Ezek feledtetik velünk saját lábunkon a járást, és megkímélnék a gondolkodástól.“ (Madách.) Az igazi műveltséget nem az ismeretek sokasága, hanem korlátolt számú, jól rendezett, ép, eszmék és a megszerzésök közben kifejtett szaporító tehetség jellemzik. És a szaporító tehetség egyik irányú működésének fejlesztésére különösen jó alkalom kínálkozik a negyedik évfolyam számtani ismétlései közben a kettős-tételi feladatok megoldásánál, midőn ez irányú munkálkodásunkat egyfelől nagy mértékben segíti az, hogy a tanulók ekkorra már majd minden tudományágban eljutottak a fogalmaknak, az általános elveknek és törvényeknek ismeretére, melyek köréből sok alkalmas feladatot válogathatunk ki, másfelől fáradozásaink eredményét biztosítja a növendékek érettebb, fejlettebb ítélőképessége és az a reflexiókra való hajlandóság, mely ezen a fokon már számbavehető tényezővé erősödött. Tanításaink és ismétléseink ezen a fokon már ne úgy legyenek berendezve, hogy növendékeink közül senkinek se jusson eszébe a megszokottaktól eltérőre gondolni, vagy ilyenről elmélkedni. (Bacon a „Novum Organum“-ban.)

A különböző tudományágban az egyes fogalmak tartalmából indukció útján elég alkalmunk volt értelmezéseket szerkeszteni, törvényeket megállapítani: a számtan tanárainak feladatához legjobban talál az analitikai, vagy dedukáló és a spekulatív gondolkodási formák begyakorlása.

Még mielőtt a feladatok megoldásához foghatnánk, meg kell állapítanunk az egyes ítéletekben szereplő fogalmak közötti számbeli összefüggéseket.

Az 1. példában az egyes fogalmak arányos összefüggésben vannak egymással és pedig részint egyenes, részint visszás, vagy fordított arányú összefüggésben; a 2. példában az idő az úttal

egyenes arányú összefüggésben van, míg a hőmérsékletnek az úttal való kapcsolatát a sebességnek

$$C_{t^0} = C_{0^0} \sqrt{1 + \frac{1}{273} t}$$

képlete fejezi ki; a 3. példában a küllő és terület összefüggése ezen

$$T = r^2 \pi$$

egyenlet által van kifejezve; a 4. példában a keringési idők és a Nap-tól való távolságok kapcsolatát Keppler 3-ik törvénye mondja meg és végre az 5. példa megoldásához szükséges összefüggést a következő egyenletben találjuk meg:

$$v = \frac{2t}{d}$$

A megoldáshoz szükséges számműveletek szempontjából érdemes különbséget tenni az arányos és a nem arányos összefüggéseket tartalmazó feladatok között.

Az arányos összefüggésű mennyiségekből szerkesztett feladatok, melyeket hármasszabály s arány szabály néven szoktak a többi kettős tételi feladatoktól megkülönböztetni, leggyakrabban a következő módokon oldatnak meg:

1. egységre vitel,
2. arányok segítségével, (ide számítandó az olasz praktika is),
3. aránylatokkal,
4. láncz szabálylyal.

A nem arányos kapcsolatban álló fogalmakat tartalmazó feladatok megoldása közben körülbelül annyiféle eljárást kell alkalmaznunk, a hány feladatot oldunk meg, e téren nem volna célszerű ily szempontból eredő osztályozást hajtani végre.

A fentebb elmondottak alapján a kettős tételi feladatoknál a következő dispositiót vélem követhetőnek:

1. a feltételnek és kérdésnek felállítása s az adatok összegyűjtése;
2. a mellőzött körülmények bírálata;
3. az egyes fogalmak közötti számbeli összefüggések megállapítása;
4. a feladat megoldása.

A feladatok kiválogatásánál pedig uralkodó szempontul ajánlom azt a követelményt, hogy a megoldása közben előforduló következtetések ne a fogalmak körének, hanem azok tartalmának vizsgálatán alapulhassanak.

Jóllehet nem kicsinylem az elméleti fejtegetéseket: nem esem az ellenkező hibába s elismerem a gyakorlati kivitelnek, az alkalmazásának fontosságát s azért ha a becses lapok egyéb fontos feladatai meg fogják engedni, megkísérem egy két példa megoldását, a megoldási mód kritikájával együtt leírni,*) mert azt tartom, hogy az olyan elmélet, mely a gyakorlatot és tapasztalást megveti, hiú és vakmerő: az olyan gyakorlat azonban, mely az elméletet mellőzi, sánta és vak.

*) Örömmel vesszük, mint általában minden ily irányú fejtegetést.

Javaslat tantervünkhöz.

(Paedagogiai elmélet és gyakorlat.)

a) *Paedagogiai elmélet.*

Mélyen tisztelt választmány! A titkárunk által szerkesztett beces Emlékirat, dr. Málnai Mihály és Kozocsa Tivadar úrnak kiváló munkálatai után bátran rövidre foghatom javaslatomat, annyival inkább, mert az általános szempontokra s nagyjából a részletekre nézve is megegyezünk.

A paedagogiai elmélet tárgyai képző-intézeteinkben: test- és egészségtan, lélektan és gondolkodástan, általános neveléstan, módszertan, iskolai szervezet és administráció ismerete s a nevelés- és tanítás története. Ezek számát én még szaporítanám a bölcsészettan történelmi alapon való rövid megismertetésével, különös gondot fordítván a korunkban uralkodó bölcséleti irányokra s Herbart gyakorlati bölcséletére. Igaz ugyan, hogy tanítóképzésünkben a gyakorlatias iránynak kell uralkodni a tudományos fölött, de én ezt nem veszélyeztetve, hanem biztosítva, mert teljesen öntudatosná téve látnám a gondolkodás- és bölcsészettan főbb pontjainak megismertetése által; világosság, rendszer, alapos megokolás, határozott irány, helyes uton haladó önképzés ezek nélkül legalább öntudatosan lehetetlen. Bővebb látókör, magasabb szempontra emelkedés tanítóinknak s a népoktatásügynek csak javára lehet.

A felosztást tekintve elfogadom dr. Málnai Mihály, tagtárs úrnak lapunkban közölt s választmányunk elé terjesztett javaslatát. A változtatás mindössze ennyi volna:

1. Mivel az egyes tanítástárgyak részletes módszerét az illető szaktanárok tanítanak, előlegesen kimondandó, hogy a tanítástárgyak módszerének megállapítása az illető szaktanár, a paedagogia tanára s a gyak. isk. tanító javaslata alapján a tanári kar által történik. Így a merő ellentétek kikerülhetnek.

2. Az I. osztály test- és egészségtana mellé az életmentés és gyors segélynyújtás módja fölveendő, de előadása orvosra bízandó s ez előadásban minden osztály, de kivált az I-sőn kívül a IV. osztály növendékei részt vegyenek. A lelki élet főbb vonalainak ismertetését, a lelki jelenségek leírását s a test és lélek kölcsönös hatásának megismerését szintén ez osztály számára osztanám be. Így az I. osztály embertant tanulna, melyben főszerepet a test játszik. Ez osztály óraszámát a jelenlegi 3 órában tartanám meg, az életmentés tanítására szükséges heti 1 órában kívül.

3. A II. osztályban Málnai úr beosztásához híven a testtant mindig szem előtt tartó lélektan volna a főtárgy s ezt követné, a tanévnek úgy II. felétől e mellett haladna a gondolkodástan, Dittes-Gyertyánffy tankönyvével jórészt megegyező módon. A heti óraszám 3.

4. A III. osztálynak Málnai úr szerint rendezett tananyagát elfogadom, csak azt fejezném ki, hogy e tananyag a két első osztály-

ban tanúttakra alapítandó s így az ismétlésnek is helyet adjon ; helyesen különben máskép ez az anyag nem is tanítható.

5. A IV. osztály számára Málnai úr javaslatához még hozzá venném a bölcsészettnek történelmi alapon való ismertetését, kiváló figyelemmel a jelenleg uralkodó bölcsészeti irányokra, nevezetesen: Kant, Schopenhauer, Herbart és Comte bölcsészétére, legalább heti 1 órában.

6. A czélhoz, a mint ezt Málnai úr szépen elmondja, ezt toldanám: A gondolkodástan és bölcsészet fegyelmézzze, irányítsa s magasabb szempontra emelje az észet, öntse rendszerbe a tudást és szolgáljon alapúl a tudományos paedagogiához, sarkaljon helyes irányú önművelésre.

A gyakorlati tanítások czélját jelenlegi tantervünk abban látja, hogy a növendék gyakorlatilag tanulja meg az elméleti ismeretek alkalmazását és sajátítsa el bizonyos methodikai jártasságot. (L. 4. lap.) Ugyancsak jelenlegi tantervünk a gyakorlati kiképzésre vonatkozólag az 5. és 6. lapon ezeket mondja: A II. oszt. növendékei „kisebb csoportokban egymást fölváltva a gyakorlóiskolai tanítást egyhúzában mindaddig szemléljék és hallgassák, míg a tanterv minden egyes tantárgyának tanítása legalább egyszer elő nem fordul. A növendékek tapasztalataikat leírják s e dolgozatot a gyak. isk. tanító s a módszertan tanára felülvizsgálja“. A gyakorlati tanítást a módszertan tanára által megállapított sorrendben a III. oszt. növendékei kezdik; tantárgyakból a gyak.-isk. tanítójától, módszerre nézve a módszertan tanárától nyernek utasítást. A növendék írásbeli tervezetet készít s csak akkor taníthat egy félóránig, ha az említett tanárok e tervezetet a tanítás sikerét biztosítónak találják. Tanítás után bírálat tartatik, melyben a tanító növendék, osztálytársai, a nevezett tanárok s esetleg a szaktanár vesznek részt. A megbírált tanításról minden növendék új tervezetet készít s ezt gyakorló-iskolai füzetébe beírja. A IV. osztály gyak. tanítása ugyanilyen, de a növendékek hetenként kétszer a gyak.-isk. tanító jelenlétében más-más osztályban is foglalkoznak. A gyakorlati kiképzéshez sorolható még az az intézkedés is, hogy a IV. oszt. növendékei részt vesznek a gyak.-iskolai órarend megállapításában s az órarendet leírják; egész éven át pedig a heti tananyagot a gyak.-isk. tanítójától kezükhöz veszik, leírják s tanulmányuk tárgyává teszik.

Ezekkel szemben egyszerűen utalok közgyűlésünk idevonatkozó határozataira, melyek a tapasztalatszerzést czélszerűbbé, a tanításban való gyakorlást fokozatossá, huzamosabbá, mindenoldalúvá, tanulságosabbá, tehát jobbá teszik, s melyeket Emlékiratunk alaposan megokol.

Igénytelen javaslatomban közgyűlési határozatainkhoz tartom magam s nem teszek egyebet, mint keresem a helyes formát, melyben határozataink a tantervben foglaltassanak.

A könnyebb áttekinthetés s teljesebb intézkedhetés czéljából jónak látnám, ha tantervünkben a paedagogia elmélete és gyakorlata egymástól elkülönítve, bár egy főczím alatt, foglalnának helyet. Tehát volna: Nevelés tan. a) Paedagogiai elmélet. b) Paedagogiai gyakorlat. Az utóbbi következőleg vétetnék be tantervünkbe.

b) *Paedagogiai gyakorlat.*

Minden elemi tanító (tanítónő) képző-intézet mellett s vele szoros kapcsolatban 6 osztályú osztatlan elemi iskola van két tanteremmel. E gyakorló-iskola révén a képző-intézeti növendék embertani s általában paedagogiai tanulmányai épüljenek széleskörű megfigyeléseken, tapasztalatokon, szerezzon a növendék minél teljesebb gyermek-ismertet, tapasztalatokat az elemi iskolai nevelés és tanítás minden ágában s részletében és gyakorolja magát a tanító összes teendőiben.

1. A növendékek iskolalátogatása. Az I. és II. osztályu növendékeket a paedagogiai elmélet tanára a szükség- és saját belátása szerint koronként külön-külön elvezeti a gyakorlóiskola játszó tanulóiközé s az osztottá alakított iskola egyik-másik osztályába. A növendékek által itt szerzett s leírt megfigyeléseket, tapasztalatokat a gyakorló iskolai tanító felvilágosításai után a testtani, lélektani, neveléstani órákon értékesíti.

Ilyenmő és a nevelői s tanítói eljárásokat illető tapasztalatok szerzése végett a III. osztály növendékei a gyakorló-iskolai tanító vezetése mellett megjelennek a gyak.-isk. tanulók huzamosabban tartó játékaiban s heti 1 órában az osztottá alakított iskola osztályainak tanításán. Ilyenkor a gyakorló-iskolai tanító tanít s végzi a nevelői teendőket és ügyel arra, hogy a növendékek minden osztály tanítását szemlélhessék. Tapasztalataikat a növendékek följegyzik s a tanítási bírálati órákon (heti 1 óra) a gyak.-isk. tanító vezetése alatt s a paedagogia tanárának jelenlétében értékesítik.

Ugyan e tapasztalatok szerzése végett a IV. oszt. növendékei az isk. év. elején 2 hónapig egyenként fölváltva 1—2 napot töltenek az osztatlan gyakorló-iskolában s részt vesznek a gyermekek játékaiban. Később e tapasztalatok nagy részét gyakorlati tanításaik alkalmával szerzik meg, de legalább heti 1 órában az iskolaév végeig, együttesen jelennek meg az osztatlan iskolában foglalkozó gyakorló-iskolai tanító tanításán. Tapasztalataik följegyzése s értékesítése úgy történik, mint a III. osztályban.

2. Gyakorlati tanítás. A gyakorlati tanítást a III. osztály növendékei újévtől kezdik; heti 3 órában tanítanak; tekintettel kell lenni arra, mennyire haladtak az általános és részletes módszertanban; csak az osztottá alakított gyakorló-iskola egy-egy, de fölváltva más-más osztályában taníthatnak; egy-egy növendék egyhuzamban fél-, majd 1 óráig tanít. A tantárgyat s a tanítás anyagát a gyakorló iskolai tanító adja, ő vezeti a gyakorlati tanítást s ennek bírálatát; a paedagogia tanárának ellenőrző szerep jut, úgy ő, mint az illető szaktanár a gyakorlati tanításra megjelenhet s a bírálatban részt vehet.

A tanításra kijelölt növendék tanítás tervezetét előlegetesen elkészíti; e tervezetet a paedagogia tanára s a gyakorló iskolai tanító megbírálja. A tanítás csak akkor tartható meg, ha e tervezet annak sikerét biztosítja. A tanításon az egész osztály jelen van s figyel, bírál.

A heti 1 bírálati órán az illető tanító tanítását maga a tanító-növendék, az osztálytársak, a gyakorló iskola tanítója, a paedagogia

tanára, esetleg a szaktanár bírálják meg mindnyájan jegyzeteik alapján. Az eredményt a gyakorló iskolai tanító összegezi s e szerint bírálatát minden növendék nyomban kiegészíti.

A IV. osztály növendékei az előbb leírt módozatok mellett fölváltva tanítanak az osztatlan gyakorló-iskolában heti 5 órán; 1—1 növendék egész órán át tanít a gyakorló iskolának félórakra osztott órarendje szerint. Hetenként 2 bírálati óra tartandó. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az éven át minden egyes növendék minden tantárgyból s minden osztályban tanítson.

Minden hét első felében, november hótól kezdve, az összes tanítói teendőket 1 vagy másfél naponként fölváltva, két IV. osztályu növendék végzi a gyakorló iskolai tanító felügyelete alatt. A III. oszt. gyakorlati tanítása ez időre osztandó be. A tanítónövendék vezeti az összes naplót s a minden egyes gyermekről vezetett naplót. E tanításokra, a fegyelmezésre, a tanítói összes teendők végzésére vonatkozó általános érdekű és értékű megjegyzéseit a gyakorló iskolai tanító a bírálati órákon is tegye meg.

A gyakorló-iskola órarendje s részletes tanterve nyomtatásban kiadandó s már a III. osztály növendékei által megszerzendő és az eleméleti paedagogiai, s a IV. osztályban a bírálati órákon tárgyalandó; tanulmányozása figyelemmel kísérendő. A gyakorló iskola vizsgálatán a IV. osztály növendékei jelenjenek meg.

*

Tervezetem intézkedéseit hosszasan nem okolom meg. Legnagyobb újtásnak látszik benne az, hogy a gyakorlati tanításokat a gyakorló iskolai tanító vezeti. Ez közgyűlésünk határozata; s a paedagogiai elemélet tanárának: az igazgatónak túlságos megterhelése nélkül másként nem is lehet. Arról, hogy az igazgató ellenőrzői tisztét s a felügyeletet gyakorolhassa, gondoskodtam. Kiváló figyelmet fordítottam arra, hogy a növendék addig ne tanítson, míg arra a tanítás-nevelés szemlélete s a tapasztaltak megbeszélése révén elő nem készülhetett. A gyakorló-iskolát egészen a növendékekre nem bízhatjuk, mert annak, mint elemi iskolának, czélját biztosan el kell érniük; ezért javaslom, hogy a hét 3 utolsó napján legfőlebb pár óra kivételével a gyakorlati iskolai tanító tanítson.

Peres Sándor.

A tanítóképző zenetanár egyéniségéről.

Midőn a tanítóképző zeneügyéhez több oldalról hozzászólunk, ne feledkezzünk meg önbírálatunkról sem, mivelhogy szerény véleményem szerint egyéniségünk is nem kis mértékben befolyásolja a tanítóképző zenetanításának eredményét. Azt hiszem nem fog visszatetszést előidézni, ha e talán előttünk kényes kérdésben véleményemet őszintén elmondom, már csak azért sem, mert ha az eszmeceserét megindítottuk, úgy terjeszszük azt ki az egész ügyre. Minthogy, a mit őszinte sajnálattal kell nyilvánítanom, a tanítóképző-intézeti zenetanítás fontossága ma még általánosságban sem ismertetett el a tanítóképző keretén belül

ebből kifolyólag szükségképpen nyilatkozni akarok a zenetanárnak: *a)* a testületben elfoglalt állásáról; *b)* a növendékekkel való érintkezéséről; *c)* a társadalomban elfoglalt viszonyáról és *d)* a zenetanár képzettségéről.

a) A tanár-testület tagjaival szemben legyen a zenetanár nyilatkozataival óvatos, a maga tárgyát soha se tölje előtérbe, hogy valahogy öndicséret gyanújába ne essék; várja meg, míg azt mások teszik s ez esetben azonban határozott véleményét és meggyőződését a zeneügy fontosságáról visszatartani férfiatlan volna. Mint a tanár-testület tagja, vegyen az intézet kebelében felmerülő teendőkből tevékeny részt; legyen, ha kell a testületnek jegyzője, könyvtárnoka, osztályfőnök stb., miáltal nemcsak a maga, de az ügy tekintélyét, melyet képvisel, emelendi. A tanári ülésekben pedig minden szenvedélyes vitatkozástól vagy véleményének erőszakos keresztülvitelétől őrizzék. Magasztos ügyünknek már e helyen kell jóakaró barátokat szereznünk, mert ha a tanár-testület érdeklődéssel viseltetik irányunkban, úgy az bizonyára tárgyunkra is ki fogja terjeszteni, a mi csak az ügy hasznára válik. Már csak ezen oknál fogva is legyünk a tanár-testület minden tagja iránt barátságosak és előzékenyek, de soha sem . . . alázatosak. Tanárok vagyunk valamennyien, ki-ki a maga szakmájában. Nekünk zenei kiképzésünk és oklevelünk megszerzése bizonyára annyi időbe és fáradságba került, mint nekik saját tárgyukban való kiképzésük; az anyagi költség tekintetében pedig a mi kiképzésünk az övékét határozottan felülmúlja.

b) A növendékek előtt igyekezzék mindenképp előtérbe állandó tekintélyt szerezni. Habár az nagy részt egyéniségében rejlik, mégis több mellékkörülmények által támogatatik, melyekkel, minthogy mindnyájunk előtt ismeretesek, e helyen bővebben foglalkozni nem akarok. Mindenképp legyen a zenetanár szakmájában teljesen jártas; a hazai zene-intézeteink akármelyikében megszerezheti a szükséges ismereteket és kiképzést. A növendékekkel érintkezzék tárgya behatása alatt szeliden, mint művelt ember tenni szokott, már csak azért is, mivel az ifjúban leendő pályatársunkat kell tekintenünk; de a hol a körülmények netán megkívánják, ott legyünk határozottak és erélyesek; egyik tantárgy sem ad annyi alkalmat a rendetlenkedéshez, mint a zene, azért kívánatos, hogy körültekintők és jó fegyelem-tartók legyünk. A törvény világosan kívánja tőlünk, hogy az iskolának énektanítót, az egyháznak kántort neveljünk oly növendékekből, kik semminemű zeneismeretet nem hoztak magukkal, a kiket csekély heti órákban rövid négy év alatt kell azokká kiképezni. Ez majdnem legyőzhetetlen munka, melylyel megterhelhetünk. Ez oknál fogva legyen a zenetanár első, ki osztályába lép és utolsó, ki abból kijő. Minden egyes óra kivétel nélkül 4—5 növendék feleletével kezdődjék, melyről ott a helyszínén az osztályzat is bejegyzendő. Utána következik az új lecke megmagyarázása és a tanár által való eljátszása s végre az órai csendesfoglalkozásul adott összhangzattani tétel végeletekintése és kijavítása. A növendékek tanulásánál főgondot arra fordítsunk, hogy azok szorgalmát ébren tartsuk, nehogy csak bizonyos időközökben készüljenek, mivel ez a haladást és eredményt alapjában megren-

díthetné. Ha a növendék esetlegesen a tudományokban csak akkor készül, mikor gondolja, hogy felelésre szólíttatik, ez feleletét befolyásolni alig fogja, míg a zenében, mint gyakorlati tárgyban, az esetlegesen elhanyagolt vagy meg nem tanult leczkék következtében képtelen lesz helyesen és kielégítően felelni mindaddig, míg azokat utána nem pótolta. Gyakorlatomból tudom, hogy a gyakorló-órák hiteles ellenőrzése a tanár részéről alig lehetséges; ennél fogva az iskolaév beálltával jó-indulatúlag figyelmeztetni szoktam a növendékeket a zenének az életre s egyénük jólétére kiterjedő fontosságára; én ugyanis ismételtlen emlékkükbe hívom, hogy a tanítói pályával járó szerény anyagi díjazás nem mindenkor gondoskodik jólétük biztosításáról, ezt azonban inkább elérhetik, ha a kántori teendőikben is jártasságot szereznek. A zenével való foglalkozás anyagi türelmet kíván nemcsak a tanár részéről, de magától a tanítványtól is; nem elég a növendék játékát, ha az rosszul megyen, ridegen azzal szakítani félbe, nem jó, rossz, menjen helyére, de szeretettel kell őket bátorítani, és türelemre szoktatni. Többet, mint a mennyit a növendék egy óra alatt megtanulhat, soha se adjunk leczkére. Gyakori eset az is, hogy rosszul felelő tanítványok azzal mentegetőznek: hisz' tanultam vagy a leczkét tudom. Ez, ha előfordul, rendesen a gyenge halló érzékű növendékeknél szokott előjöni. Ily alkalomkor a tanár ne veszítse el türelmét, de igyekezzék a növendéket állítása tarthatatlanságáról meggyőzni, mit leginkább egy tehetségesebb növendék által tehet, ha az a felelő játékanak eredményéről véleményt mond. Ezen körülményből kifolyólag tereljük az ifjúságot oda, hogy igazságszeretetünkben és részrehajlatlanságunkban teljesen megbizzanak. Erre nézve igen alkalmas eszköz az időközi érdemsorozatnak az osztály előtti megállapítása, sőt talán szükséges is, ha meggondoljuk, hogy több zenetantárgy szerepel egy érdemsorozat alatt. E személyes érintkezés folytán megtudja a növendék, hogy e zeneágak melyikében kell pótolnia.

c) A társadalomnak legyen a zenetanár keresett, sőt nélkülözhetetlen tagja; itt iparkodjék a művészetet érvényre emelni, nemesebb és helyesebb ízlést fejleszteni. Erre számtalan alkalom nyílik dalárdákban, családoknál mint zongora-tanító, esetleges hangversenyekben stb., Allhatatosan törekedjék a zenetanár oda, hogy a külföldi zenészeket a társadalomból kiszorítsa, mert ezek hazafias szempontból több kárt okoznak, mint hasznot. Magánélete pedig kifogástalan legyen.

d) Tárgyában a zenetanár teljesen tájékozott és otthonos legyen. Kiképeztetését jelenleg a fővárosi paedagogiumban nyeri; czélszerű azonban, ha tökéletesebb kiképzés czéljából a Zene-Akadémiát is felkeresi. Szükséges még, hogy a zenetanár ne csak a maga tárgyában legyen mester, hanem a tudományokban is általános tájékozottsággal és ismerettel kell bírnia.

Jelen igénytelen sorokban egyéni nézetem kívántam elmondani a zenetanár egyéniségéről, nem tagadván, hogy véleményemet nagy részt személyes eljárásomból merítém, mely egyszersmind eljárásom hibáit is magában foglalja. Ha tényleg eljárásom hibásnak találtatnék,

lekötelező készséggel várom annak esetleges helyreigazítását, vagy a mi reám még örvendetesebb volna, tökéletesebb alakban való bemutatását. Addig is Isten velünk és nemes feladatunkkal!

Félegyháza, 1891. márczius 15.

Egner Adolf.

Zenei reflexió.

Igen tisztelt szerkesztő úr! Mondhatom, nem kevésbé zavarta fel léleknyugalmamat Mócsy úrnak a Magyar Tanítóképző február havi számában megjelent cikke; nem azért, mintha talán ezuttal is el nem vállalhatnám a saját cikkemben írt minden egyes kifejezésért a felelősséget, hanem mert Mócsy úr személyét illető olyan sértő modort tulajdonít nekem, mely minden időkre reám nyomná a lesújtó ítélet bélyegét, ha bárkivel szemben is megokolatlanul tiszteletlenséget tanúsítanék s ha meggondolom, hogy Mócsy úr, kit immár 30 éves múlt fényes tapasztalatokkal dicsér, saját jóhízműségét, tehát állításainak valóságát részéről hamis színben feltüntetett valótlanságoknak declarálja: gyenge tollam, melyet egészen ismeretlen nevem s még fiatal korom vezet, Mócsy úrral szemben a háttér sötétében egészen elhalványodva alig képes ezen rám nézve dehonestáló kérdésben szót találni.

Azonban a rám gyakorolt fenti hatás után nyugodtabb kedélyvel nem leend nehéz ezen odiosus ügyet magamról egészen elhárítani.

Nézzük csak azon kifejezést, melyet Mócsy úr magára nézve sértőnek talál, melyre nézve bátor vagyok idézni a Mócsy úrnak a decemberi számban megjelent cikkéből a következőket: „Lehet, hogy lesznek, kik a gyakorlatra felvett anyagot soknak találják s hajlandók humbugot látni a fentebb kijelölt anyagban” „Hogy a tamások ókat meggyőzzem“ stb. Ime, már akkor sejtette Mócsy úr, hogy lesznek „tamások.” Hogy pedig sejtelve beteljesült, igénytelenségemben, M. úr saját kifejezését használván, nem hihettem, hogy ezáltal jóhízműségében való kételkedésemnek adok kifejezést. Sőt ellenkezőleg; egészen lehetségesnek tartom, hogy a kalocsai képzőben „a zeneismeretek nélkül bejövőkre nézve csak a 3-ik fekvésben való hegedülés kötelezett, a haladottabbak azonban játszanak a 2-, 4-, 7-ik fekvésben is, a zongorán pedig megkóstolják, illetőleg derekasan fogyasztják nemcsak Mozart, Haydn, Beethoven sőt még Chopin és Raff muzsikáját is.“

Midőn tehát elismerem azt, hogy ezen nagy halmaz anyag a kalocsai képzőben mint rendes tananyag taníttatik, egyuttal kijelentem, hogy nagyon sokra becsülöm zenei értékét annak, aki Haydn, Mozart, Beethoven műveit kellő alappal, helyes felfogással és ízléssel reprodukálja; azonban ilyen képző növendéket nem tudok képzelni. Nem lehet szerencsém Mócsy úr szíves meghívását igénybe véve, az ellenkezőről meggyőződni. De ha megengedi, én is teszek egy talán felfogásom szerint sikeresebb propositiót: szíveskedjék a legjobb zenész növendékét a zenében való továbbképzés céljából a Paedagogiumba, vagy esetleg a Zeneakadémiába küldeni, ahol bizonyára tudtára adják, az

illetőnek, hogy Beethovent, Chopint, míg néhány évig a kezdet nehézségein át nem esik, jó lesz egészen félretenni s addig is, míg Beethovenekre majdan sor kerülne, kevésbbé ismert szerzők sokkal könnyebb gyakorlatainak fáradságos tanulásán szerezzen alapot amazok sokkal több zenei értelmet igénylő darabjaihoz.

Hic, haeret aqua.

Egy legjobb esetben 4 gimn. osztályt végzett képzőbe lépő ifjú, aki zongorát vagy hegedűt azelőtt csak távolról látott, (mert ilyen van legtöbbször) a rendes órán kívül a zongorán legfőleg heti 2 órai, a hegedűn pedig naponta (sokat mondok) $1\frac{1}{2}$ órai magánygyakorlás mellett hogyan képes 3 év alatt pl. Jansa op. 81. s ennek megfelelő gyakorlatokat, s a zongorán pedig a fenti szerzőket játszani? Hisz ahhoz már kifejtett technikai készség és nem kevés zenei értelem s izlés kell. Ilyen magas zenei műveltséget, különösen a kevés gyakorlati idő miatt a képző nem adhat, de nem is hívatása. A M. T. K. júniusi számában közölt tantervemre való hivatkozással elégnék tartom a hegedűn az első fekvésben minden oldalról való alapos jártasság megszerzését; vagyis pl. Huber K. hegedű-iskolájának I. füzetét s ezzel párhuzamban Plegel op. 8., Dancla op. 23, 32, 60., Mazas op. 60. kettősöket; a zongorán pedig Bartalus „Bevezetés a zongora és orgona játékosába“ című művét s emellett Czerny és Bertini legkönnyebb gyakorlatait. Természetesen egy-egy tehetségesebb s esetleg egyik-másik hangszerezen több évi gyakorlattal bíró tanulót is e tanterv határai közé szorítani nem lehet. Ezen mindenik növendékre egyformán kötelezhető tananyag szakszerű precíz betanítása is nagy nehézségekbe ütközik, mégis ezen tananyaggal szerény véleményem szerint sokkal önállóbb zeneismeretet adhatunk, ha nem engedjük a növ. erejét és képességét meghaladó, magasabb zenei izlést igénylő művek tanítása által őket az illúziók homályos ködébe vezetni.

Tehát röviden összegezve az eddigieket, nem azt tartom lényegesnek, hogy kitől játszunk, hanem azt, hogy miként.

Ezekben Mócsy úr jóhiszeműségének legnagyobb tiszteletben tartása mellett csakis igénytelen véleményemnek adtam kifejezést.

A mi pedig az önképző körök működését illeti, az ének-zene-előadások productióit mint egy-két jobb tehetségű növendéknek a tanár magántanítása által elért eredményét, ha a kivételnek is szabályt nem állítunk, nem számíthatjuk a tananyag sorába. Mert elvégre is bármilyen sikerült nyilvános ének-zene-előadás mellett akár a legrosszabb lehet a zenetanítás. Különben szóljon erre vonatkozólag egy e szakban tekintélyes férfiú; bátor vagyok hivatkozni Margitai J. úrnak a Magyar Tanítóképző múlt évfolyamának júliusi számában megjelent cikkéből a díszvizsgálatokra vonatkozó igen szép fejtegetésére.

Mócsy úr előtt különösnek tetszik, hogy én a „felényi valóban igen szerény feladat teljesítésére“ a népiskolai tanítót képtelennek tartom; mert ezek: 1-ször paedagogusok. Igen ám, de nem a képzői zenetanításban, melynek methodikájáról fogalmuk sincs. 2-ször „bírnak nevelő tanítói szakképzettséggel“, de csakis annak tanításában, melyre szakszerűleg kiképeztettek, és ez nem a képzői zenetanítás. 3-szor „a

kis gyermekekkel való foglalkozásban megtanultak türelmesek lenni“, de az előttük ismeretlen mezőn, ha nem találják meg a célnak megfelelő utat, kedvükkel együtt türelmük is elvesz. 4-szer „vérükbe ment a gyakorlat útján, hogy a tárgyat könnyíteni s a növendékekkel megkedveltetni kell“ de a zenét sem könnyíteni, sem megkedveltetni nem képes az, aki épen szakképzettsége hiányában kénytelen szabad utat nyitni a kontárkodásnak. Avagy ha a képzőből kikerült ifjú alkalmas a képzőintézeti zenetanításra, olyan joggal miért ne vehetne magának annyi bátorságot, hogy pl. a történelmet vagy a számtant is tanítsa?

Ezzel a legkisebb kicsinylés sines a népiskolai tanítókkal szemben kifejezve, sőt magam is ismerek képzett zenész tanítókat; azonban ezen kevés kivételre nem lehetünk feljogosítva általános szabályt alkalmazni.

Végül igen tisztelt szerkesztő úr szives engedelmével, Egner úrnak, mivel az én megnyugtatómra kifejti zenetanári sikereinek maximumát és minimumát, nem hagyhatom felelet nélkül, hogy éppen olyan tantervről kell gondoskodnunk, mely mindenütt és mindenik növendéknek egyformán betanítható anyagot nyújt. Különben a mi a szepes-iglóí maximumot illeti, részemről nem tartanám olyan nagy sikernek, hogy esetleg 8—10 növendék a templomban a figurális miséknél közreműködik, mert az elvégre is nem tartozik a tananyaghoz és a mi fő, nem vonatkozik mindenik növendékre. Éppen ezért a sikernek Félégyházán sem a templomban való közreműködés a hőmérője, hanem ha a tantervben előírt tananyag lehetőleg mindenik növendéknek betanítható s a mi legfontosabb (ezt azért hangsúlyozom, mert Mócsy úr tananyagában nem említette) az énektanítás módszeréről s annak különösen a gyakorló-iskolában való gyakorlati keresztülviteléről gondoskodva van: a félégyházi sikerrel is meg lehet Egner úr elégedve.

Ezzel jelen soraimat bevégezvén, óhajtom, hogy mentsen az ügy iránti tiszta lelkesedésből és meggyőződésből folyó jóakaratait.

Beér Ferencz.

Öszinte szavak egyről-másról.

Tanítóképző-intézeteink élete hasonlítani kezd a vígan folydogáló csermelyhez, mely megszabadult jégkérgétől. A jégkéreg a 20 évig tartó közöny volt, melyet felváltott a minden vonalon meginduló tevékenység. A közelmúltban a képzőintézeti tanárkarok összes tevékenysége kizárólag a hivatalos teendők, a tanítás elvégzésére szorítkozott s a tanítóképzéssel, mint közügygel vajmi keveset törődtek. Életjelet nem adtak magukról; nem csoda, hogy a nagyvilág nem ismerte őket s nem is törődött velük. Ügyeiket mások, nem egészen idegenek, az általuk képzett tanítók beszélték meg lapjaikban, gyűléseiken. S ők hallgatagon túrték határozataikat, véleményeiket. Nekik nem volt helyük, nem volt terük, ahol szavukat felemelhették volna.

Az 1890-ik évet tanítóképzésünk terén paedagogiai történetíróink méltán számíthatják korszakot alkotó évnek. Ki ne érezné annak a

napnak jótékony melegét, mely felolvasztotta a zsibbasztólag ható közöny jégkérget s ki ne tudná, hogy e nap sugarai oda hatoltak, ahol tanítóképzésünk rózsái fognak nyílni?! A tanító-képző tanárok egyesületét és lapját értem. A felvétel, a képesítés, a gyakorlati kiképzés, a gyakorlati tantárgyak tanítása stb. fölött élénk eszmecsere fejlődött a lapban, a tanárkarokban, válaszmányi és közgyűléseken; a tantervről most folyik a vita. Nem kell elfogultaknak lennünk, hogy túlbecsüljük az egyesület eddigi működését s ezzel a minden oldalon meginduló tevékenységet, mégis a legörvendetesebbnek kell mondanunk az egy év alatt elért eredményt.

De épen az egyesület áldásthozó működésétől most már más egyéb kérdések megoldását is méltán várhatják a tanítóképzés barátai. E kérdések, a képzőintézetek és a képzőtanárok társadalmi helyzetének emelése körül forognak. A képzőintézetek s tanáraik társadalmi színvonalának emelése égető kérdés, saját érdekükben ép úgy, mint az ország tanítóinak érdekében.

Ferde és vizás a helyzet itt is, ott is! Lássunk azok közül néhányat! S ha lehet, az erre hivatottak igazítsák helyre!

A tanítóképző tanárok társadalmi befolyásának első feltétele, hogy legyen meg közöttük és a tanítók között a kellő egyetértés és bizalom. Mondhatjuk-e, hogy ez megvan? Vagy kinek nem jutnának eszébe Schvicker képviselőnek szavai*). Habár el kell ismernem, hogy a IV. egyetemes tanítógyűlés alkalmával impozánsul nyilvánult a tanítók és tanítóképző tanárok testülete között az összetartozás érzelme, mégis nem mondhatom, hogy az egyes tanárkarok és tanárok mindent megtennének, amit lehetne és kellene. Feltétlenül kívánatos, hogy a tanítóképző tanárok, tisztelet a kivételeknek, melegebben és őszintébben támogassák a tanítók törekvéseit és mozgalmait, mint eddig. Léptenyomon bizonyítsák magaviseletükkel és tetteikkel, hogy nem akarnak a tanítóktól elválni; tudják jól, hogy a népoktatási intézetek közé tartoznak s azok között akarnak maradni (ezt a törvény, de a dolog természete is kívánja); velük együtt akarnak küzdeni a népnevelés előbbre vitele érdekében; érzik, hogy e képző intézet a népnevelési intézetek elseje, a néptanítók legfőbb kiképző iskolája. Bizonyítsák be önérzetes fellépésük által, hogy mindenek előtt és főleg a néptanítók javát czélozzák. Ez által tekintélyüket, erkölcsi befolyásukat csak növelni fogják.

Milyen legyen a tanítóképző tanárok helyzete, különösen a vidéken, a tanítói körökkel szemben?

A miniszteri szabályrendeletek világosan megkívánják, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok a járási körök tagjai legyenek. Néhol aztán a képző-tanárok annyira mennek, hogy nemcsak tagokká lesznek, hanem az elnöki, alelnöki, pénztárnok, jegyzői sat. tisztségeket is magukhoz ragadják. Ezt aztán a tanítói körök, természetesen, nem veszik szívesen.

A tanítótság ügyeit csakis a tanítókból alakult tisztviselői kar vezetheti legjobban.

*) L. Magyar Tanítóképző V. évfolyam X. füzet 619. lap.

Hagyjuk a vezetést az ő kezükben, van azoknak elegendő képességük arra! Ne gyámkodjanak felettük az életben is, de ne is hagyják el őket.

Másutt meg a képző-tanárnak derogál a tanítói gyűlésekben résztvenni. Kevesli a tanítót. Ez is természetellenes. Hol van az az apa, aki keveselné saját szülöttét?! Hol az a művész, a ki kicsinyelné saját művét?!

Menjenek a képzőintézeti tanárok volt tanítványaik gyűléseibe, gyönyörködjenek munkáik eredményében, szemléljék, mivé képezték őket, szóljanak a tárgyakhoz, különösen a paedagogiához! Csakis ez lehet a miniszteri szabályrendelet valódi intentiója, mellyel a képző-tanárokat is kötelezi a tanítói gyűléseken való megjelenésre. A jó ügy, a dolog nemesebb oldala vezérelje őket a tanítókörökben és egyletekben való résztvevéssel s ne egyesek hiúságának és szereplési vágyának kielégítése.

Már nagyon is sokat olvastam, hogy a kisebb helyi tanítói gyűlések nyíltan tárgyalták a tanítóképző-intézetek reformjait, gyakran oly alakban s oly módon, amivel a tanítóképző-intézeteknek közvetlen s maguk tekintélyének közvetve eleget ártottak. Talán mégis természetesebb volna, ha a tanítóképzés ügyével azok bajmolodnának, akik a tanítóképzéssel hivatásszerűleg foglalkoznak s a tanítókörök saját ügyeikkel vesződnének gyűléseiken. Hiszen oly nagy és tekintélyes testület is, mint a milyen a IV. egyetemes tanítógyűlés volt, a tanítóképző tanárok egyesületének hagyta a tanítóképzés specialis ügyeinek tárgyalását s a határozatokat csak tudomásul vette.

Dívat az is, hogy a tanítótság (tisztelet azoknak, kik nem teszik) saját kiképeztetési intézetéről kicsinylőleg szokott megemlékezni. A tanítóknak saját érdekükben nagyon kellene ügyelni, hogy ezt ne tegyék. Ha maguk a tanítók rongják a tanítóképzők tekintélyét, vajjon lehet-e csudálkozni azon, hogy a tanítósnak sincs annyi tekintélye, a mennyi képzettségénél fogva méltán megilletné a nagyobb részt?! Mert hiába a nagy közönség a mai iskolán és diplomán lovagló világban az egyes testületeket általánosságban azon intézetekről ítéli meg, a hol kiképeztetésüket nyerték! Hiszen lehetnek és vannak egyes képző-intézeteknek és tanároknak gyengéi, de mégsem észszerű az embernek maga alatt vágni a fát.

Meg kellene értetni már növendék korukban a tanítókkal, hogyha a képzőintézeteket, legfőbb kiképeztetési iskolájukat ócsárolják, önön magukat kisebbítik. Szép intézmény és előkelő intézet a tanítóképző-intézet! Sokat kell ott fáradni, míg valaki oklevélre tehet szert! Ne nagyítson a képzőből kikerült tanító, csak az igazat mondja el a tanítóképzőintézetéről, az ott teljesített munkáról, a fáradságról, mibe a diploma kerül: önön magának és a népnevelés ügyének tesz hasznot leginkább.

Azt is káros dolognak tartom, hogy a képzőintézeti tanárok maguk között sem tökéletes a harmonia. Az egyes testületekben előforduló differentiókról nem beszélek. A szimpathia és antipathia, az érdekek összeütközése, a küzdelem a létért volt és lesz, míg a világ, világ lesz. De azt nem értem, hogy nem lehet minden képzőtanár buzgó támoga-

tója annak a közös egyesületnek, amelynek vezérifiai a tanítóképzés elővitelére érdekében önzés nélkül, csupán lelkesedésből üléseznek, írnak, petitionálnak és kézzel fogható sikereket aratnak?

Méltán csodálkoznia kell a figyelmes szemlélőnek, ha olvassa, hogy még ez is, az is hiányzik a tagok sorából, sőt egyes intézetek majdnem vagy teljesen hiányoznak. De olyanok is akadnak, a kik ellenzékieskednek s nagy hangon, kisebb-nagyobb csipéseket osztogatva, bosszantják a vállvetve működőket. Ez bizony nem válik hasznára a tanítóképzés ügyének és tekintélyének és könnyebb feladat, mint a sorba állani és megfeszített erővel, vállvetve munkálkodni.

Nem irigyelendő az állami képzőintézetek helyzete az igazgatótanács intézményével szemben sem. A fővárosi képzőintézetek talán ezt nem érzik úgy, mint a kisvárosiak. Ha az igazgatótanács minden egyes tagja *comme il faut* ember volna s tisztségét a képzőintézetek társadalmi niveaujának emelésére használná! De mikor különösen kisebb városban a tanár ugyanazon társaságnak a tagja, melynek az igazgatótanácsos, nem tudják megállni, hogy ne éreztessék vele a miniszteri szabályrendeletek által előnyükre túlzottan magyarázott felsőséget. Elég, ha a nagyközönség csak egy-két kiejtett szót hall, már is a tanítóképzőintézet tekintélyének rovására írja.

Sok lelkes és szorgalmas képzőintézeti tanártestületnek okozott már fájdalmas órákat némely igazgatótanácsos túlkapása. Egy ismerősömmel történt meg a következő eset:

„Ha én akarnám, most megnézném, hogy ön ott van-e az iskolában!” mondja egy délután a kaszinóban sokak hallatára a képzőintézeti tanárnak egy igazgatótanácsos.

„Pénteki nap délután nekem nincs órám“ válaszol a szégyentől fülig elpirult tanár.

„Az már más! akkor csak sakkozzék!“ volt a nyugalomba vonult korcsmárosból lett igazgatótanácsos kegyes válasza. Ugyan mit gondolhattak magukban a jelenlevők!

Ha tudnók, bizonyára azt is a képzőintézeti tanárok tekintélyének rovására írhatnók ide.

A gazdasági oktatás, méhészet, korcsolyázás, a szegény tanulók kölcsönkönyvtára, a tornaszat stb. ügyében kiadott újabb miniszteri rendeletek mind az igazgatótanácsokhoz szólnak s azok végrehajtása mind reájok bízatik. Hány üdvös eszme késik a kivitellel, mert a tanári szék elé nem tartozott a dolog! A tanári szék minden egyes tagja hivatásszerűleg foglalkozik intézete felvirágoztatásával. Az igazgatótanácsosok legnagyobb része a helyi érdekek védelmezője. Ugyanakkor nem képviselheti az állam érdekeit a város érdekeivel szemben, amikor mint városatyának és házi urnak a saját érdekei is azonosak a városéival.

Nincs, aki figyelmeztesse a magas kormányt arra a lealázó különbségre, ami a gyakran sokkal magasabb színvonalon álló képzőintézeti tanár és a szerényebb látókörű, kisebb színvonalon álló igazgatótanácsos között van? Nem veszi ezt észre senki?

Miért nincs az állami középiskoláknak és a felsőbb leányiskoláknak igazgatótanácsuk? Miért nem kormányozzák a kisdedovó-képzőket

igazgatótanácsal? S miért kell épen az állami tanítóképző-intézeteknek igazgatótanács? Avagy az állami tanítóképző-intézetek nem állanak az intelligencia ama fokán, hogy főigazgatók, tanfelügyelők, igazgatók és tanári székek által kormányoztassanak?!

A legnagyobb anomalia e kérdésnél az igazgatótanács által teljesített szakfelügyelet. A tanár előadását felülbírálni, a tanítás eredményét megítélni, a tanképesítő vizsgálaton a képességet elbírálni csakis az képes, aki a tárgyi ismereten felül ismeri a miniszteri tanterveket, aki a módszertanban jártas, aki maga is szakember.

A legmúltságosabb esetek fordulnak elő a tanítóképesítő vizsgálatokon, ahol ügyvéd, orvos, mérnök, kereskedő, gazdatiszt stb. stb. különböző foglalkozású egyén a tanfelügyelővel és tanárokkal együtt ítél a leendő tanító képzettsége és tanítói képessége fölött. Olyan forma, mintha a varga, pék, bádigos, asztalos, szabó bírálnák el a kovács szakügyességét és ők ítélnék meg szakképzettségét.

Ezen, valóban visszás állapot is megbeszélés tárgyát képezhetné a képzőintézeti tanáregyesületben. A képzőintézetek tekintélye, a tanítótság képzésének és képesítésének egyöntetűsége a magyar tanítótság intelligentiája méltán megkívánhatná, hogy a tanítóképzéshez és képesítéshez csak az ahhoz értő egyének s ne laikusok is folyjanak be.

Ezek volnának röviden őszinte szavaim. Rámutatam a hibákra, a vizsás állapotokra. Ez volt csupán a célom. Nem utolsó dolog a tanítás, a hivatali kötelesség jó elvégzése mellett, a képzőintézetek társadalmi színvonala emelésének kérdése sem. Ismétlem: hazai tanítóképzésünk és tanítóink érdekei is kívánják, hogy a tanítóképző-intézetek a méltó helyet mielőbb elfoglalják a nagy társadalomban és a tanítóvilágban. Lépjenek ez ügyben sorompóba és szóljanak a részletekhez azok, akik hivatást éreznek magukban, de első sorban is az országos egyesület!*)

Igazmondó.

*) Szerző névtelensége következtében súlyosbodván a szerkesztő felelőssége, legyen szabad nekünk e cikket pár megjegyzéssel kísélni. Tapasztalatokon nyugvó igazság, hogy tanítótság és tanítóképző tanári testület, ha köztük nincs meg a teljes bizalom és egyetértés, egymásnak s az ügynek is sok kárt okozhatnak, míg ellenben szorosan összetartva, nagy dolgokat vihetnek keresztül. Ha talán az érintkezés eddig némi kívánni valót hagyott fenn, szerény nézetünk szerint első sorban nekünk tanítóképző tanároknak a feladatunk az összetartás útját egyengetni s azt minél szorosabbra fűzni. A célhoz vezető egyik útnak tartjuk, hogy a tanítóképző tanárok melegen érdeklődjenek volt tanítványaik ügyei, anyagi és szellemi előmenetele iránt s őket támogassák; a másik útnak véljük pedig, hogy vegyenek részt a tanítóik egyesületi mozgalmaiban. A módban teljesen igaza van nézetünk szerint tisztelt cikkírónak, de az is igaz, hogy a tanítóképző tanár, ha iránta különösen nyilvánul a tanítói kar bizalma, a megtisztelő állást vissza nem utasíthatja. Csak valahogy ne keresse azt!

Hogy tanítóink a tanítóképzés ügyét összefüveteleiken ne tárgyalják, meg nem tilthatjuk; arra azonban rábíthatjuk, hogy egyesületünk körében mondják el az arra hivatottak nézeteiket; közvetlenebb lesz azok hatása az ügy fejlődésére, ha intra muros történnek. Mi is szívesen meghallgatjuk azokat, ha alapos tanulmánynyal és tárgyilagosan lettek elmondva.

Nekünk nem az ellenzékieskedéssel van sok bajunk, hanem a közönnyel. Ez azon szörnyeteg, a mely a tanítóképzés ügyének oly sokat ártott, s a mely most is útjában áll, hogy a kellő arányú tevékenységet kifejthessük. Vagy nem

Észrevételek a tantervjavaslatra.*)

A tanítóképző tanárok országos egyesülete a múlt év nyarán tartott első országos Nagygyűlésen kiadta a jelszót, a mely serény munkára hívott fel, és valóban azóta megindult a munka. A legkülönbözőbb reformeszmék nyüzsgésétől fölpezsdült egyesületi életünk, a mint ezt a Magyar Tanítóképző hasábjain megjelenő különböző cikkek is bizonyítják. A központi választmány is buzgón és lelkesen dolgozik, és sorra veszi a programmszerű tételket feldolgozás alá, a mint ezt a nagygyűlés elhatározta.

Jelenleg a paedagogia elméleti tantárgyai vannak napirenden és ezzel megkezdődött a tanítóképzők tantervének feldolgozási munkája, ama valóságos gordiusi csomó megoldása, melyet hiszem, nem karddal, hanem bölcs körültekintéssel és kitartó türelemmel óhajtunk megoldani. Egyes társintézetek már is nyilatkoztak e kérdésben, sőt nagyobb és kiváló figyelemre méltó jeles önálló javaslatok is fekszenek immár előttünk (dr. Málnay Mihályé és Kozocsa Tivadaré és másoké.) Ezeknek legelsője a dr. Málnay úré**) a fővárosi tantervkészítő bizottság által a tárgyalás alapjául vétetvén, mindenekelőtt az elméleti paedagogia tanterve körül indult meg függetlenül a többi tantárgyaktól.

Ezen természet a jelenleg érvényben lévő régi tantervvel szemben határozott haladást mutat különösen az elméleti paedagogiai tárgyak természetes egymásutánban való csoportosítása által. Eddig ugyanis a lélektan tanítása után a módszertan s erre a nevelés tantervet követekezett, végül a nev. és okt. története. Valóságos filius ante patrem! A javaslat szerint azonban a lélektan mintegy összekapcsolva kell a nevelés tantervet elvégezni és csak ennek alapján következik az értelmi nevelés, illetve a módszertan tárgyalása. A tervezet mindenestre egészséges alappal bír, s nem kétlem, hogy ehhez a f. évi márczius 16-iki választmányi ülésel együtt a vidéki társintézetek is általában hozzájárulnak.

A részletekre nézve azonban a fentjelzett választmányi ülésben résztvettek közül többen más-más nézetben voltak. Egyesek, nem elégedtek meg azzal, hogy a második tanfolyamba csupán a lélektan s nevelés tantervet, hanem még a módszertandól is egy rész. még pedig a beszéd- és értelemgyakorlatok és az irvaolvasás tanmódja és elvégeztessék —

erre vall-e az is, hogy a tanítóképző tanároknak kevesebb, mint egy harmadrésze, tagja csak egyesületünknek?

A mi nézetünk is az, hogy az igazgató tanácsi intézmény inkább útjában van szabad fejlődésünknek, mint hogy azt előmozdítaná; már rég megérett ezen avult, korhadt alkotmány arra, hogy vagy eltörültsék, vagy alaposan reformáltsassék. Nezetünk szerint ez ügy a szakfelügyelet kérdésével szorosan összefügg. A kettő csak együtt oldható meg. Külömben ezek mind nyílt kérdések, a melyek még bizonyára gazdag és tanulságos nézeteserére fognak alkalmat szolgáltatni.

Szerk.

*) E cikk elkészve érkezőn kezünkhez, nem oszthattak be előbbre a tantervjavaslatok közzé.

**) L. M. Tképző f. évi II. füzet 76—81 l.

Szerk.

ezen felfogást azzal is indokolták, hogy a III-ik tanfolyam vagy tananyaga ekként megoszlik, s másrészt, hogy a II-od évesek, ha idővel gyakorlatilag már oktattatnak, az alsóbb fokú népiskolai osztályokban ezen tananyag tanításmódjában már jártasak legyenek. Tagadhatatlan, hogy ezen megokolások figyelmet érdemelnek. Ezenkívül azonban a Málnay-féle javaslatnak még egy másik része okozott eltérő nézeteket, a melyben a heti óraszám (I. oszt. 2 óra, II. 3 óra, III. 4 óra, IV. 2 óra) tervezetik. Ezen tervezettel ellentétben, kivált a II-ik tanfolyamra tervelt 3 heti óra ellen merültek fel kifogások. S mivel az ellentétes nézeteknek kiegyenlítése, és a részleteknek feldolgozása egy szűkebb bizottság feladatává tétetett, felhasználom ez alkalmat, hogy a kérdés alatt álló ezen fontos tantárgy tanítására kijelölendő időhöz hozzászóljak s szerény véleményemnek kifejezést adjak.

Minden tanár fontosnak tekinti a saját tantárgyát, s annak lehetőleg óratöbbletet óhajtana kiszorítani. Azt azonban minden képzőintézeti tanártársam megengedi, hogy mint szakintézetnél a paedagogiai szakképzésre kiválóbb időt kell szentelni. És így, ha valamely tantárgy heti órái szaporítandók, az valóban a paedagogia, s ezzel kapcsolatban a magyar nyelvi oktatás, vallás- és zeneoktatás: a magyar nyelvi oktatás kiválóan azért, mert az országban szerteszét fekvő képzőink tanulói közül nagyon sokra nézve azért sem elegendő az eddigi hetiórászám, mert a tót, német, román, szerb és horvátnyelvi nehézségek az államnyelvének rövid idő alatti alapos megtanulását akadályozták. Eppen azért, nehogy a különböző igények az óratöbbletek iránt a tanterv megkészítése elé akadályokat gördítsenek, nagyon szerencsés gondolatnak tartom az első nagygyűlés által hozott ama határozatot, melylyel a tantervre vonatkozó általános szempontokat — mintegy vázlatot — megállapította.

Ezek közül fontosabbak ezek: „a hittani, az elméleti és gyakorlati paedagogiai órák száma szaporítandó. A magyar nyelvre az eddiginél több óra veendő fel. Azon hetiórák száma, melyeknél a tanár is jelen van, 33-nál magasabbra nem emelhető. A zene- és énekórák száma a kántorképzésre való tekintettel szaporítandó. 5. pont: A tanító- és tanítónőképző intézetek tanterve lehetőleg egyforma legyen.“

Íme ezek a fontosabb általános elvek, a melyek az új tanterv készítőeknek keretül szolgálnak.

Ezen keretbe a mint láttuk, a Málnay-féle s alapúl szolgáló javaslat az eddigi 10 elméleti óra helyett 11-et helyez, amelyek közül az I-ső osztályra (test- és egészségtan) 2 óra, a II. osztályra (lélektanra és annak alkalmazására, a nevelésre) 4 óra, a III. osztályra (népiskolai módszertan) 4 óra s a IV. osztályra (nev. okt. történet) 2 óra esnék. Bár a képzőintézeti tanulók gyakorlati kiképzésére hasonlóképen az eddiginél több, s az elméletihez képest még annál is több idő fog — a mint tudom — terveltetni, mindazonáltal aggodalmamat kell kifejeznem a II-od osztályra tervelt 3 óra felett, s azt 4-re óhajtom emelni. Úgyanis:

1-ször. A javaslat szerint ezen osztály tananyaga a lélektanon

kívül a módszertani rész helyett az egész neveléstan leend. Az ezen osztályra eső tananyag tehát nagyobbodik, minek folytán az annak elvégzésére szükséges idő is egy órával szaporítandó.

2-szor. Több évi tapasztalás folyama alatt évről-évre meggyőződtem arról, hogy bár lehetőleg a lelki jelenségekből kiindulva, tehát tapasztalati úton igyekszem magát a lelket s ennek tanít megismertetni, mégis évről-évre hosszabb és hosszabb időn át kell e tárgynál időznöm, hogy a tanultak a tanulók öntudatos világos ismereteivé legyenek, úgy annyira, hogy mintegy 5—6 hónap eddig pusztán a lélektan tanítására fordítottam. S én azt hiszem, hogy e tekintetben a vidéki társintézeteknél sem lesz kedvezőbb a helyzet. Ha tehát inkább kevesebbet, de alaposan akarunk tanítani, vajjon elégséges-e a tanév hátralevő ideje arra, hogy a lélektannal kapcsolatban a neveléstan is alaposan elvégezhető legyen? Aligha!

3. Mivel a fentérintett egyik általános elv szerint a két nembeli tanítóképzők tantervének egyöntetűnek kell lennie, bármennyire is tisztelem a nők elsőségét, s a férfinemnek azok iránt tartozó udvariasságát, e helyütt szükségesnek tartom, hogy a tanítónők képzők tanterve alkalmazkodjék a férfi képzőkéhez, mint ezen esetben a gyöngébb félhez. Ugyanis a női képzőkbe az oda tóduló leányok nagyszámából csakis a legkitünőbbek vétetnek fel, s kell is hogy úgy legyen, ellenben a vidéki férfitanítóképzőkbe jelentkezők száma néha ugyan is csekély, és sajnos! ezekből is nincs mit válogatni. Amott kitünő tanulókkal, a kik általában nem az állami stipendiumtól kecs egetve lépnek az intézetbe, gyorsabban lehet haladni, itt ellenben szerényebb képességű tanulókkal sokszor csak sisiphuszi munkát kell végezni. E két ellentét is méltányossá teszi, ha az elvégzendő tananyagokhoz képest az óraszám megállapításánál nem a női s a fővárosi, de a vidéki képzők viszonyai véteessenek figyelembe.

4. Mivel a III-ik osztály kibővült tananyagára való tekintettel jogosult azon felmerült nézet, hogy a módszertan bevezető része már a II-ik osztályban taníttassék, az okból is a tervbe vett tananyaghoz képest az előirányzott heti 3 órát elégtelennek kell tartanom.

5. A szakszerű kiképzetés eszméje megköveteli, hogy a tanulók kivált a paedagogiai szellemben alapos előképzettséggel léphessenek a tanítóképző felsőbb osztályaiba. Ez azonban csak a megelőző test, s lélektani, s ezekkel párhuzamosan haladó neveléstani alapos tanulmányok után lehetséges. Hol kell jobb alapot vetni, mint éppen az alsóbb fokon, illetve a II-ik tanfolyamon?

A mi a többi, kivált a két legfelsőbb osztályra előirányzott heti óraszámot illeti, tekintettel az I-ső osztálybeli tanulókat, mint kezdőket, s a felsőbb osztályokban a nagyobb mérvű gyakorlati irányt a paedagogiai oktatásban, az óraszám megfelelőnek tekinthető.

Van azonban egy kényes pont, mely már itt ezen tantárgy tanítási idejének megállapításánál érezhető lesz. Ugyanis, ha a tantervkészítő bizottságban azon felfogás érvényesül, hogy a képzőintézet szakiskolai jellegénél fogva az igazgatónak kezeiben pontosuljon össze

az adminisztratív teendőkön kívül az összes (vagy legalább a 3 felsőbb osztálybeli) elméleti és gyakorlati paedagogiai tanítások vezetése, az esetben a paedagogia tanára (az igazgató) a tervezett óra többlet által annyi tanítási órával lenne megterhelve, melyek egyéb tanórákkal szemben valószínűleg nemcsak aránytalanúságot tüntetnek majd fel, de a melyek az esetben az egyébként is elfoglalt igazgatók által el sem láthatók.

Kívánatos lenne, hogy ezen kérdés minél több oldalról megvilágíttassék, hogy azon szűkebb bizottság, mely a tárgyalási alapul szolgáló javaslat részleteit feldolgozza, kivált a vidéki társintézetek részéről minél több adattal rendelkezék.

Kívánom, hogy szerény hangom a fontos kérdés sikerét ha csak egy porszemmel is, előmozdítsa.

Igló, 1891. márczius.

Arányi Antal.

A tanítóképző tanárok egyesületének folyamodványa.*)

Nagyméltóságú Miniszter úr! Kegyelmes Urunk!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete ismervén Nagyméltóságodnak a képzőtanárok iránt való s már eddig is oly jelentős tényekben nyilatkozott atyai jóindulatát és kegyességét, ez évben tartott közgyűlésén biztató előjelekből meritvén bátorságát s kérelme teljesülésének reményét, azon kartársak anyagi helyzetének javítását is tanácskozása tárgyává tette, kik eddigelé részint a pénzügyi állapotok mostohasága folytán, részint tanítóképző intézeteink sajátos szervezete következtében sajnálatos mellőzést valának kénytelenek szenvedni; ilyenek a zene-, rajz-és tornatanárok, a gyakorló iskolai tanítók, a tanítónőképzőknél alkalmazott segédtanítónők s a felekezeti képzőknél alkalmazott tanárok.

Midőn egyesületünk közgyűlése a tanítóképzés ügyének legéletbevigőbb s legfontosabb kérdései közül néhányat megvitatott s azok tárgyalása alkalmával elhatározta, hogy említett kartársaink helyzetének javítását célzó legalázatosabb kérelmét újra Nagyméltóságod magas figyelmébe fogja ajánlani, a legtisztább örömmérettel gondolt Nagyméltóságodnak több ízben tett azon kijelentésére, hogy a rendes és segédtanárok javadalmazásának felemelése csak kezdet, melyet a többi képzőtanárok fizetésének rendezése fog követni, arról is meg volt győződve — meggyőzték Nmsgodnak eddigi kegyes intézkedései, hogy e kijelentések nem azt célozzák, hogy a hosszas várakozás türelmét pillanatnyi lelkesedések fel-fellobbanásai tegyék elviselhetővé; hanem, hogy azok keresztülvitelét bizton remélhetjük.

S hogy egyesületünk közgyűlése még ezen tudatban is azt a határozatot hozta, hogy Nagyméltóságodhoz említett kartársaink anyagi helyzetének javítását célozván, az egyesület választmányának legalázatosabb kérvénye benyujtassék: ennek indító oka abban van, hogy

* Szerkesztették *Sztankó Béla* és *Hetyey Gábor* (utóbbi a pragmatikai részt). Szerk.

egyesületünknek Nagyméltóságod atyai kegyességébe vetett hitét, bizalmát, Nagyméltóságod intézkedéseivel való rokonszenvezését s az abban való megnyugvást, egyben háláját és hódolatát másképen, mint a feltétlen bizalmát jelentő kérdésben, kifejezésre juttatnia, nem adatott.

Kegyelmes Urunk! Szomorú idők voltak, midőn kérelmeinket a teljesedés reménye nélkül, csak azért nyújtottuk be, nehogy saját helyzetünk iránt való közönyösségről elfásultságunkról, önmagunk által vádoltassunk s így nehogy a zsibbadt helyzet nyomasztó voltát az önvád még súlyosbítsa. Ez áldatlan helyzet pénzügyeink javulása folytán megváltozott s hogy már-már elviselhetetlen súlyának nyomása alól részben felszabadultunk, részben felszabadulásunkat reménylenünk szabad — Nagyméltóságodnak köszönhetjük. Tekintse azért Nagyméltóságod kegyesen e kérelmet is annak tanúsításául, hogy egyesületünk egyetemlegesen is magáévá teszi az említett kartársak ügyét; legyen az jele annak, hogy az egyesületet a leghatalmasabb elem, az érzelem közösége tartja fenn.

Választmányunk is, miként az egyesületnek minden tagja leírhatatlan örömmel vette tudomásul Nagyméltóságodnak azon kegyes intézkedéseit, hogy a 1891. évi költségvetésben a rajztanárok törzs fizetése 600, a zenetanároké 700 frtban lett felvéve. Hasonlóan örömmel üdvözljük Nagyméltóságodnak azon magas elhatározását, melylyel a művészeti szakok tanárai részint a szakjukból adandó órák szaporításával, részint képzettségüknek megfelelő más tárgybeli órák ellátása által rendes tanári javadalmazással egy rangba helyeztetnek a többi tanárokkal.

Egyforma képzettség, egyforma munka — egyenlő díjazás (mely természetesen nem zárja ki a fokozatos, mert kisebb javadalmazásról nagyobbra haladó előlépést)! Ebből az elvből indulva ki, kezdte Nagyméltóságod messzekiható reformjait, ennek tovább fejlesztését bátorodik kérni egyesületünk!

Legyen szabad azért alázatos kérelmünket az alábbiakban Nagyméltóságod elé terjesztenünk s azt már is oly sok ízben tapasztalt jó-ságos kegyeibe ajánlanunk.

1. A legmélyebb tisztelettel bátorkodunk kérni Nagyméltóságodat, hogy a művészeti (zene-, rajz-, szépírás-, torna-, és ipar) tanárokat a Nagyméltóságod által tervbe vett módon kötelezettségük szélesbítése és javadalmazásaik emelése által meñtil elébb rendes tanári jelleggel felruházni kegyeskedjék. Ezen alázatos kérelmünk indító okainak felsorolását egyfelől, mivel azok már egyesületünknek a múlt évben betervezett alázatos kérvényében*) felhozattak, másfelől mivel e kérelmünk teljesen megegyezik Nagyméltóságodnak hálával fogadott intencióval, legyen szabad mellőznünk.

2. Második alázatos kérelmünk a gyakorló iskolákban működő kartársaink anyagi helyzetének javítására vonatkozik. Igaz ugyan, hogy az említett kartársainktól megkívánt előképzettség kevesebb idő alatt szerezhető meg, mint a képző rendes tanáraié, ámde úgy hisszük, hogy

*) L. Magyar Tanítóképző V. évf. I. füzet.

e körülmény nem fogja alterálni a kiinduló pont gyanánt feltüntetett tételt, ha meggondoljuk, hogy gyakorló iskoláink tanítói a néptanítói karnak feltétlenül legkiválóbbjait kell hogy képezzék, s a mennyivel megkönnyebbitett a céljuk eléréséhez szükséges eszközök megnevezése, éppen annyival terheesebb a nekik juttatott munkakör s elannyira, hogy a javadalmazásnak fentebb is teljes tisztelettel említett két feltétele, az egyforma képzettség s egyforma munka itt is teljesen nivellálva van.

Ezek alapján azon alázatos kérelmünket vagyunk bátrak Nagyméltóságod elé terjeszteni, hogy a gyakorló iskolák tanítóit rendes tanári fizetéssel javadalmazni méltóztassék.

3. A múlt évi május 8-án egy alázatos kérelmet bátorkodtunk Nagyméltóságod elé terjeszteni az állami tanítóképző segédtanárok ügyében.*) Közgyűlésünk határozata értelmében az említett kérvényben kifejtett okok alapján alázattal esedezünk, méltóztassék a rendszeres segédtanári állás megszüntetése által részint tanítóképzésünk egy lényeges baján, részint a segédtanárok szomorú helyzetén és előléptetési viszonyain segíteni. A segédtanárság a három évig tartó helyettes tanári állással volna helyettesíthető. Habár emlékiratunkban kifejtettük, bátorkodtunk e helyen is alázattal kérni, hogy a létesítendő reformok kapcsán a rendes tanári létszám emeltessék.

4. A tanítóképző testületek minden tagjának érdekeit szíven viselő egyesület közgyűlése nem hagyhatta figyelmen kívül a tanítónőképzőkben működő segédtanítónő kartársainkat sem. A férfitanítóképzőkben alkalmazott segédtanárok munkakörével szemben a segédtanítónőké valóban nem válik kisebbszervűvé, jelentéktelenebbé, sőt tekintve a lánynevelésnek nagy körültekintést, sokszor a nevelő egész odaadását igénylő mozzanatait, sok tekintetben valóban túlhaladja amazt. Legyen szabad hivatkoznunk arra is, hogy a törzsfizetés csekély volta fizetésük évötödös pótlékjaiban s nyugdíjukban válik különösen érezhetővé, továbbá, hogy keresetüknek magánórák adása által való emelése lehetetlenné van téve. Mindezek arra indítják vala egyesületünk közgyűlését, hogy a tanítónőképzőkben alkalmazott segédtanítónő kartársaink anyagi helyzetének oly módon való javítását kérlemesse Nagyméltóságodtól, mint a mily módon a férfitanítóképzőkben működő segédtanár kartársaink javadalmait emelni Nagyméltóságod a múlt évben legkegyelmesebben méltóztatott.

5. Bátorkodunk mély alázattal esedezni, méltóztassék az állami tanítóképző igazgatók évi 200 frt tiszteletdíját a törzs fizetéshez csatolni. Eme alázatos kérésünk megokolásául bátorkodunk felhozni, hogy habár a tanítóképző intézeti igazgatók csak négy évfolyamú intézetet vezetnek, de sok oldalú, nagy anyagi és erkölcsi felelősséggel járó munkát teljesítenek. Mint a paedagogiai tárgyak előadói, heti 15, illetőleg 16 órán át vannak ellátva rendes tanári teendőkkal; tekintve a tanítóképző intézetek viszonyait és célját, az ifjúság nevelése is sok gondot ad; az iskolai adminisztráció s a pénzkezelés különben is terhes munkával jár, mihez járul több helyen az internátus és konviktus

*) L. Magyar Tanítóképző V. évf. 5. füzet.

aprólékos és sok időt igénylő vezetése. A tanítóképző intézetek igazgatása valóban oly munka, a mely a 200 firt tiszteletdíjjal nincs arányosan javadalmazva; méltányosnak vélünk tehát legalább annyit, hogy ezen összeg a törzsfizetéshez számíttassék. Ez által az állampénztár újabb kiadással nem terheltetnék, de eléretnék az, hogy az igazgatók, biztosítva lévén a jövő, a jelenleginél ha nem is nagyobb kötelesség-érzettel, de bizonyára nagyobb kedvvel és nyugodtsággal végeznék a rájuk rótt terhes munkát.

6. Végre engedje meg Nagyméltóságod, hogy egyesületünk közgyűlése határozatából kifolyólag felekezeti tanártársaink érdekében is felemeljük kérő szavunkat.

Egyesületünk meg van győződve róla, hogy említett tanártársaink helyzetének javítása első sorban illetékes felekezeti hatóságaiktól függ; de meg van arról is győződve, hogy Nagyméltóságod hathatós szava buzdítás leend az egyházi főhatóságok számára abban, hogy saját felekezetük érdekeit (mely ez esetben fontos nemzeti érdek is) képzőtanáraik anyagi helyzetének javításával előmozdítani törekedjenek.

Azért a legmélyebb tisztelettel kérjük fel Nagyméltóságodat, kegyeskedjék odahatni:

a) hogy a felekezeti főhatóságok tanítóképző tanáraik fizetését ott, a hol ez csekélyebb az államinál, az állami tanítóképző tanárok fizetésével egyenlővé tegyék;

b) hogy a felekezeti tanárok is részesüljenek ugyanazokban a kedvezményekben, minőket az állam az állami tanároknak és hivataloknak biztosít;

c) hogy a felekezeti tanárok nyugdíjügye ép úgy rendeztessék mint az államiaké;

d) hogy a felekezeti hatóságok tanáraik existenciáját biztosítottá tegyék;

végre alázatosan kérjük Nagyméltóságodat, hogy azon felekezeti intézeteket, melyeknek anyagi körülményei kívánatossá teszik, állami segélyben részesíteni kegyelmesen méltóztassék.

Bátorkodunk még ez alkalommal a tanítóképző intézeti tanárok kinevezésére vonatkozólag a következő fontos javaslatot Nagyméltóságod elé terjeszteni.

Jövőben, miként a középiskoláknál is történik, a megüresedett képzőintézeti tanári állomások pályázat útján töltsenek be oly módon, hogy a folyamodók okmányai az illető tanári testületeknek megküldetvén, ez a maga jól fölfogott igényeihez mérten hármát kijelölhessen, s miniszter úr ő Nagyméltóságának kinevezésre följánlhasson.

E javaslatunkat a következőkkel bátorkodunk megokolni:

1. Országos népnevelésünk színvonalát a működő néptanítók tanulása és erkölcsi képzettsége szabja meg; ezek minősége viszont a tanítóképzők minőségétől függ, melyekben t. i. kiképzettésőket nyerik. Ennek alapján tehát a tanítóképzőkben a lehető legjobb, s arra hivatott tanerők alkalmazandók. — Ily nemű intézkedés a képzőtanárok korábbi gyenge fizetése mellett nem sokat változtatott volna e dolgon; most azonban midőn miniszterünk kegye a képzőtanárok törzsfizetését a közép-

iskolai tanárok fizetésével egyenlővé tette, s lakbérök felemelése is csak idő kérdése, remélhető, hogy a rang és javadalom egyenlősítése után kiváló tanerök igyekeznek sorainkba állani.

2. A mostani kinevezési rendszer mellett sokszor oly egyének nyernek egy-egy tanítóképzőnél alkalmazást, akiknek szakmájok ott betöltve lévén, a nevelés oktatás nagy hátrányára más szakmára kell alkalmazni, a kik aztán csak több évi experimentálás után sajátíthatják el úgy-ahogy a reájok bízott tantárgyak ismeretét, tanításmódját. Az indítványozott kinevezési rendszer mellett ez az anomália teljesen megszűnik, mert minden tanintézet tanárikara ismervén a maga igényeit, ahhoz képest teszi meg javaslatát.

3. Ma már még a néptanítói állásokra is pályázat van hirdetve: mennyivel inkább okadatoltabb ez az oly nagyfontosságú képzőintézeti tanári állomásokra nézve!

4. A pályázat utján való kinevezést kívánatosá teszi, sőt követeli a képző tanárok személye is. A családos képzőtanárookra nézve pl. éppen gyermekeik neveltethetése céljából nem mindegy az, ha egy félreeső kis városkában, hol felsőbb iskola nincs, kénytelenek eltölteni egész életüket, amint ez jelenben történik, vagy ha mód nyittatik nekik a pályázat által egy nagyobb városba való juthatásra. Egy újabban kinevezett családtalan ifjú ember inkább kezdheti pályáját kevesebb igények mellett. A kiérdemesült családos tanárra nézve mintegy jutalom a gyermekei neveltetésére alkalmasabb városba juthatás. Ez ma, midőn a tanári állások megüresedéséről csak akkor veszünk tudomást, midőn azok már legtöbbször be is töltettek, lehetetlenné van téve. A mai kinevezési rendszer, illetőleg rendszertelenség oka részben annak is, hogy segédtanáraink 7—8 esztendeig segédtanároskodnak egy helyen.

5. A nyilvános pályázati hirdetéssel alkalom nyujtatik úgy a pályázóknak, mint az illető tanári karoknak a körültekintésre.

* * *

Kegyelmes Urunk!

Ezek azon kéréseink, melyeket Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani bátrak vagyunk, melyeknek kegyes teljesítését Nagyméltóságodnak több ízben teljes tisztelettel említett kegyétől alázattal óhajtuk azon biztos tudatban, hogy valamint a szélteben ismert bajok egyik forrása anyagi helyzetünk vigasztalan voltában keresendő, úgy anyagi helyzetünk javítása jelentős ok leend arra, hogy az említett bajok megszűnjenek.

Hódoló tisztelettel maradtunk Nagyméltóságodnak, Kegyelmes Urunknak

Budapesten, 1891. február 3-án

legalázatosabb szolgálai

Péterfy Sándor
elnök.

Nagy László
titkár.

NÉPOKTATÁS.

Az új közigazgatási törvényjavaslat s a népoktatás.

Magyarország kormánya megtette a nagy lépést, a napokban terjeszté be a képviselőházhoz a miniszterelnök, mint belügyminiszter, az első reformjavaslatot, melynek czíme: „Törvényjavaslat a közigazgatás és az önkormányzat rendezéséről a vármegyékben.“

Az új törvényjavaslat bennünket, néptanítókat, igen közelről érdekel, amennyiben, ha törvényerőre emeltetik, amiben kétség sincs, a népoktatásra nézve is tartalmaz üdvös újításokat. Különösen s általában többször érinti a népoktatást.

A törvényjavaslat létjogát és célját kimondja annak 1. §-a, mely szerint a közigazgatás a vármegyékben állami feladatot képez, a melyet ezen törvény korlátai közt kinevezett állami közegek intéznek. Már ezen első szakasz tartalmából is kiérezhető, mennyiben van érintkezésben egyik másik rendelkezése a hazai népoktatással; már ezen szakasz is fölvilágosíthat minket, mennyire függ az majdan össze a mi ügyünkkel; már ezen szakaszból láthatjuk a haladást, melyet az egész törvényjavaslat magában foglal s hivatva lesz velünk éreztetni.

Mert valljuk meg egész őszintén, hogy népoktatásügyi szempontból a mi társadalmi és nemzetiségi viszonyaink között egy ily törvényjavaslatra már nagy szükségünk volt rég ideje. A mostani állapotoknak további fentartása a különféle szász, oláh és tót megyékben a nemzetre és a népoktatásügynek nemzeti irányban való előhaladására életveszélyes lett volna. Meg vagyunk győződve, hogy ezen törvényjavaslat elfogadása lényegesen fogja gyorsítani azon életbevágóan fontos állami feladatok megoldását, a melyeknek keresztülvitele népoktatásunkra vár.

Igaz, hogy a népoktatás haszna az új törvényjavaslatból még csak közvetett módon fog nyilvánulni, de erősen hisszük s a mostani kormány ígérete ezen reményre föl is jogosít s azon tény, hogy eddig beváltotta szavát, megerősíti azon reményünket, hogy az ezután beterjesztendő törvényjavaslatok közül, minők a városok és községek szervezése, a közigazgatási bíraskodás, az árva és gyámügyek új szabályozása, a szolgálati rendtartás stb., a népoktatás államosítása s sem fog hiányozni, sem utolsó helyen állani s majd közvetlenül érezteti azon áldását a népoktatásügyre nézve, mely a jelenlegi törvényjavaslatból közvetett módon lesz érezhetővé.

A jég meg van törve, szokták mondani, az alap le van rakva, s a kezdet nehézségein túlesve, haladni fogunk a szabad, az egyöntetű fejlődés útján.

De lássuk az előttünk fekvő törvényjavaslatot! Az új vármegyének feje a főispán lesz. De nem a mostani, hanem hatalommal, ügykörrrel, felelősséggel ellátott főispán, akinek a 28. §. értelmében, közvetlenül alá vannak rendelve: 1. az alispán, 2. a pénzügyigazgató,

3. az árvaszéki elnök, 4. a jogtanácsos és 5. a tanfelügyelő. S milyen lesz ezen tanfelügyelő? Külső tekintélye nagy mértékben fog emelkedni az által, hogy a 29. §. 1. bekezdésének d) pontja értelmében a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére ő felsége a király által neveztetik ki. Azt hiszem nem szükséges különösen hangsúlyozni a kineveztetés ezen formájából háramlandó előnyöket. Így volt már ez hajdan, tudj' Isten, miért változott meg. Annyi tagadhatatlan, hogy nem kis része volt e körülménynek a tanfelügyelői tekintély alászállásában. A segéd-tanfelügyelő és tollnok továbbra is a vallás- és közoktatásügyi miniszter által neveztetik ki.

A főispán, ki az összes kormány képviselője, a 37-ik § értelmében (többek között c) pont) a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a tárczája keretébe tartozó közigazgatási ágat illetőleg saját észleletei és tapasztalatai, valamint az illető hatósági főnök (tanfelügyelő) jelentése alapján évi jelentést ad, mely minden év január 31-ig a múlt évre nézve felterjesztendő. Köteles évenként legalább egyszer személyesen megvizsgálni a közvetlenül alárendelt hatósági közegek működését; népiskolákat és más intézeteket megvizsgálni jogosult és a 42. §. i) pontja értelmében: Kinevezi a tanfelügyelő előleges meghallgatása mellett, az állami népiskolák gondnokságelnökét és tagjait s a k) pont szerint: végleg dönt az állami népiskolák növendékei tandíjainak elengedése tárgyában.

Mi e §-ből a kormánynak azon intentióját olvassuk ki, hogy az állami iskolák helyi igazgatása és felügyelete javíttassék, hatékonyabbá tévessék és a kormány munkája is megkönnyíttessék. Eddig ugyanis az állami iskoláknak minden aprólékos ügye a középpontban intéztetett el, a mi már eddig is fölösleges terhet rótt a miniszteriumra, az állami iskolák elszaporodása pedig, a mi a törvény szükséges következménye lesz, elviselhetetlenné tenné a terhet. Kívánatos volna általában, hogy a középponti kormány a részletes tárgyalások alkalmával mindazon lappáliaktól, a melyek azt fölöslegesen terhelik, megszabadíttassék.*)

A II. rész második fejezetében az alispánról és az annak alárendelt közegekről és hatáskörükről van részletes megemlékezés. Itt fordul elő a vármegyei jegyző, főorvos, gazdasági felügyelő, erdőfelügyelő, államépítészeti hivatal, állatorvos, levéltárnok, szolgabíró hatáskörének megállapítása. A III—V. fejezetek a pénzügyigazgató, adóhivatal, középponti számvevőség, árvaszéki elnök és jogtanácsos ügykörének van szentelve, míg a VI. fejezet a tanfelügyelőről és az annak alárendelt közegekről szól a következőkben:

„130. §. A tanfelügyelő vezeti az 1876. XXVIII. és 1879. XVIII. törvénycikkeknek megfelelően a népiskolaügyi közigazgatást. Hatáskörét az idézett törvények, valamint a jelen törvény szabják meg. Allásánál fogva szavazattal bíró tagja a vármegyei bizottságnak, a közigazgatási bizottságnak és a népnevelési bizottságnak.

*) Helyesebbnek tartanak a megoldás ezen módját, mint azt, a melyet gyakran hangoztatnak, hogy a II. ügyosztály megosztassék. Szerk.

131. §. A tanfelügyelő a segédtanfelügyelővel, illetőleg a tollnokkal szemben a hivatalfőnök jogait gyakorolja. Javaslatára ellenök a fegyelmi vizsgálat a főispán, illetőleg a közigazgatási bizottság által elrendelendő.

132. §. A segédtanfelügyelő a tanfelügyelő akadályoztatása esetén annak törvényes helyettese. A segédtanfelügyelő részletes hatáskörét a vallás és közoktatásügyi miniszter és az általános ügyviteli szabályzat állapítják meg.

Érdekes, de kissé homályos a VII. fejezet 133. §-a, mely a vármegyei középponti iroda ügykörét szabályozza. E szakasz értelmében az alispán, a jogtanácsos, a tanfelügyelő, a főorvos, a gazdasági felügyelő és az államépítészeti hivatal irodai teendőinek ellátására minden vármegye székhelyén „vármegyei központi iroda“ állíttatik fel, mely egy iroda vezetőből és a belügyminiszter által meghatározott számban, a főispán által kinevezett irodatisztek, irnokok és díjnokokból áll.

A III. rész a vármegyei önkormányzatnak van szentelve s főképp az által jellemezhető, hogy az önkormányzatot az állami étellel nagyobb összehangzásba, szorosabb kapcsolatba fogja hozni. Ugyanazon jogok és köteleességek vannak itt még nagyjában főtartva a vármegyei törvényhatósági bizottság számára a népoktatásügyet illetőleg, mint a minők az eddigiek.

Új szervezet itt a „járás tanács“, a mely a többek között figyelemmel kíséri a járás közművelődési érdekeit is s ezen czélból szakiskolák, népnevelési tanintézetek, óvodák, gyermekmenhelyek, árvaházak stb. felállítását és szervezését, illetőleg ezek segélyezését javaslatba hozza, azok létesítéséhez a községek csoportosítását közvetíti s a községekkel tárgyal.

A IV. rész a vármegyei közigazgatásügyi bizottságról intézkedik, melynek tagja a tanfelügyelő is s mely bizottság a közigazgatás terén gyakorolván a hatósági felügyeletet és ellenőrzést, természetesen a vármegye tanügyi adminisztrációjának ellenőrzésével is meg van bízva.

Ezek azon főbb intézkedések, melyek az új közigazgatási törvényjavaslatban a népoktatásügyet, illetve a tanügyi közigazgatást közelebbről érdeklik.

Van köztük ismeretes, van köztük új; adja Isten, hogy nem sokára radikális átalakításon menjen át a hazai oktatásügy, mely jobban fog virágozni, ha az állam azt az eddiginél melegebb támogatásban és közvetlenebb vezetésben részesíti.

Schwetz Vilmos.

A törtékkel való számvetés az elemi iskola IV. osztályában.

Még egyszer végig tanítottam a tört számokkal való számvetést az elemi iskola IV. osztályában; biztosan meg akartam győződni, vajjon a IV. egyetemes tanítógyűlésen tett ama indítványom, hogy a törtékkel való számolás csak az elemi iskola V. osztályában kezdődjék, nem

volt-e csak amolyan meggondolatlan reformtörekvés, melylyel annyiszor szeretünk a nyilvánosság elé lépni. De ujjonnan megvizsgálva és jól meggondolva, ismét azon eredményre jutottam, hogy a gyermekek előmenetelére sokkal helyesebb volna, ha az elemi iskola 4. osztálya nem foglalkoznék a törtekkel.

Mikor a gyermek a IV. osztályba jut, csak ezerig ismeri a számmennyiségekkel való bánást; most ezt tovább kell fejleszteni. A tizes rendszer újból való megismerttetése és kibővítése által a gyermekeket arra kell képesíteni, hogy legalább a millióig terjedő számmennyiségeket értelmesen, hogy ne mondjam tudatosan, tudják felírni, vagy elolvasni. Ez lehetséges, nem áll útjában semmi akadály; de időt fogyaszt. Az így betanított magasabb számkörben a négy alapműveletet nevezetlen, vagyis tiszta számokkal, azután megnevezett számokkal be kell gyakorolni s ha e gyakorlás nem is ütközik nehézségekbe, mivel a gyermekek új fogalmakkal, ismeretlen képzetekkel nem terhelődnek: mégis csak emészti az iskolai időt. Ha most áttérünk a különemű számokra és ezen gyakoroljuk a négy alapműveletet, mely alkalommal ugyancsak sok új fogalommal, (kilométer, ár, hektár stb.) tágitjuk a gyermekek ismeretkörét: akkor bizonyára azon vesszük észre magunkat, hogy az iskolaév egy harmada eltelt és mi a számvetésnek mindig csak külső alakiságával foglalkoztunk.

Lehet ugyan azt mondani, hogy a mikor az összeadást gyakoroljuk, egyszersmind az azokból folyó életrevaló példákat is szemléltetjük; éppen így a szorzásnál és a többi műveleteknél is. Könnyű mondás, a mit azonban népes osztályokban vajmi nehéz végrehajtani. De tegyük fel, hogy lehető; nem tekinthető-e akkor a törtekkel való számvetés megkezdése megszakításnak? Gondoljuk meg, hogy a gyermek, a mint a törteket megismerni kezdi, csupa új fogalmat hall; például *tört, számláló, nevező, igaz tört, hamis tört, vegyes tört, törtnagyobbitás, törtkisebbités* stb. és mindezek az új fogalmak alaki tekintetben is ügyességet kívánnak a felírásnál, a helyes kiejtésnél és ez a sok fáradság és bajlódás mind csak azért, hogy végre összeadhassa, mennyi: $\frac{3}{10} + \frac{4}{10}$ vagy $\frac{2}{5} + \frac{1}{5}$. Mert külön nevezetű törteket nem kell tudni, ezt a tanterv az V. osztálynak szánja. Hol alkalmazza tehát a gyermek a törtek nagyobbitásának ismeretét, ha nem kell különböző nevezőjű törteket összeadni? Az egyenlő nevezetű törtek összeadása és kivonása még simán foly le, de következik a szorzás meg az osztás, a melyeknek oly sok az águk és az ágonon annyi a gally! Mit használnál itt, ha egyenlő nevezetű törtet egyenlő nevezetűvel szorzunk, nem ugyanazon magyarázatra szorul-e, mint ha különnevezetűeket szoroznánk? Mennyi fáradság, mennyi idő telik bele, míg egy népes osztályban csak annyira jut a tanító, hogy az osztálynak fele középszerűen értse meg e dolgokat. Evvel elmúlik az iskolaévnek legalább $\frac{2}{3}$ része s a tulajdonképi számvetésre, a kombinálásra, a mi a tantárgy főcélja, a mi annak értéket és becset ad, csak kapuzáráskor kerül a sor, ha kerül. Gyakorlati szempontból sem látok benne semmi hasznot, ha a tanulók a népiskola negyedik osztályában tanulják a törteket, mert vagy befejezván az osztályt, tovább járnak iskolába, akkor úgyszólván új-

ból tanulják a tört számítást; vagy nem járnak többé iskolába, akkor nem azért kár, a mi pozitív veszteség t. i. hogy már néhány hónap múltán egészen elfelejtik a törtekkel való számolást, hanem nagyobb kár azért, a mit nem tanultak azon idő alatt, míg a törtekkel bajlódtak. Ha nem csalódom, a magyar nép jellemhibái közé sorolják, hogy rossz számítók s ezen hiba ellen keveset tesz a népiskola, pedig helyesebb rendszer mellett tehetne és kellene tennie.

Én tudnék magannak oly számítási rendszert alkotni, a melynek alapján az elemi iskolai gyermekek minden fennakadás nélkül tudnának $\frac{2}{3}$ -et meg $\frac{3}{4}$ -et összeadni, vagy $\frac{2}{3}$ -ból $\frac{2}{5}$ -öt kivonni, a nélkül, hogy a tört számok természetével a gyermekek ítélő képességét jóval meghaladó s általában megfontoló képességeket túlságosan igénylő meghatározásokkal kellene elméjüket terhelni és az iskolaidőt kétes eredményért kockára tenni.

A ki figyelemmel kíséri a gyermek fejlődését és tudja, hogy eszmeköre mivel telik: az bizonyára megerősíti azon állításomat, hogy a 8—9 éves gyermek és ilyenekről van szó, csak a felet meg a negyedet érti igazán, a harmad már eszmekörén kívül esik, hátha még nyolczadokról, huszadokról stb. beszélünk neki. Tudom jól, hogy van a nyelvtannak, a földrajznak is elég fogalma, a mit a gyermeki elme meg nem bír, de azért tanítjuk, a gyermekek megtanulják és csak később értik meg a lelkükbe fogadott homályos fogalmakat. Ezen nem segíthetünk; a nyelv törvényein, a föld természeti viszonyain nem változtathatunk, de az hatalmunk körébe esik, hogy a jobbat, a határozottan czélszerűbbet adjuk a kétes értékű helyett. Az én indítványom nem involvál hátralépést, hanem határozott haladást: az a czélja, hogy a népiskolai tanulókat a számvetésre, a gondolkodásra és ítélésre vezesse a helyett, hogy az időt csupa alaki figurázással töltsse.

Budapest.

Schön József.

ISMERTETÉSEK.

Tanítónőképző intézeteink a kisededóvás ügyének szolgálatában.

A miért a nemes szívű Brunswick Terézia egész életén keresztül s vele együtt ezernyi ezer fenkölt lelkű hazafi hosszú félévszázadon át oly szent lelkesedéssel és megrendíthetetlen kitarással küzdöttek, a nemzetvédő kisededóvás ügye, végre valahára, hála közoktatásügyünk bölcs kormányzójának, Csáky Albin gróf úr Ó Nagyméltóságának, felkent királyunk által szentesített törvény-cikk védelme alá jut s bizonyosan olyan gondozásban fog részesülni, mint a minőt számára nemzetünk legszentebb érdekei már régtől fogva megköveteltek volna.

Kisededóvási törvényünk igéinek teremő hatalma csakhamar százával meg ezrével életbe fogja hívni a rendszeres kisededóvó intézeteket s idővel nem lesz egyetlen egy olyan kisebb község

sem széles e hazában, a hol a szegény munkás nép kisdedei őrizetlenül magukra hagyatva bolyongnának, míg szülők véres verejtékükkel kénytelenek a mindennapi kenyérkereset után látni, és nem lesz vidék, a hol e hazának édes gyermekei már a kisded korban meg ne tanulhatnák nemzetünk nyelvét, a melynek megértése előmozdítja hazánk népei között azt az egyetértést és azt a testvéries érzületet, a mely állami életünk erőteljes fejlődésének legtermészetesebb biztosítékául szolgálhat.

Nagy és szent feladatok megoldására hivatvák kisdedóvó intézeteink, jobban mondva a bennük munkálkodásra hivatott kisdednevelők! Mert hiszen a miként népiskoláinkban, úgy bizonyára kisdedóvó intézeteinkben is a sikert illetőleg sok, sőt bátran elmondhatjuk, majdnem minden attól függ, hogy kellő szakképzettséggel és benső hivatottsággal bíró egyének működnek-e azokban. Ugyanazért a megalkotott kisdedóvó törvény külön szakaszban intézkedik is arról, hogy a törvény végrehajtására nézve oly rendkívül fontos tényezők, a hivatottsággal és a kellő szakképzettséggel bíró kisdedóvók dolgában, nemzetünk szükségét ne lásson. És hála az égnek, kisdedóvótörvényezikünk nem is találja e tekintetben teljesen készületlenül a nemzetvédő kisdedóvó ügy mezejét.

A magyar társadalom a kormány által támogatva a fővárosban évtizedek óta két kisded-nevelőket képző-intézetet tart fenn, a melyek a közoktatásügyi kormány felügyelete alatt működve, a legutóbbi években már esztendőnként mintegy száz olyan kisdedóvónőt, illetőleg gyermekkertésznőt, bocsátottak ki, a kikre méltán rábízhatja a nemzet a legközelebb felállítandó kisdedóvó intézetek vezetését. A legnagyobb szolgálatot a kisdedóvónők képzése körül, kétséget sem szenved, az „Orsz. kisdedóvó egyesület“ képző-intézete fejtette ki, a mely a negyvenes évek elején Tolnán alapított és később Budapestre áthelyezett. Ez az intézet, a melyet a közoktatásügyi kormány kiváló figyelemre méltat és évek óta bőkezűleg, a célnak megfelelő anyagi támogatásban is részesít, évenként 60—80 okleveles kisdedóvót bocsáthatott ki kebeléből. Nem kevésbé dicséretes tevékenységet fejt ki azonban a kisdednevelő-képzés terén a „Magyarországi központi Fröbel-nőegylet“ képző-intézete, a mely a legközelebb lefolyt két évtized alatt mintegy 250 okleveles gyermekkertésznőt adott a magyar társadalomnak, daczára annak, hogy eddigelé alig-alig részesült egy két ezer forintnyi államsegélyben.

A mit a fent nevezett két egyesület a kisdednevelő-képzés terén így megkezdett és híven teljesít, egy két más felekezeti jelleggel bíró kisdedóvó képző-intézettel együtt, azt ezentúl a közoktatásügyi kormány a rendelkezésére álló hatalmas eszközökkel a törvény által előszabott igényeknek megfelelőleg fogja folytatni s a haza területén felállítandó kisdedóvó-intézetek mindegyikében jut majd kellő szakképzettséggel és benső hivatossággal bíró kisdednevelő.

Megkönnyíti a magyar közoktatásügyi kormányra nézve a kisdedóvó-képzés terén reá várakozó feladat megoldását egyrészt az a körülmény, hogy száz meg száz olyan okleveles tanítónő áll

rendelkezésére, a kik rendes tanítónői álláshoz nem juthatván, bizonyára szívesen tért foglalnak a kiseddóvó intézetekben is, mert az állam itt is biztosítja jövőjüket és mert a kormány bizonyára gondoskodni is fog oly fél-évig avagy legfeljebb 10 hónapig tartó tanfolyamokról, a melyeken az okleveles tanítók a kiseddóvó elméletét a gyakorlati ügyességgel együtt elsajátíthatják, de támogatói közoktatási kormányukat a kiseddóvó-képzés terén reá háruló feladat megoldásában másrészt az a tény is, hogy hazánkban sokkal több az állami tanítónőképző-intézet, mint a mennyit a mutatóközlő szükségletekhez képest főnkellen tartanunk; valamint az a körülmény, hogy semmiféle nehézséggel sem jár a tanítónőképző-intézetek jelenlegi szervezetének olyatén módon való átalakítása, hogy azok a tanítónőképzés mellett egyuttal a kiseddóvó képzés feladatának is megfeleljenek. Meg van állami tanítónőképző intézeteinkben a kiseddóvó jelöltek számára megkívántató bennlakás, az állami költségen való ellátás és nem hiányoznak azokban a szükséges tanerők és a taneszközök sem. Mindössze is csak egy mintaszerűen felszerelt kiseddóvó intézetről és egy kiváló szakképzett kiseddóvónőről kell az állami tanítónőképző-intézetekben gondoskodni és azonnal meg lesz állami tanítónőképző-intézeteinkben mindaz, a mi megkívántatik ahhoz, hogy ezek az intézetek a tanítónőképzés mellett a kiseddóvónőképzés feladatát is tökéletesen megoldhassák, *kiváltképen az esetben, ha ezentúl az állami tanítónőképző-intézetekbe az egyik esztendőben csak kiseddóvó jelölteket, a másikon pedig csak tanítónő jelölteket vesznek fel az első évfolyamba.* És ezt a magyar közoktatásügyi kormány annyival is inkább bizvást elrendelhetné, mert hazánkban még koránt sínesen annyi tanítónőre szükség, mint a mennyit a tanítónőképző-intézeteink a jelenlegi rendszer mellett kiképeznek.

Hogy pedig a kiseddóvóképzést a tanítónőképző-intézetekben is eszközölhetni, erre nézve elegendő példát szolgáltat a külföld is. Ausztriában, Svéd és Norvégországban, Belgiumban, Franciaországban nagyobbára a tanítónőképző-intézetek teljesítik a kiseddóvó-képzést is. Egyébként pedig elég lesz az egyik hazai kiseddóvónőképző-intézetnek jelenleg még érvényben álló tantervét, a mely lényegében véve nem igen különbözik a másik kiseddóvóképző-intézet tantervétől, tüzetesebben megvizsgálunk, hogy teljes meggyőződést szerezhessünk arról, hogy az esetben, ha állami tanítónőképző-intézeteink egy-egy mintaszerűleg berendezett kiseddóvó-intézettel kibővítettnek és ha az azokban működő tanító személyzet egy kiváló szakképzettséggel bír, és a gyakorlatban kitűnő kiseddóvónóval megszaporíttatik és ha végül a kormány még a kiseddóvó-intézetek tantervének megfelelő kézikönyvekről is gondoskodik, úgy a mi állami tanítónőképző-intézeteink minden nagyobb nehézség nélkül megoldhatják a kiseddóvó-képzés feladatát is.

Ugyanezért e becses folyóirat mélyen tisztelt szerkesztőségének

engedelmével bemutatom itt a „Magyarországi középponti Fröbel Nőegyesület“ által fentartott gyermekkertészno képző-intézet tantervét, a melyben a németnyelven és vallástanon kívül minden egyes a törvényben is előirt tantárgyra nézve eléggé részletesen elő van adva mind az, a mit a kisededovoképző-intézetekben a növendékeknek a két éves tanfolyamban meg kell és meg lehet tanulniok, hogy ha a megfelelő előképzettséggel lépnek a kisedednevelőket képző intézetekbe.*) A nevezett intézet tanterve szórul-szóra imigy hangzik:

A Magyarországi Középponti Fröbel Nőegyesület képző-intézetének tanterve.

1. A *nevelés- és módszertant* illetőleg az első évfolyambeli növendékek, mivel a testi nevelés főbb szabályaival az „Égés-ségtan és boncztan“ tanulása közben az illető orvos és tanár előadásai alkalmával ismerttetnek meg, a szorosabb értelemben vett neveléstani órákon a lélek három alapterhetségének nyilvánulásai-val foglalkoznak. Megismerkednek: először az ember értelmi világához tartozó tehetségekkel, nevezetesen az észrehevő vagy szemlélődő, a képzetalkotó és képzettársító, az emlékező, a képzelődő (phantasia) és a szorosabb értelemben vett gondolkozó tehetséggel, t. i. a fogalomalkotó, ítélő és következtető lelki erőkkel; ezután másodsor a kedélyvilág köréhez tartozó lelki jelenségeket, nevezetesen a különböző érzelmeket, hangulatokat és indulatokat ismerik meg, végre harmadszor fogalmakat szereznek a lélek erkölcsi világához tartozó jelenségekről, t. i. az ösztönökről, vágyakról, hajlamokról, a szenvedélyről, a szabad akaratnak és a jellemnek lényegét alkotó elemekről és azoknak irányozhatóságáról oly módon és oly mértékben, a melyek a 15—16 éves növendékek felfogásának megfelelnek.

A módszertanból az első évfolyambeli növendékek csak azokkal a módszertani szabályokkal foglalkoznak, a melyek a kisedek testgyakorlataira, az énekgyakorlatokra, továbbá a társalgás közben érvényesülhető szemléltetési gyakorlatok vezetésére és a beszédbeli ügyesség fejlesztésére vonatkoznak.

A második évfolyambeli növendékek a neveléstani és módszertani órákon ismételvén mindazt, a mit az első évfolyamban a lélek három alapterhetségének jelenségeiről megtanultak, bepillantást szereznek a lelki erők fejlődésének természetes menetébe és bevezettetnek ezen az alapon a kisedek lelki világának öntudatos megfigyelésébe és megismerkednek mindazon fontosabb neveléstani szabályokkal, a melyeket a kisedek nevelése körül a szellemfejlesztést illetőleg a gyermekkertésznőknek figyelembe kell venniök. Részletesebb ismereteket szereznek a kisedek szemlélődő, képzetalkotó,

*) Ugy a cikkirő ur által kontemplált, mint azon szempontból is szívesen közöljük e tantervet, hogy több oly szempontot fedezhetünk tel benne, a melyeket tantervünkben mi is megvalósítani törekszünk. Jobban sikerülhet művünk, ha haszonczélú intézetek munkakörébe is betekintünk. Szerk.

emlékező és képzelődő tehetségeinek fejlesztésére vonatkozó eljárás módokról és szabályokról. Tüzetesebben foglalkoznak a különböző érzelmelek iránt való fogékonyságnak fejlesztésére vonatkozó neveléstani tételekkel, kiváltképpen pedig a szépérzéknek, a lelkiismeretnek és a vallásos érzületnek felébresztését célzó nevelési eljárásokkal, valamint a hasznos és értékes tárgyakkal és a személyeknek megbecsülésére nevelő utakkal és módokkal megismerésével. Majd az erkölcsi nevelés főtényezőinek, nevezetesen a példaadásnak és a szoktatásnak lényegét is megismerve, megtanulják, hogy mi módon lehet és kell a kisdedeket az engedelmességre szoktatni és őket ebben a czélszerű és helyesen alkalmazandó jutalmazási és büntetési eljárások által megerősíteni és hogy mi módon lehet az egyes hajlamokat a kisdedekben gondozni és megerősíteni.

A szorosabb értelemben vett módszertanból ismételvén a másodévesek mindazt, a mit az első esztendőben a kisdedekkel való társalgás alkalmával érvényesíthető beszéd- és értelemgyakorlatokra nézve a szemlélődő tehetség s a beszédbeli ügyesség kifejtésének vezetését illetőleg megtanultak és az énekkutatásra meg a testgyakorlásra nézve elsajátítottak, megismerkednek mindazon többi módszertani tételekkel is, a melyek a kisdedek körében alkalmazható játékok és egyéb foglalkoztatási módok, nevezetesen pedig a Fröbel-féle munkák megítélésére, kiválasztására és alkalmazására vonatkoznak. Megtanulják továbbá, hogy miként kell a családi körben az egyes gyermekeket és a gyermekkertekben az egyes gyermekcsoportokat rendszeresen és tervszerűleg oly módon foglalkoztatni, hogy azok se testileg, se lelkileg ki ne merüljenek és e mellett még se unatkozzanak. A szorosabb értelemben vett módszertanból tanulják meg a növendékek azt is, hogy minő utak és módok alkalmazandók az oly gyermekkertekben, illetőleg kisdedóvódákban, a melyekben a nem magyar ajkú kisdedeket a magyar nyelven való beszéd megértésébe és elsajátításába kell bevezetni. Végül megismerkednek növendékeink a kisdednevelés-ügy történetével is.

II. *A boncztanból és az egészségtanból az első évfolyambeli növendékek megismerkednek:* 1. Az emberi test, csont- és az izomrendszerének nevezetesebb részeivel boncztani és élettani szempontból, különös tekintettel a gyermekek testi nevelésére vonatkozó szabályokra, nevezetesen azokra, a melyek a gyermekkeri bútorok nagyságára, alakjára, a test mozgására és a kisdedek testgyakorlására vonatkoznak; 2. a test fejlődésének legfeltünőbb jelenségeivel. 3. Az anyagcserére, a táplálkozásra, a tápszerekre és az ételek elkészítésére vonatkozó tételekkel kapcsolatban az emésztő szervek boncztani és élettani leírásával. Foglalkoznak még továbbá az első éves növendékek, 4. a vérnek és a véredényrendszernek és 5. a lélegzési szerveknek élettani és boncztani leírásával és az ezen testrészekre vonatkozó egészségügyi és neveléstani szabályokkal.

A második évfolyamban a növendékek elismételvén a bonc- és egészségtanból mindazt, a mit az első esztendőben megtanultak, megismerkednek 1. az idegrendszerre vonatkozó legnevezetesebb bonc- és élettani tételekkel; 2. az érzékszervekkel bonc- és élettani szem-

pontból, s megtanulják a testi neveléstanból mindazokat a szabályokat, a melyek az érzékszervek megóvására, edzésére és tökéletesbitésére vonatkoznak. Megismerik a pihenésre, az alvásra, a ruházatra, a fűtésre, a világításra, a mosdásra, a fürdésre és a többi az érzékszervek megóvására és megedzésére vonatkozó tényezők fontosságát és az ezek érvényesítésére körül figyelembe veendő szabályokat.

Ezek után megismerkednek a másodéves növendékek 3. azon ragályos és járványos betegségek ismertető előjeleivel, a melyek a gyermekek között oly gyakran előfordúlnak, és megtanulják, hogy mi a nevelőnő teendője az ily betegségek jelentkezésének eseteiben; továbbá 4. útmutatást nyernek arra nézve, hogy miként kell a gyermekkeretészőnek eljárnia az egyes mérgezési, vérzési és más egyéb életveszélyes esetekben, a melyek megkövetelik, hogy a növendékeket addig is rögtöni segélyben részesítsük, a míg az orvos megjelenhetik. Végül 5. összefoglalják a másodéves növendékek az iskolaegészségtannak mindazon tételeit, a melyeknek ismerete a gyermekkeretészőkre nézve a közegészségügy szempontjából véve is igen kívánatos és elengedhetetlen.

III. *A gyakorlati kiképzés* céljából növendékeink az egyesület négy gyermekkertjét látogatják; úgy az első, valamint a második évfolyambeli növendékek mindegyikének hetenkint legalább is két délelőttöt kell a gyermekkeretek egyikében vagy másikában töltenie, hol is kezdetben csak azzal foglalkoznak, hogy megfigyelik a gyermekkeretek vezetői által követett eljárásokat, a gyermekkereti foglalkozások megállapított, tervszerű menetét, a kisdedekkel való bánásmódot és a gyermekkereti nevelés és oktatás módját. Későbbben aztán maguk is készítenek egyes napokra, sőt egész hetekre szóló foglalkoztatási tervezeteket, és megkísérik az egyes gyermekkereti foglalkozásoknak az illető gyermekkeretvezető útmutatása szerint való írásbeli kidolgozását és gyakorlati keresztülvitelét. Fokozatosan gyakorolják továbbá magukat abban, hogy miként kell a gyermekekkel társalogni? miként kell az egyes tárgyak avagy azok képeinek megszemléltetése alkalmával a gyermekek figyelmét a helyesen alkalmazott kérdésekkel a megszemléltetendő tárgyra vagy képekre irányozni, a gyermekeket felelésre, beszélgetésre ösztönözni, a beszédbeli ügyességet fokozatosan fejleszteni. Megpróbálkoznak egyes oly kisebb leírásoknak, elbeszéléseknek, meséknek jelesebb minták után való előállításával és előadásával, a melyek a kisdedek érdeklődésének felébresztésére, figyelmüknek lekötésére alkalmasak; azután pedig gyakorolják magukat abban, hogy miként kell a gyermekektől a hallottakról helyes kérdések alkalmazásával számot kérni. Megtanulják a gyermekkereti játékokat és begyakorolják magukat azoknak vezetésébe és egyes újabb avagy módosított játékoknak a gyermekekkel való elsajátíttatásában kísérleteket tesznek. Kiszemelnek egyes, a kisdedek értelmi és kedélyvilágának megfelelő versecskéket és költeményeket és azokat a kisdedekkel be is emlékeztetik. Megismerkednek a kisdedek körében hasznavehető kis dalokkal és elsajátítják azoknak begyakorlómódját. Megismerkednek a gyermekkereti testgyakorlással és megtanulják, hogy miként kell azokat

vezetni. Elsajátítják a Fröbel-féle gyermekmunkákat és megtanulják, hogy melyeket lehet ezek közül a kisdedek körében felhasználni, és hogy minő fokozatok szerint kell azokat begyakorolni.

A gyermekkerti gyakorlatok alkalmával tanulják meg a növendékek, hogy miként kell a rendet és a fegyelmet a kisdedek között fentartani és hogy miként kell az egyes gyermekek egyéniségét azoknak magaviseletéből megítélni és hogy miként kell az egyes gyermekek természetének megfelelő bánásmódot megállapítani. A gyermekkerti gyakorlatok alkalmával szerzett ismeretekről és tapasztalatokról a növendékek a neveléstani órákon is számot adnak.

IV. *A magyar nyelvtanból és irodalomismeretből* az első évfolyamban a növendékek szorgalmasan gyakorolván magukat a szép és értelmes olvasásban, alkalmas olvasmányok alapján a mondat- és a beszéd-részek tüzetesebb megismerésével is foglalkoznak; tárgyalják a név- és igeragozás összes formáit, különös tekintettel a hangbeli módosulásokra és a helyesírás szempontjából megfigyelni valókra; megismerkednek a szóképzőkkel és a szóképzés szabályaival, a fő- és a mellékmondatok alkotására, valamint a központosításra vonatkozó szabályokkal. Az olvasmányok a magyar irodalomból, a magyar népeletből, a görög és a római történelem köréből veendőek. A mennyiben pedig a növendékek olvasókönyvéből a kisdednevelés körében is felhasználható gyermekek számára készült jelesebb költemények, leírások, elbeszélések és mesék hiányoznának, a tanár ezeket a közkézen forgó kitünőbb könyvecskékből és lapokból összeállítván, azokat a növendékek által lemásoltatja, olvastatja és a legjelesebbeket emlékezetbe vésetvén, el is szavaltatja és készített a növendékekkel a száraz nyelvtani gyakorlat helyett a kijelölt mintaszerű s a kisdedek számára is élvezhető leírások, elbeszélések szem előtt tartása mellett egyes kis leírásokat és elbeszéléseket. Gyakorolják továbbá magukat a növendékek az első évfolyamban az egyszerűbb közéleti fogalmazványok készítésében is.

A második évfolyambeli növendékek is foglalkoznak az értelmes és szép olvasás gyakorlásával s helylyel-közzel az egyes nehezebb szerkezetű mondatok nyelvtani elemzésével. Alkalmas költői és prózai olvasmányok alapján megismerik azután a másodéves növendékek az egyszerű és szép stylus sajátosságait, kiváló tekintettel a magyar beszédmód sajátosságaira és eredetiségeire. Megismerkednek továbbá a prózai és a költői műfajok és a közéleti fogalmazványok egyes nevezetesebb nemeivel. A költői műfajok és az azokban előforduló versformák lehetőleg olvasmányok alapján tárgyaltnak a legkiválóbb magyar írók ismertetésével kapcsolatban. A második évfolyamban is foglalkoznak a növendékek fejlődő gyermekirodalmunk legjelesebb termékeinek tárgyalásával és kibővítik az első évfolyamban megkezdett gyermekirodalmi gyűjteményüket az irodalomismertető tanár által kiszemelendő jelesebb művekkel, a melyek közül a legkiválóbbakat emlékezetükbe vésik és elszavaltják. Fogalmazási gyakorlatokul leveleket, nyugtatványokat, bizonyítványokat, folyamodványokat, kisebb-nagyobb leírásokat, elbeszéléseket és egyes kisebb értekezéseket is készítenek, a melyeknek tárgya nagyjából a gyermekkertésznői életpálya köréből vétetik.

V. *A számtanból* az első évfolyamban a növendékek a négy alapműveletet gyakorolják egész számokkal, közönséges és tizedes törtszámokkal. Gyakorolják továbbá az egyszerű és az összetett hármasszabályt. Megismerkednek azután a hazában használatban lévő mértékekkel, az időszámítással, a hazai és a legnevezetesebb külföldi pénzekkel. A gyakorlati életből veendő példák megfejtését fejben és írásbelileg egyiránt gyakorolják.

A második évfolyamban ismételvén a növendékek alkalmas gyakorlati példákon a törtszámokkal való számolást s általában az első évfolyamban a számtanból tanultakat, megismerkednek a százalék, a kamat, az agio, a nyereség és a veszteségnek százalékban való kiszámításával; az aránynyal és az aránylattal és a lánczszabály alkalmazásával. Ezenkívül gyakorolják a négyszög, a háromszög és a kör területének, valamint a legegyszerűbb mértani testek térfogatának kiszámítását különös tekintettel a különböző kiterjedéssel bíró szobákban és tantermekben létező levegőmennyiségnek kiszámítására.

VI. *A földrajzból* intézetünkben csakis az első évfolyambeli növendékek nyernekt oktatást, hogy ismételjék és egyes részleteikben kibővítsék azokat az ismereteket, a melyeket a nép- illetve a polgári leányiskolában a földrajzból elsajátítottak. A tanítás célja itt is, miként a polgári és a népiskola felső osztályaiban, az, hogy a növendék lehetőleg tiszta fogalmat nyerjen úgy a föld vízszintes és tetőirányos tagolásáról, valamint a földön észlelhető fontosabb természeti viszonyokról, hogy megismerje a jelentékenyebb népeket, ezek államait, lakóhelyeit és életmódját, nemkülönben, hogy felvilágosítást nyerjen azon viszonyról, a melyben a föld a nappal, a holddal és a többi csillagokkal áll. A tanév második felében a növendékek hazánknak és a vele szomszédos országoknak tüzetesebb leírásával foglalkoznak.

VII. *Történelmi oktatási órák* intézetünkben eddigelé csak a második évfolyamban tartattak oly célból, hogy növendékeink érettebb észszel elismételjék, a mit a nép- és polgári iskolákban a történelemből tanultak. Az oktatás célja, hogy a növendékek a magyar és a világtörténelem kifejlődését főbb vonalaiban megismerjék, hogy a növendékek helyes fogalmat szerezzenek róla és benne a lehetőségig tájékozva legyenek. Növendékeink a tanév első felében a világtörténelem legkiválóbb eseményeinek és alakjainak megismerésével foglalkoznak, minők: 1. A görögök történetéből: A görögök nagy törvényhozói Lykurgus és Solon. A perzsa háborúk. Perikles és kora. A peloponnesusi háború. Görögország aláhanyatlása és a makedon birodalom. 2. A rómaiak történetéből: Róma alapítása és a királyok. A patriciusok és plebejusok küzdelme a köztársaság első két századában. Hogyan lett Róma a világ úrává. A polgárháborúk. A triumviratusok korszaka. A köztársaság bukása. Augusztus kora és a császárság jellemzése. A kereszténység és Nagy Konstantinus. A nyugoti római birodalom bukása. 3. A középkor történetéből: A népvándorlás nevezetesebb tényezői. Nagy Károly birodalma és ennek feloszlása. Az arab khalifatus és az arab műveltség. A pápaság és a császárság küzdelmei. A kereszties hadjárat. A Habsburgok a középkor végén. 4. A z

újkor történetéből: Konstantinápoly bukása. A találmányok: az iránytű és a tengeren túli felfedezések; a könyvnyomtatás és a reformatio; a puszkapor és az állami viszonyok átalakulása. A Habsburgok világbirodalma. A harminczéves háború. XIV. Lajos kora s Franciaország suprematiája. Poroszország és II. Frigyes. Oroszország és Nagy Péter. Az északamerikai szabadságharc. A francia forradalom. Napoleon. A német birodalom és az olasz királyság megalakulása.

A tanév második felében a növendékek Magyarország történetének összefüggő előadását tanulják; de csak a főbb eseményekre és a magyar alkotmánynak legfontosabb intézményeire való tekintettel. A történelemből ismerik meg növendékeink a magyar nemzet erkölcsi és szellemi kifejlődését és azon kiemelkedő történelmi férfi- és nőalakokat, a melyeknek szemlélése által a növendékek nemzeti érzületének és a jellemnek fejlesztésére hatni lehet. Növendékeinknek vázlatos rövidséggel adatnak elő nemzeti történelmünknek a szatmári békét megelőző korszakaira vonatkozó következő fejezetei: A magyar föld lakói őseink beköltözése előtt. A pogány magyarság kora. A magyar keresztény egyház és királyság megalapítása s a német császárok támadásai hazánk ellen. A görög császárok támadásai az ország ellen s a főurak hatalomra kapása az utolsó Árpádok alatt. A Hunyadiak kora. A királyság hanyatlása a Jagellók alatt. Az ország háromféle szakadást és a protestáns felekezetek elhatalmasodása. Nemzeti felkelések az alkotmány és vallásszabadság védelméért. Részletesebben tanulják azonban növendékeink a szatmári békekötés után bekövetkezett korszak történetét, különösen annak azt a fejezetét, a melyek a nemzeti reformok korszakát és a mai Magyarország megteremtését tárgyalják.

VIII. A természetismeretből első éves növendékeink a vegytannal, ásványtannal, a földtannal és a tavaszi meg a nyári hónapokban, a növénytannal foglalkoznak. A vegytani órákon növendékeink az alapismereteket sajátítják el. A köznapi életben előforduló anyagokból (levegő, víz, szén, só stb.) kiindulva, az elemek s ezek legfontosabb vegyületeinek és azok alkalmazásának megismerésével foglalkoznak. Különös gond fordítatik a vegytani ismeretek azon részleteire, a melyek a testi nevelés és háztartás körében jelentőséggel bírnak. Tüzetesebben foglalkoznak tehát az égés, fűtés, világítás, rothadás és erjedésre meg az élelmi szerekre vonatkozó vegytani tételekkel, nemkülönben azokkal, a melyek a festékanyagot, illatszereket és a ruhaneműek, edények stb. tisztántartását tárgyalják. A vegytannal kapcsolatban ismerkednek még növendékeink a nevezetesebb ásványokkal és kőzetekkel is. A növénytanból is azokra a részletekre fektetik a fősúlyt, amelyek az egészség- és a háztartástannal szorosabban összefüggnek.

Másodéves növendékeink a természet ismeretköréből a természet-tannal és az állattannal foglalkoznak. A természettani órákon megismervén növendékeink a testek általános tulajdonságaik és halmazállapotuk különféleségeit, megtanulják a nehézségre, az esésre, a folyós testek nyomására, a közlekedő csövekre, a légnyomásra, a meleg hatására vonatkozó legnevezetesebb természettani tételeket. Megtanulják továbbá a légköri levegő hőmérsékére, a légáramlásra, a légköri csa-

padékokra vonatkozó tüneményeket és az ezekben uralkodó törvényeket. Megismerik továbbá a legszükségesebb tudnivalókat a világosság visszaverődéséről és a fény töréséről, a megvilágításról és az árnyékról, a láttani eszközökről, a photographiáról, a hang keletkezéséről és terjedéséről s végül a mágneses és elektromos tüneményekről.

Az állattanból az egyes osztályokat képviselő gerinces és gerinczelen állatok testalakjának és életmódjának megismerésével foglalkozván a növények, a leírandó egyedek megválasztásánál a főtekintet azokra esik, a melyek az emberre nézve hasznosak vagy ártalmasak.

IX. *Az éneklés és a hegedű kezelésének* ügyességére intézetünkben kiváló gondot fordítunk. Az énekoktatás, miként a polgári leányiskolában, itt is a konkrétból, azaz könnyű, egyszerű, de mégis tökéletes és alakilag szép daraboknak hallás után való megtanulásából indul ki; de ezzel kapcsolatban megtanulják növevényeink a zeneelmélet elemeit is módszeres tanmenetben. Kiváló gondot fordít a tanítás a hangtalálásra, a helyes lélegzétvételre, a hangképzésre és a zenei ízlés fejlesztésére. Megtanulják a növények az énekoktatás alkalmával egyrészt azt, hogy minő hangterjedelemmel bírhatnak a 3—6 éves kisdedek és másrészt azt, hogy minő kellékekkel kell azon daloknak bírniok, a melyeket a gyermekkertésznők a kisdedekkel énekelthetnek.

A hegedűlésbeli ügyességből annyit kell a növényeknek elsajátítani, hogy az egyszerű gyermekdalokat hangjegyekről le tudják játszani és hogy azok közül 10—20-at kóta nélkül emlékezetből is el tudjanak játszani.

X. *A testgyakorlás tanításának* is kettős célja van intézetünkben. Az egyik az, hogy a növények testének élettevékenységét kellő élénkségre izgassuk, az általános testi erőt fejlesszük és az aránylag gyengébb testtagok erősítését eszközöljük, a test hajlékonyságát és ügyesítését fejlesztő gyakorlatok által; a másik az, hogy megismertessük a növényekkel azon testgyakorlatok sorát és rendjét, a melyeket a gyermekkertésznők is haszonnal alkalmazhatnak a kisdedek körében. Növényeink testgyakorlására nézve is a polgári leányiskolák számára kibocsátott miniszteri tanterv az irányadó.

XI. *Rajzoktatásunk* célja egyrészt a geometriai fogalmak és alapigazságok megértetése a módszeresen vezetett szemléltetés és rajzoltatás útján; másrészt az ékítmények stylbeli megismertetése és az azoknak rajzolásában való ügyességnek kifejtése azon szempontból, hogy ez által növényeink szépérzéke, tisztaság- és rendszeretete s színérzéke is tökéletesbüljön. Növényeink az első évfolyamban a rajzoló mértanból a pontról, a vonalokról, a szögekről és ez utóbbiak fekvéséről és méréséről, a legegyszerűbb síkidomokról, ú. m. három-, a négy- és a sokszögekről, meg a körről s ezek alakításának módjáról és főtulajdonságairól tanulják meg a legszükségesebbeket. Tanúlnak továbbá a háromszögek és a sokszögek összeállóságéről is. A szabadkézi rajzot illetőleg a növények egyszerű síkékítmények rajzolásával foglalkoznak.

A második évfolyamban a rajzó mértanból megtanulják a növények a legszükségesebb tételeket az egyenesek, a síkok fekvéséről, a lapszögről és a szögletéről és azután a legegyszerűbb testek-

nek, ú. m. a hasábnak, a gúlának, a hengernek, a kúpnak és a gömb főtulajdonságainak megismerésével foglalkoznak. A szabadkézi rajzot illetőleg a növendékek a különböző stylben tartott egyszerű síkékítmények rajzolását folytatják a tanárnak magyarázattal kísért előrajza nyomán és megismerkednek a színharmonia leglényegesebb törvényeivel. A szabadkézi rajzolásnál is figyelem fordítatik azon idomokra, a melyeknek a gyermekkertésznők is kiválóan hasznát vehetik.

XII. *A kézimunkák* közül növendékeink egyrészt a Fröbel-féle kézimunkákkal, másrészt a ruhaszabási rajzzal foglalkoznak. Növendékeink mindegyike készít egy-egy minta könyvet a papírfűzés és fonás, a kivarrás, a papirhajtogatás, a papirgyűrés s a papírkimetszés és a leragasztás néven ismeretes Fröbel-féle kézimunkákból.

*

Ime bemutattam a kiseddévónóket képző egyik hazai intézetünk tantervét. Ezen tanterv szerint a szorosabb értelemben vett nevelés és oktatástánból az I. oszt. növendékei hetenként 2 órát, a II-dik osztálybeliek pedig hetenként 3 órát hallgatnak, a boncz- és egészségtanból pedig az egy közös boncztani órán kívül egy-egy óra esik hetenként mindegyik osztályban az egészségtaggal kapcsolatos testi nevelés tanra. A magyar nyelvtani ismereteket az I-ső osztályban hetenként 2, a másodikban pedig hetenként 4 órát fordítanak. A földrajzi és történelmi tantárgyakra az egyes osztályokban elegendő hetenként két-két óra, a természetismeretre az I. osztályban két, a II-dikben pedig három óra fordítandó; a rajzra és a tornára külön-külön mindegyik évfolyamban hetenként két, a zenére azonban mind a két osztályban hetenként külön-külön legalább is négy órát kell szentelni, ugyanannyi fordítandó a kézimunka-oktatásra és legalább kétszer ennyi a gyakorlati kiképzésre; ezekhez járul még a vallástani oktatás, a melyre hetenként 2 és a németnyelvtan, a melyre hetenként 3 órát kellene fordítani.

Összevetvén most már a tanítónőképző-intézetek tantervét a bemutatott kiseddévóképző-intézet tantervével, úgy hiszem, eléggé kiviláglik, hogy az esetben, hogy ha tanítónőképző-intézeteink négy évfolyamai közül az egyiknek soha sem lesznek növendékei és hogy ha azok egy-egy kiváló kiseddévó-intézettel kibővítettek, úgy állami tanítónőképző-intézeteinkben minden nagyobb nehézség nélkül és az illető tanárok és tanítónők minden nagyobb megterhelhetése nélkül eleget tehetnek a kiseddévóképzésnek is és nagy szolgálatokat tehetnek a nemzetvédő kiseddévóvási ügynek. *Péterfy Sándor.*

A francia tanítónőképző-intézetek tanterve.

(Kiadatott 1889. évi január 10-én kelt rendelettel.)

I. *Lélektan, erkölcsstan, nevelésstan.*

I. II. III. év hetenként 2—2 óra.

I. év. Bevezetés a lélektanba, alkalmazással a nevelésre.

1. *A lélektan elemei.* A lélektan tárgya; vonatkozásai a nevelés tanra és erkölcsstanra. Az emberi tehetségek általános leírása. A testi tevékenység. A mozgások, ösztönök, testi szokások. Az érzel-

mek. A gyönyör és fájdalom. A testi érzelmek: szükségletek és vágyak. Erkölcsi érzelmek: családi, társadalmi és hazafias érzelmek; az igaznak, a szépnek és a jónak érzelmei; vallásos érzelmek. A szenvedélyek. — Az értelem. Az öntudat; az érzékek; természetes és szerzett képzelet. Az emlékezet és a képzelet. A figyelem; az elvonás és az általánosítás; az ítélet és a következtetés. Az ész szabályozó alapelvei. — Az akarat. A szabadság; a szokás. — A lélektan végső eredményei. Az emberi természet dualismusa. Lélek és test. Az állati élet és az értelmi és erkölcsi élet.

2. *A lélektan elemeinek alkalmazása a nevelésre.* Testi nevelés. Közegészségtan; a gyermek játékaik és gyakorlatai; tornázás. — Értelmi nevelés. Az értelmi tehetségek fejlődése a különböző életkorokban; alkalmazásuk az ismeretek különböző fajaira. Az érzékek nevelése; kisebb szemléltető (megfigyelő) gyakorlatok. Az emlékezet; képzelet; ítélet és következtetés szerepe és ápolása. A módszer; különböző eljárásai; inductio és deductio. — Az oktatás módszerei. A tanterv egyes részeinél alkalmazható eljárások részletes tanulmányozása. — Erkölcsi nevelés. Ösztönök és jellemek természetes külmbsége; jellemek változása és szokások képződése. Az érzékenység ápolása a gyermeknél. Az akarat nevelése. A fegyelem; a jutalmak és büntetések; a verseny.

II. év. Erkölcsstan.

Elméleti erkölcsstan. Alapelvek. Bevezetés. Az erkölcsstan tárgya. — Az erkölcsi tudat. A jónak és a rossznak ösztönszerű megkülönböztetése; hogyan fejlesztetik ez a nevelés által. — A szabadság és a felelősség. A felelősség feltételei, fokai és határai. — A kötelezettség és a kötelesség. Az erkölcsi törvény jellegei. A személyes érdekeknek alkalmatlan volta az erkölcsstan alapjául. Az érzelemnek mint az erkölcsstan egyedüli alapjának alkalmatlan volta. — A jó és a tiszta kötelesség. Az emberi egyén méltósága. Az erkölcsstan szentesítései. Az erénynek és a boldogságnak egymáshoz való viszonyai. Egyéni szentesítés (erkölcsi elégedettség és lelki furdalások). Társadalmi szentesítések. Felső szentesítés: a jövő élet és Isten.

Gyakorlati erkölcsstan. Alkalmazások. Egyéni kötelességek. Alapjuk. Az önbecsülés főbb alakjai. Az egyéni erények (mértékletesség, józanság, bátorság, az igazságnak, az adott szó tisztelete stb). — Családi kötelességek. A család; erkölcsi és társadalmi jelentősége. Házas kötelességek. — A társadalmi élet általános kötelességei. A jog. Az egyéneknek egymáshoz való viszonya. A társadalmi kötelességek osztályozása. Az igazság és a szeretet kötelességei. — Az igazság kötelességei. Az egyén életének, szabadságának, becsületének, jó hírének, véleményének és hitének, javainak tiszteletben tartása; ígéreteik és szerződések szentsége. — Polgári kötelességek. Az állam, az állami hatalom alapja. A nemzeti souvarenitás. Jogosultsága. Határai: a lelkiismeret szabadsága; az egyéni szabadság; a tulajdon. Gyakorlása: általános választási jog. Eszközei:

a törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltató hatalom. A polgárok kötelességei: a hazaszeretet; a törvények iránti engedelmesség; az adó; a katonai szolgálat; a szavazás; a tankötelezettség.

III. év. A) *Az első és második év anyagának ismételése.* Ez ismétlésre az első évharmad fordítandó.

B) *Gyakorlati paedagogia és iskolai közigazgatás.* 1. Paedagogiai szervezet. A növendékek osztályokba sorozása; tantervek; időbeosztás; előkészület az oktatásra. Iskolai füzetek. Feladatok.

2. *Fegyelem.* Az osztály magatartása. Jutalmak és büntetések.

3. A nyilvános iskolák felügyeletére és vezetésére rendelt különféle hatóságokról; a tanítónak azokhoz való viszonya. A nyilvános iskolákra vonatkozó megyei szabályzatok. Törvények, rendeletek, utasítások és szabályzatok, különösen az 1886. évi október 30-iki szerves törvények, az 1887. évi január 18-iki rendelet és szabályzat olvasása.

4. Kiváló paedagogusok és azoknak tanai. A főbb művek elemzése.

C) *A közgazdaságtan alapvonalai.* Vagyontermelés. A termelés eszközei: anyag, munka, takarékoság, tőke, tulajdon. A vagyon forgalma és elosztása. Csere, pénz, hitel; fizetés és kamat. A vagyon felhasználása. Productív és inproductív használat; fényűzés; állam kiadásai; adó; költségvetés.

II. Francia nyelv.

I. év heti 5 óra, II. III. év heti 4—4 óra.

A francia nyelv tanítása magában foglalja: 1. kifejezésteljes olvasás és szaválás gyakorlását; 2. nyelvtani tanfolyamot, gyakorlatokkal, a milyenek diktálás, elemzés, ethymologiai és szószármaztatási gyakorlatok; 3. fogalmazási gyakorlatokat, melyekhez kapcsoltnak stilisztikai és szerkezetani magyarázatok; 4. az irodalomtörténet általános ismertetését.

1. *Olvasás és szaválás.* I. év 2 óra, II. III. év 1—1 óra.

Remek daraboknak fennhangon olvasása. A legjelentősebb helyeket könyv nélkül tanulják. Magános olvasmány, melyet vagy a tanár jelöl ki vagy vezetése mellett a növendék választ; ez olvasmányok írásbeli vagy szóbeli elemzése.

2. *Nyelvtan és nyelvtani gyakorlatok.* I. év 2 óra, II. év 1 óra.

I. év. A francia nyelvtan rendszeres tanulmányozása.

II. év. Az első évi tanfolyam legfőbb részeinek beható ismételése, megvilágítván azokat a történelmi nyelvtan bizonyos lényeges alapvonalaiival.

Mindkét évben. Diktandók és szóbeli helyesírási, nyelvtani és logikai elemzési gyakorlatok.

3. *Fogalmazási gyakorlatok.* I. év 1 óra, II. III. év 2—2 óra.

4. *Az irodalomtörténet alapvonalai.* III. év 1 óra.

1. évharmad. A kezdetek. A renaissance; a XVII. század első fele. 2. évharmad. A XVII. század második fele, a XVIII. század a forradalomig. 3. évharmad. A XIX. század. Ismétlés.

III. Történelem.

I. és II. év hetenként 3 óra.

I. év. I. évharmad. Az ó-kor történetének áttekintése. Az ó-korban ismeretes világ. Egyptom, Assyria, Babylon, az Izraeliták, Phönikia, Karthago, Perzsák. E népekről fennmaradt emlékek. Görögök. A hősök kora, Sparta és Athén. Perzsa háborúk. Perikles kora, Sokrates, Epaminondas, Makedoniai Fülöp. Nagy Sándor hódításai. Görögország átalakulása római tartományná. 2. évharmad. Róma története. Róma. A királyok. Római köztársaság. A magistratusok. A plebejusok és patriciusok küzdelmei. Róma hódításai. A Grachusok. Polgárháborúk. Caesar. Augustus és utódai. Az Antoninusok. Diocletian. Constantin és a keresztény egyház. Julian. Theodosius.

3. évharmad. Középkor. Gallia a római hódítás előtt és a római uralom alatt. A kereszténység Galliában. A germánok főbb vándorlásai az V. és VI. században. A frankok. Mohamed. Az arabok hódításai. Nagy Károly; háborúi és uralkodása. A verduni szerződés. A normannok betörései. A hűbériség Franciaországban és Európában. A császárság és a pápaság. Investitura harc. A kereszties háborúk. Angolország meghódítása a normannok által. A Plantagenet család. A Magna Charta. A városi és földművelő lakosság fejlődése; a városok és a királyi hatalom Franciaországban. VI. Lajos, Fülöp Ágost. Szent Lajos. Szép Fülöp.

Megjegyzés. A keleti népek, a görögök és rómaiakra vonatkozó történelmi oktatásban nem annyira az események, a háborúk, a fejedelmek, az uralmak alapítása és felbomlása, mint inkább az erkölcsök, a vallások, az emlékek, az ó-kori népek remek művei és a civilizáció fejlődésére gyakorolt befolyásuk álljanak az első helyen. A mondák, adomák, nevezetes férfiak életrajza, leírások, irodalom-történet itt bő helyet kell, hogy foglaljanak. Minden egyes leczkében bizonyos időt kell fordítani az ó-kori nagy írók, a modern történészek és utazók műveiből válogatott olvasmányokra.

II. év. I. évharmad. Az angol-francia nagy háború. V. Károly és Duguesclin. Jeanne d' Arc. Franciaország területi egységének helyreállítása. A királyi hatalom emelkedése Franciaországban VII. Károly és XI. Lajossal, Spanyolhonban Ferdinánddal és Izabellával, Angolországban a Tudorokkal. Német- és Olaszország a középkor végén. A törökök Európában. Az újkor: A nagy találmányok a XIV. századtól a XVI. századig. Tengerentúli fölfedezések. A portugálok és spanyolok gyarmati uralma. Francia tengeri hajósok. A renaissance Olasz- és Franciaországban. Háborúk Olaszországban, V. Károly és I. Ferenc versenyzése. 2. évharmad. A reformáció. Vallásháborúk Franciaországban. A béke helyreállítása IV. Henrik alatt. Angolország emelkedése Erzsébet alatt, Spanyolország hatalmának emelkedése és süllyedése II. Fülöp alatt. A harminczéves háború. Gustav Adolph. A westfáli béke. Richelieu, Mazarin; a fronde. XIV. Lajos; kormányzása és háborúi. Franciaország értelmi túlsúlya a XVII. században. 3. évharmad. Az 1688-iki forradalom. XII. Károly és Nagy Péter. Ausztria

és Poroszország a XVIII. században. A parlamenti kormány Angolországban. Angolország hatalmának növekedése Indiában és Amerikában. Az amerikai függetlenségi háború. Az éjszak-amerikai egyesült államok. Lengyelország felosztása. Franciaország XV. és XVI. Lajos alatt. A bölcsesek és nemzetgazdászok: Turgot. A rendi képviselő. Tudományos és földrajzi felfedezések a XVIII. században.

(Folytatása következik.)

Suppan Vilmos.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés

Népiskoláink gyorsabb fejlesztése. Irta Dr. *Vekerle* László. Megjelent Máramaros-Szigeten. Berger Miksa bizományában 1890. Ára?

Cikkem e műről eleinte csak rövid könyvismertetés akart lenni, mely nem lép ki az egyszerű referádák keretéből. E mű megjelenése azonban határozottan rendkívüli, tartalma annyira érdekes, hogy ismeretésemet elhatároztam egy kicsit kibővíteni.

Lessing szerint bármily irányú és tartalmú irodalmi mű előszavában, a szerző foglalkozzék művének történetével, fejtse ki annak létjogosultságát és szükségességét. Dr. Vekerle műve tárgyának kifejtésében kijelenti, hogy a falusi népiskolák oktatásának eredményét, közműveltségre való hatását átlag vagy Ausztriához viszonyítva csekélynek kell elismernünk. A tanfelügyelő (e helyett inkább ajánlanók „iskola-felügyelő“ szót), kinek legtöbb alkalm van láthatni falusi iskoláinkat, alaposan meggyőződhetik az azokban uralkodó visszás állapotokról, vagyis az ezekből kivehető eredményeket elfogulatlanul van alkalm összegezni; hű képet alkothat magának az elemi nevelő oktatásról. Szerzőt is tapasztalatai arra a szomorú meggyőződésre vezették, hogy a mai népiskola az oktatás és nevelés terén „átlag“ felmutatni képes, az szigorúan véve kétes értékű eredménynek bizonyul, hogy a mai népiskolai tanulás könnyen pótolható, sőt felül is múlható az érettebb korban szerzett tapasztalatok, vagy olyan változó helyeken való tapasztalás hatásai által, minők pl. a katonaszolgálattal együtt járnak.

Azt a keveset, a mit gyermekkorban a tankötelesek manap átlag tanulnak, az ismétlő tanfolyam szervezetlenségénél fogva is, serdültébb korban legtöbbszörre mind elfeledik. Az u. n. ismeretekből nem marad meg semmi, a számolásból sem fog később több megmaradni, mint annyi, a mennyit az érettebb korban az életviszonyokból kifolyólag minden ember úgyis megtanul; marad az olvasás és írás, mely előbbinek, mivel csak igen fogyatékos, édeskevés a gyakorlati haszna, az utóbbi pedig, mivel ép oly fogyatékos, legfőképpen arra jó, hogy valaki a nevét aláírhasssa és erre büszke lehessen azokkal szemben, akik még ezt sem tudják. Az olvasásból és írásból eddig merített tényleges haszon, átlag véve, elijesztőleg csekély azon törekvésekhez és azon reményekhez képest, melyek a tanügyekhez ma már fűződnek.

Ez alapon bizonyítja szerző népiskoláink gyorsabb fejlődésének, illetve fejlesztésének szükségességét. Művének intentiója, rámutatni ama bajokra, a melyek az iskola fejlődését gátolják, bemutatni ama okokat,

melyek miatt a népiskola nem felelhetett meg feladatának és siker tekintetében nem elégíti ki várakozásunkat. Szerző egyúttal megismertet bennünket ama módozatokkal, melyek alapján a népiskola gyorsabb fejlődése előmozdítható.

De lássuk magát a munkát! Szerző művét négy részre osztotta. Az első rész az egységes tanfelügyelet szervezéséről szól; a második részben a népiskola belső szervezésével: az iskolai helyes ügyvitellel foglalkozik; a harmadik részben a behatóbb oktatás és nevelés munkájának természetes alapját és rendszerét fejtegeti; a negyedik részben a vallásos nevelés szükségességét okadatolja.

A tanfelügyeletről szóló részben beható bírálat alá veszi a tanfelügyelet terén eddig mutatkozott hiányokat, a teendőket bizonyos vezérelvek alapján kívánja körülírni, az eljárásban az egyöntetűséget sürgeti, vagyis a tanfelügyelői szolgálati pragmatika megalkotását kéri. Szerző a közvetlen tanfelügyelői látogatásoknak az adott viszonyoknál fogva nem nagy barátja, hanem a miniszteri iskolalátogatók számának szaporítását s az azok számára kiadott fogyatékos instrukciók kibővítését kéri. Rendkívüli fontosságot látszik tulajdonítani az iskolastatisztikai adatoknak, a melyek szerintünk csak szaporítják a tanfelügyelő adminisztratív teendőit a nélkül, hogy azoknak a tanügy haladására avagy gyorsabb fejlődésére nézve gyakorlati haszna volna. A tanfelügyelő adminisztratív teendőit nem hogy szaporítani, de a minimumra kell redukálni. A tanítói és iskolaszéki havi jelentéseknek különösen ama részére kell a tanfelügyelői figyelemnek irányulnia, melyben a tanulók mulasztásai vannak feltüntetve. E tekintetben rendkívül sok visszaélés történik, még pedig a kulturális haladás rovására. Részünkről a fentiek ellenében a szakfelügyelet behozatalát sürgetjük, a miniszteri iskolalátogatók szaporításától a tanügyre nézve semmi jót nem várunk. Szerző az u. n. szakkörök felfogásával szemben ellenzi annak kimondását, hogy a tanfelügyelő legyen szakember. Szerinte a tanfelügyelőtől megköveteltetik, hogy a kor színvonalán álló kulturpolitikailag képzett, benső értékkel bíró, művelt, repraesentálni képes egyéniség legyen, kinek szava hat és nyom; e mellett legyen határozott, komoly fellépésű, jó s á g o s l e l k ű, szorgalmas, pontos és lelkiismeretes jellem. Arra, a kiben ezen képességek és tulajdonságok együtt vannak, a tankerület népnevelés ügyét rá lehet bízni. Különben, úgymond, nem nagy erőlködésbe kerülne bizonyítani, hogy az olyan általános műveltségű férfiből, kiben a fentírt szellemi és jellemi kellékek meg vannak, aránytalanul könnyebben válik tanítói szakember, mint válhatnék valaha tanítói szakemberekből az ilyen munkára megtermett tanfelügyelő.

Szerző fenti fejtegetésében az u. n. szakkörök és az u. n. szakemberek gyakori emlegetésével a finom gúny húrját látszik pengetni. A tanítótság képességének, képzettségének és általános műveltségének kicsinyítése ez, melyet egy hivatásának magaslatán álló tanfelügyelőtől hallani meglepő. Administratio, judikatura (?), repraesentálás stb.-efféle képességeket, miket szerző a tanfelügyelő minősítéséhez kíván, szerintünk nem az egyetemen vagy

más főiskolában lehet elsajátítani, hanem a zöld asztal mellett és a társadalmi és politikai élet parkettjén, a hol a tanító ma már szerepet is játszik.

A mű második részében szerző szól a zúgiskolákról, az iskolamulasztásokról, az iskola pénzügyeiről. Az iskolaszékekről és gondnokságokról hosszabb fejezetben értekezik szerző. Helyesen jegyzi meg, hogy a jó tanító és a jó iskolaszéki elnök képezi a jó iskolának alpháját és omegáját. Hol mind a kettő kifogástalan, ott az iskola s az oktatás-nevelés virágzik. Behatóan foglalkozik a tanítók személyes érdekeivel, az anyagi helyzettel.

A harmadik részben szerző a népiskolai tanulók számára behatóbb oktatást, több és behatóbb nevelést kíván. A nevelést a természetes nevelési rendszer alapjaira kívánja fektetni, részletezi a kedélynevelés tananyagát s végül szól a leánynevelésről. Szerinte a népiskolai oktatás célja az, hogy gyermekeink szakadatlan szorgalmas elemi tanítás által az ismereteket megkedvelvén, azok megszerzési módjában készséget nyerjenek; célja nemcsak az ismeretszerzés, hanem az öntanulásra képesítés, hogy ha a növendék magára marad, a továbbbélést önerejéből folytathassa.

A negyedik részben szerző a vallásoktatás fontosságát emeli ki, természettudományi bölcselkedés alapján értekezik az Isten fogalmáról, személyesítéséről, a világmindenség nagyszerűségéről, az anyag és világ keletkezésének elejéről és folytonosságáról stb.

Szerző az általa előadottak alapján sikeresen bemutatta, melyek a szükségeseknek mutatkozó javítások, mit kell tenni az aktuális bajok orvoslására. Eltekintve a tanfelügyelői állásról mondott nézeteitől, eltekintve ama magas tenor hangtól, melyet szerző az u. n. szakközégekkel szemben használ, magunk részéről szerző nézeteit helyeseknek ismerjük el és azokat magunkévá tesszük s szerző művét az illetékes körök figyelmébe ajánljuk.

Eperjessy István.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó és felhívás!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya a f. é. április 20-án d. u. 5 órakor az Andrássy-uti tanítónőképző-intézet helyiségében ülést tart, a melyet a fővárosi tantervkészítő bizottság értekezlete fog követni. Az ülés tárgya lesz:

Az elméleti paedagogiai tárgyak tantervének részletes megállapítása dr. Málnai Mihály javaslata alapján. (L. Magyar Tanítóképző VI. evfolyam 2. füzetét.)

Tisztelettel kérjük a tekintetes Tanári Testületeket és általában a kartársakat, szíveskedjenek e tételt részletesen tárgyalni és a paedagogiai elméleti s esetleg már a gyakorlati kiképzésre vonatkozólag is javaslataikat április 18-ig a titkári hivatalhoz (Budapest, Üllői-út 24.) beküldeni.

Kérjük a tisztelt kartársakat és a szíves érdeklődőket az ülésen minél nagyobb számmal megjelenni.

Budapest, 1891. márczius hó 26-án.

Az elnökség.

A márcz. 16-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Péterfy Sándor, mint elnök, Hetey Gábor alelnök, Liber Etelka, Polereczky Jolán, Szarvas Gáborné, Buzogány Mariska, Sebestyén Stetina Ilona, Bertha Ilona, Nagy László, Komáromy Lajos, Málnai Mihály, Molnár László, Herrmann Antal, Kármán Mór, Sebestyén Gyula, Radó Vilmos, László Zsigmond, Arányi Antal, Sente József, Hollós Károly, Hajnal Adolf, Kozocsa Tivadar, Léderer Abrahám Sztankó Béla, mint jegyző.

34. Elnök az ülést megnyitván, tudtára adja a választmánynak, hogy az egyesületnek államsegélyben leendő részeltetése tárgyában a magas minisztériumhoz benyújtott folyamodványa akként nyert elintéztést, hogy Gr. Csáky Albin miniszter úr ö Nagyméltósága az egyesületet 400 forintnyi segélyben kegyeskedett részeltetni, mely összeg főképp az egyesület hivatalos közlönyének, a Magyar Tanítóképzőnek, kibővítésére lesz fordítandó. A választmány lelkes éljenzéssel veszi tudomásúl az elnöknek ezen jelentését s a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ezen kiváló kegyességében, mint buzdítást s az egyesület munkálkodása iránt való rokonszenvezés jelét, a leghálásabb köszönettel veszi.

35. Elnök jelenti, hogy Nagy László, az egyesület egyik titkára s a közlöny felelős szerkesztője a czélből, hogy a közlöny 1890. évi ívtöbbleteinek nyomásáért az egyesület által fizetendő tartozás csökkentessék, sajátjából fizette a közlöny 1890. évi VIII. IX. és X. füzetének ívtöbbleteiért eső nyomdai költséget, 72 frt 2 krt. Tette pedig ezt azért, hogy a jelen évi költségvetésbe a közlöny füzetekéin nagyobb ívtöbblet legyen felvehető, mint a mennyit a pénztár állapota az államsegély beszámítása után is megengedhetett volna s nehogy a közlöny terjedelmének korlátozása bénító hatással legyen az egyesület kebelében megindult s annyira örvendetes szellemi tevékenységre. A választmány az egyesület buzgó és lelkes titkárának, Nagy Lászlónak, ki nem csak szellemi, hanem jelentékeny anyagi áldozattal is járul az egyesület felvirágoztatásához, őszinte köszönétét fejezi ki.

36. Nagy László titkár jelenti, hogy az egyesületbe való belépési szándékokat kifejezték: Hódossy Béla, Veres Ferenc, Hodinka Agoston, Macskásy Sándor, Kapitány János, valamennyien tanítóképző tanárok Sárospatakon, Nemes Lajos tanfelügyelő Sátoralja-Ujhelyen, Orosz István, ev. ref. tanítóképző tanár Debreczenben, dr. Bokor József, egyetemi m. tanár Budapesten, Lakits Vendel, a „Tanítók Orsz. Bizottságá”-nak elnöke, Baló József, képző intézeti tanár Budapesten, szotyori Nagy Károly ev. ref. theologiai zenetanár Budapesten, Szarvas Gábor, kir. tanácsos és középiskolai tanár Budapesten, Dömötör Géza, kisdédovóképző igazgató Budapesten, Ludányi Béla, községi tanító Szolnokon összesen 14-en. Örvendetes tudomásul szolgál és a választmány valamennyi jelentkezőt örömmel igtatja a tagok sorába.

37. Komáromy Lajos, az egyesület pénztárosa, a következőkben terjeszti a választmány elé pénztárosi jelentését: a) Hetey Gábornak

még fenlevő követeléséből (a Magyar Tanítóképző 1889-dik előfizetői után) 50 frt törlesztetett. *b)* Az elnökség a múlt havi választmányi gyűlés meghagyásából behatóan foglalkozott Hetey Gábor követelésének ügyével, s úgy találta, hogy Hetey Gábor 214 frtnyi követeléséből leszámítandó 17 frt 50 kr. azon oknál fogva, mert ez az összeg a Hetey részletes kimutatásában oly előfizetők után vétetett számlításba, a kik egyesületünknek 1889-ben tagjai nem voltak. Hetey Gábort a pénztárnok erről értesítette. E tévedés azért történhetett meg, mert Hetey akkor nem tudta, kik a tagok s kik nem. *c)* Hogy Hetey Gábor követelése az egyesület részéről törleszhető legyen, a pénztárnok (munkakimelés tekintetéből) az illető képzőintézetek igazgatóságaihoz fordult, s e magánlevélben felszólította fizetésre az 1889-iki azon hátralékos tagokat, a kik után Hetey Gábor részére előfizetési díj esedékes. Ez alkalommal egyszersmind az illető intézetek 1890-ik évi hátralékosait is felszólította fizetésre a pénztáros. Sajnálattal kell azonban jelentenie, hogy az így kimutatott 103 frtot tevő hátralékból, bár a felszólító levelek már 10 nappal ezelőtt szétküldettek, még eddig semmi sem folyt be az egyesület pénztárába.

d) A pénztár jelenlegi állásáról a következőkben ad számot:

A múlt gyűlésen tett jelentés szerint a pénztári készlet		
volt	-----	195 frt 35 kr.
azóta tagdíjakból befolyt	-----	68 " — "
" államsegély 1891-re	-----	400 " — "
" Nagy László titkár adománya	-----	72 " 02 "
	összes bevétel	735 frt 37 kr.
kiadás volt	-----	208 " 92 "

tehát a pénztári készlet jelenleg 526 frt 45 kr.

A választmány pénztáros jelentését tudomásul veszi.

38. Komáromy Lajos, egyesületi pénztáros, a választmány múlt havi ülése jegyzőkönyvének 27. pontjában foglalt határozat értelmében előterjeszti az 1891. év költségvetését (l. a 174. lapon). A választmány a költségvetést elfogadja, s feltétlenül kívánatosnak tartja, hogy az egyesület pénzügyei a költségvetés értelmében intéztesse el.

39. Folytatólagosan tárgyalatott Málnai Mihálynak a pædagogiai tárgyak beosztására vonatkozó tanterv-javaslatára.

Hozzászólottak: Léderer Ábrahám; szóló az egészségtan tanítását az int. orvosra óhajtja bízni, s kívánatosnak tartaná, ha e tanácskozásokban intézeti orvos is részt venne; a neveléstani anyagot ki akarja bővíteni az emberbaráti intézetekben levő s testi fogyatkozásban szenvedő tanulók nevelési és tanítási módjának ismertetésével is. A módszertani anyagot — a szerint óhajtja berendezni a képző különböző osztályaiban, a mint azok több vagy kevesebb mértékben követelnek tárgyi ismereteket, abból az elvből indulván ki, hogy a népiskola alsóbb osztályaiban is a tanító munkáját illetőleg inkább a módszer, felsőbb osztályaiban inkább a tárgyi ismeretek a fon-

tosak. Hetyei Gábor a szerint tesz különbséget a különféle tantárgyak között, a mint azoknak módszere könnyebben vagy nehezebben sajátítható el a jelöltekkel, ebből kifolyólag úgy óhajtja azokat beosztani, hogy a fokozatosság elve ebben is megtartható legyen. Sokalja a III. osztály számára javasolt tananyagot, ezért kívánja, hogy az írva-olvasás és a beszéd- és értelemgyakorlatok módszere már a II. osztályban taníttassék. Aggodalmi vannak azon javaslattal szemben, hogy minden népiskolai tantárgynak részletes módszerét az illető szaktanár tanítsa. Ezt tanítóképző tanárkaraink szervezeténél és képzettségénél fogva most még nehezen tartja keresztülvihetőnek. A rányi Antal a II. osztályban felvett heti 3 órai tanítási időt kevésnek tartja s azt 4 órára kívánja felemelni.

László Zsigmond hivatkozva arra, hogy a tanítóképzők számára kiadott első tanterv már a szaktanárok kezébe tette le a részletes módszertan tanítását, a mit azonban a későbbi tantervek megváltoztattak, rámutat azokra a nehézségekre, melyekkel az új javaslatban kontemplált s az első tanterv rendelkezéseivel megegyező beosztás járhat. Nagy László az egész általános módszertannak a III. osztályban való meghagyását javasolja; mert az, mint népiskolai neveléstan, szervesen összefüggő egészet alkot, s annyival inkább elvégezhető lesz, ha a II. osztály lélektani és neveléstani oktatása által kellőleg elő lesz készítve; ezért a II. osztály óráinak számát 4-re óhajtja emelni. Eddigi neveléstani oktatásunk lényeges hibájának tartja, hogy a jellemalakulásra, az egyéni jellemvonások felismerési és képzési módjára kevés gondot fordított. Kívánja, hogy a II. osztály lélektanával kapcsolatban erkölés tan is taníttassék a növendékeknek. Radó Vilmos Málnainak javaslatát általában helyesnek tartja, ezért azt elfogadja. A II. osztályban 4 órát tart felveendőnek; az erkölés tan felvételét sürgeti; több részletbe vágó javaslata a kiküldendő bizottsághoz tétetik. Sebestyénné-Stetina Ilona az előterjesztett javaslatban foglaltakat elfogadásra ajánlja, mivel azoknak czélszerűségét a nevelő-nő-képzőben alkalmazott hasonló beosztás alapján már alkalmi volt tapasztalni. Molnár László a vallás erkölési irányt hangoztatja; összehangzó eljárást tart kívánatosnak, ezért az egészség tan tanítását inkább a paedagogusra óhajtja bízni. Sztankó Béla a beszéd- és értelemgyakorlatok tanításának módszerét a II. osztályban kívánja ismertetni; e tantárgy nem találja meg a szaktanárát a képző tanárai között, tehát ennek részletes módszertana a neveléstan tanárra vagy (a mi némi szempontból okadatolt) a gyakorló tanítóra volna bízható. Kármán Mór részletesen fejtegeti a javaslatban kifejezésre jutott elveket, annak változtatlan elfogadását ajánlja. Külön erkölés tan oktatást nem kíván, mert a philosophiai ethika törvényei még igen határozatlanok és szétágazó természetűek. Hetyey Gábor és Molnár László oly értelemben nyilatkoznak, hogy rendszeres erkölés tan csak a hittannal kapcsolatban taníttassék. Többek hozzászólása s Málnai előadónak rövid — a javaslat elfogadása érdekében emelt zárószava után a választmány a javaslatokat, pontonként történt elnöki előterjesztés alapján, részint egyhangulag, részint szótöbbséggel elfogadta, egyszersmind Dr. Kiss

Aron elnöklete alatt egy — Radó Vilmos, Léderer Ábrahám, Nagy László, Málnai Mihály, Sztankó Béla tagokból álló bizottságot küldött ki, mely a javaslat alapján a hozzászólások figyelembe vételével véglegesen megállapítsa a paedagogiai tárgyak tantervét és órabeosztását.

40. Elnök a következő választmányi ülés tárgyául a gyakorlati tanítások ügyét tűzi ki, melynek előleges tanulására Peres Sándort, Málnay Mihályt kéri fel, utóbbit előadói tiszttel bízván meg.

A „Tanítóképzőintézeti Tanárok Orsz. Egyesülete“ 1891. évi költségvetésének előirányzata.

	Bevétel		Kiadás.	
	frt	kr.	frt	kr.
1. Pénztárimaradvány 1890-ről (305·18—149·53)	155	65	—	—
2. Tagdíj-hátralékokból várható	315	—	—	—
3. Az 1891. évi tagdíjak 80%-a 240 tag után (240 × 4)	768	—	—	—
4. Allamsegély 1891-re	400	—	—	—
5. Nagy László titkár adománya (A Közlöny 1890-ik VIII—X. füzetének ívtöbbleteiért járó díj törlesztéseül)	72	02	—	—
6. Méhner Vilmosnak a Közlöny 2 ¹ / ₂ ívet tevő füzetének nyomása-, füzése- és expedálásáért 1890. évi 2-ik és utolsó részlet 223 tag után (669 : 2)	—	—	334	50
7. Nyomdai tartozás a „Közlöny“ ívtöbbleteiért (III—VI., VIII—X. füzet) 1890-re	—	—	213	—
8. Hetey G. követelése 1889-ről a Közlöny előfizetői után	—	—	96	50
9. Méhner Vilmosnak 1891-re 240 tag után 3 frtjával a Közlöny 2 ¹ / ₂ ívet tevő füzetének nyomásáért stb. 1891-re	—	—	720	—
10. Nyomdának a Közlöny ívtöbbleteiért 1891-re*)	—	—	222	50
11. Ügyviteli kiadások	—	—	120	—
	1710	67	1706	50
Valószínű maradvány	—	—	4	17
Összesen	1710	67	1710	67

Budapest, 1891. márcz. 14.

A választmány megbízásából:

Komáromy Lajos
egyes. pénztárnok.

*) A 3—7. (vagy bármely 5) füzet 3¹/₂ ívvel, a 8—10. (vagy bármely 3) füzet 3 ívvel van számítva.

A fővárosi tanítóképző tanárok februári összejövele.

„S a kizajlott búfelhőkön szép szivárvány támad.“

Kezembe fogván a tollat, eszembe jutott Aranynek ez a verssora, a nélkül, hogy célzatos akartam volna lenni. Nem vizsgálom, hogy sikerült-e a nagy költőnek eme szép versével a házas életet kecsagetetővé tenni; nem keresem azt sem, hogy talál-e ez a hasonlat a mi összejövetelünkre. Isten mentse, hogy azt tegyem, mert valamelyik pesszimista még Jupiter Tonansra is gondolhatna, a kinek haragos szemöldökei alól villámok cikáznak ki, és ajkairól dörgő szózat sújt le; vagy azt hinné, hogy a zöld asztal okozta fejfájás szorúl egy kis orvoslásra a fehér asztal mellett. Ha ilyen ijesztő gondolatokat táplálnál, nyájas olvasó, megmondom előre, csalódot. Csak azért kezdtem verssel, mert nők is lévén szóban, illőnek tartottam, ha másképp nem, legalább ama szép verssel próbáljak költői hangulatot teremteni.

Ugy bizony! A mi zöld asztalunk nem zivatarhoz, hanem permetező esőhöz hasonlít, a mely termékenyít s ha mindig ilyen idők járnak, talán egyszer gazdag aratást hoz. Talán? Egyszer? Dehogy! Nyomban megcsináljuk az aratást a fehér asztalnál, a hol egymás érdemeit addig kaszáljuk, míg csak akad dicsérni való. De nem megy ám ez könnyen, mert dús a termés és nem mindegyik kasza fog jól; szerencse, hogy van köztünk olyan jó arató, mint Sebestyén Gyula, ki egy-egy csapásra hatalmas rendet vág, különben reggelig is eltartana a munka.

Szó a mi szó! Ritkán gyűlik össze a fővárosban olyan szép és válogatott tan(!)társaság, a milyen a fővárosi tanítóképző tanárok február 16-iki összejövetelén együtt volt. Köztünk voltak, hogy először az idegen kitünőséget említsem, Szarvas Gábor nevével, Kármán Mór, György Aladár, Dömötör Géza, Kozma Dénes, Hajnal Adolf, Eördögh Dezső, a kik mindnyájan emelték jelenlétükkel összejövetelünk díszét; nagy örömet okozott, hogy néhány vidéki kartárs is helyet foglalt a sorban, ott ült az asztal egyik sarkán Hettyei Gábor és László Zsigmond, a másikon Arányi Antal, ezzel is kifejezve azt, hogy Déva és Igló antipolusok a (föld)-abroszon. A fővárosi kartársakat nem sorolom elő névleg, még Suppánnal sem tettek kivételt; hisz' megmondta Hettyey, hogy ő a miénk egészen, nem tudta tőlünk oly nagy hatalom sem elrabolni, mint a magyar kormány. Végre jelen volt képző-intézeteink hölgykoszorúja is Sebestyén Gyulánéval és Thuránszky Irénnel élén. Szinte látom Bartoniek homlokát ránczba szedődni: „Udvariatlanság a hölgyeket utoljára említeni.“ Kihallgatást kérek! Én epicureista vagyok, tehát nem udvariatlanság, hanem philosophia tőlem, hogy a szépet és kellemest mindig utolsónak hagyom. Ez persze csak a papiroson van így, ott-hon a háznál, a hol a szépem az első, mást beszél a praxis.

Mikor jól laktunk s az együttlét öröme feloldotta a nyelveket, mint a napsugár a jeget, megindult a szóáradat. Eleinte lassan vontatva, későbbben azonban rohamosan növekedve és elöntéssel fenyegetve a hallgató közönség türelmét. Még a fővárosi vészbizottságnak egyik

jelenlévő tagja is annyira megfeledkezett hivatalos min m s g r l, hogy  v -int zked sek helyett három hatalmas sz patak vizét vezette a duzzadó folyóba. Hetey Gábor bátyánk persze m tsem engedett: csak  gy „gyöngy”- z tt ajkáról a sz -„virág”; végre a leghálásabb th m t vette el . „No igen!  ltette a hölgyeket!” mondja ajkbigyesztve valamelyik nőgyűlölő. Dehogy! György Aladárt, mint a női nem nemes sz v  protector t. Mi kociztoltunk és dics itett k az   kiváló szép er nyeit.

Ejf lt ütött az  ra s elnökünk ülést feloszlató szavára éppen hazafelé készültünk, mikor megszólalt fiatalabb (nőtlen) titk runknak érczes bariton hangja s azzal a kijelentéssel kezdte beszédét, hogy: „Jubileumot  l nk.” Erre helyet foglaltunk, hogy megtudjuk, ki a szerencsétlen jubiláns. Senki más, mint önmagunk, lévén egyéves ford l ja  sszej vetel nknek. Szerény volt a kezdet, elfértünk a terem egy sarkában, s ime most majd kiszor ltunk belőle; helyet foglalt körünkben az egyetemtől kezdve a n piskol ig minden branche-  tanf rf , ked lyességben és vidámságban is nagyot haladtunk. S mindezt minek lehet köszönni? Leginkább azon b v s vonzó erőnek, a melyet a hölgyek jelenlétük által fejtenek ki.  lteti tehát a hölgyeket és kívánja, hogy a tiz évi jubileum is együtt találjon bennünket!

Szívből óhajtom  n is, hogy  gy legyen!

Pluvius.

Benedek  ron.*)

„Eoli hárfa az élet; sok rajt a vidám h r, de keresztül valamennyin egy b s hang, mint szenvedő lelkek panasza rezdül.”

Ez a bánatos hang zavarja meg lelkem összhangját is most, midőn elvon lva a köznapi zajt l, emelkedett lélekkal lapozgatok emlekeim között s néhány perczet azon f rf  emlekezet nek szentelek, kihez engem a tanítvány h l ja s a kartárs tisztelő barátsága csatolt.

Emléke beleszövődik tanulo éveim derült képei közé s elkis r a meglett kor komcly törekvéseihez. S m g a tanulo meghajlott a szellemi f l ny előtt: a kartárs tisztelettel tekint arra, a kitaro nemes küzdelemre, mely Benedek  ron egyéniségét jellemzi.

Nem tartozott azok közé, kik kilépve a mindennapi élet sz k köréből, korszakos munkát végeznek; ilyenre kevesen vannak hivatva. Az   munkálkodása csendes egyszerűségben szakadatlanul, de becsülettel folyt le.  lete történetének legérdekesebb vonása, mint k zdi felmag t a szegény gyermek viszontagságok között munkás ifj v , tiszteletben álló f rf v , a társadalom hasznos tagjává.

*) E meleg hangú életrajzot m g decemberben kaptuk kézhez, de t rh ny miatt mindeddig nem k z lhatt k. Habár e rajz a nekrológok sablonszerű keretét t lh gja, mégis szivesen közöljük, mert kegyeletünket nagy mértékben kivívják azon egyének, kik egész életükben köteleességük h  teljesitését tartották legszentebb feladatuknak.

Szerk.

Homorod Ujfalúban született 1843. febr. 19-én szegény sorsú székely szülőktől. Ezek nagyon keveset tehettek érte: mindössze is annyit, hogy behozták a kolozsvári unitárius kollégiumba s itt csekély anyagi támogatások mellett őt is, mint sok hozzá hasonló társát, a jó Isten s az iskola gondjaira bízták. Az unitárius egyház kevés vagyonából nagyon sok szegény tanulót segélyezett mindig s így el lehet képzelni, hogy ez a második édes anya minden jó akarat mellett is sokszor csak a legnélkülözhetetlenebbet tudta megadni fiainak.

És addig, míg mások gyermekéveikben gondtalanul élvezik a jelen örömeit: ő már mint gyermekifjú megismeri a szükségét és nélkülözést.

Ez a szigorú mód azonban nem veszi el a kedvét a tanulástól, mert érzi vallása vigasztaló szavait; ebből merít erőt a nélkülözések nehéz napjaiban; ez ébreszti fel benne azt a kitartó munkakedvet, mely sajátja volt egész életében; ez biztatja a szegény fiút egy szebb, egy boldogabb jövővel. És a gyermek mély hitét és vallásához való erős ragaszkodását megtartotta a férfi; s míg kutatva tanulta a természet törvényét, behatolt annak rejtett világába: hívő lelke leborult az égő csipkebokor előtt.

1863-ban leteszi az érettségi vizsgát.

Az élet gondjaival, szükségeivel korán megismerkedett ifjúnak nem sok ideje maradt az ábrándozásra. A való élet ridegsége és követelményei sokszor leszállították őt abból a szép világból, melyet a megilletődés perceiben a legsanyarúbb élet mellett is megteremt magának a fiatal szív, hogy biztató világossága mellett haladjon a kötelesség és tökéletesedés felé.

Nemes törekvései őt is ilyen útra terelték. 1864—1869-ig mint tordai köztanító s később az ugyanoda való unit. algimnáziumnál, mint tanár működik. Lelkiismeretes munkájával, igénytelen szerény modorával főlebbvalóinak elismerését, tanártársainak pedig rokonszenvét vívta ki.

Az egyszerű tanító életében 1870-ben nagy változás állott be, mely őt a rég óhajtott szebb jövővel biztatta. Magyarország lánglelkű kultuszminisztere, a nagy Eötvös, őt is részesítette ösztöndíjban s így módjában volt külföldre utazhatni, hogy egy nagyobb tanulmányútban gyűjthető tapasztalatokkal gyarapítsa eddig szerzett ismereteit, hogy aztán itthon mint képzőintézeti tanár járuljon a hazai nevelés fejlesztéséhez.

Mennyi nemes feltevéssel, lelkesedéssel indul útnak a fiatal tanító, ki most első alkalommal lépi át hazája határait, hogy idegen, a magyarnál sokkal előbbre haladott nemzet tanügyi viszonyait, művelődését tanulmányozza! Megnyílik előtte a szép, a nagy világ, melyet úgy szeretett, s melyet oly nehezen tudott itt hagyni. S míg lelke meghatva a sok és új nagyszerű benyomásokkal némán merül a természet és művészet szépségeinek, remekalkotásainak élvezésébe: egy percze sem felejtí küldetésé célját.

Erős kötelességérzettel használ fel minden alkalmat ismeretei

gyarapítására. Hosszabb ideig tartózkodik a Thurgan kantoni tanítóképzőben Kreutzlingenben, hol a híres Rebsamen-t hallgatta. Az 1871. év tavaszán Küsnachba megy s a nyár elejéig az itteni tanítóképzőben hallgatja az előadásokat. Innen Göthába utazott, hogy a nagyhírű paedagogusnak, Kehr-nek, mintaintézetét tanulmányozza.

Ez az időszak volt ifjú korának legkedvesebb szaka.

Ha erről beszélhetett, a különben kevés szavu ember élénkebb lett s lelkesen adta elő élményeit.

Külföldi útjából hazatérve, még azon év, 1871. október elején kineveztetett a kolozsvári állami tanítóképzőhöz a természettudományok és mennyiségtan rendes tanárává. Tanulását itt is folytatta s látogatta a helybeli egyetem természettudományi előadásait. Nagyon szép és értékes könyvtárt szerzett magának.

Az egyszerű székely ide felküzdötte magát egy jelentékeny állást elfoglaló komoly férfivá. Jelene és jövője most már nem aggasztotta s módjában volt a fiúi kegyelet adóját is leróni szegény öreg édes anyja iránt.

Kevés igénye levén, takarékos életmód mellett kis vagyonra tett szert úgy, hogy midőn évek múlva megnősül, feleségét biztos kikötőbe vezeti.

Nem hagyta övéit sem nyomorban, idegen segélyre jutva. Megkimélte őket azoktól a gondoktól és nélkülözésektől, melyek őt sajnos! oly sokáig lenyűgözték.

Komoly, kevés-beszédű, zárkózott természetű volt. Féltékeny gondal őrizte érzelmeit, mintha féltette volna azokat avatatlan szemektől vagy kicsinylő gúnytól. E visszavonultságában ridegnek, kedélytelennek tűnhetett fel azok előtt, kik őt csak felületesen ismerték. Pedig e hideg külső meleg kedélyt, az igazért és jóért buzdulni tudó, becsületes lelket takart. Szegénysorsú tanítványai érdekében soha sem mulasztotta el szót emelni ott, a hol hasznukra lehetett valamiben, mert nehéz és szomorú a szegény sorsá.

Ha tanártársai vagy tanítványai valamelyikét valami csapás érte vagy betegség sujtotta, mindig volt részvevő szíves szava azok számára. Kissé vontatott, mély-hangú beszédén áttört ilyenkor valami melegség s éreztük, hogy ez a hang lelkéből jött, hogy lelkünkhez szóljon.

A mellőztetést vagy egyéb bánatot hosszú évek során lelkébe tudta zárni, töprengett felette és volt eset rá, hogy csak a meglett férfi árulta el azt, a mi egykor régen az ifjú szívének fájt.

Ha egyik másik gyengébb tanítványát komoly szigorú figyelmeztetése, mint lánytanulóknál néha megesik, könyekre fakasztotta, mélyen bántotta: „Ne sírjon kérem, nem tudom nézni, ha sír.“ Érezte, hogy:

A kézívnek, midőn sebző nyilat vete;
Saját idegje is hosszan zúg, reng bele;
A megbántott keblét, s azért is, a ki bánt:
Keserű fájdalom szorítja egyaránt.“

A kora reggeli órák már az intézet laboratóriumában találták; itt dolgozott, itt olvasgatott s gondolta át a napi tananyagot, hogy mentől

világosabban, mentől könnyebben érthetően közölje ismereteit tanítványaival; innen nézegette sokszor szemben levő csinos kis házát, iskolába siető kedves gyermekeit. Egyszer szó volt arról, hogy jó volna a tanszertárt más helyiségbe költöztetni; erős elhatározással és komolyan tiltakozott ez ellen. Annyi aprólékos okot tudott felhozni, hogy úgy látszott, mintha ez a költöztetés valóságos szentségtörés akarna lenni az üvegcsövek és retorták, kitömött madarak és érzéketlen kövek ellen; de a valódi okot, hogy szereti kis tanyáját innen nézegetni, a világeért sem árulta volna el.

És valamint kötelesség-tudó munkás ember volt, hasonlót kívánt tanítványaitól is. Ritkán dicsért meg valakit; de a kit megdicsért, az nagyra is volt aztán azzal. Tanítványaival órán kívül az ő hallgatag természetéhez képest szíves, barátságos tudott lenni; mindig örvendett, ha az eltávozottak valamelyikéről hallotta, hogy családi gondokkal cserélte fel az iskoláit.

Baráti körben szelid jó kedvvel mulatott s nagyon szeretett tanártársai körében, itt az intézetben, az ő csendes szokott módján elgondolkozni. Csak mélyen fekvő, apró barna szemei árulták el jó kedvét, mintha attól félt volna, hogy hangos nevetésétől elröppen az öröm.

Az egyszerű férfi büszke is tudott lenni. Becsületét, tanári jó hírnevét, barátaí szeretetét féltékeny gondnal őrizte: ezek voltak az ő büszkeségei.

Nem tartozott a keresett barátok közé: kevesen voltak, kik szívéhez közel állottak s e kevesek közé tartozott kartársai közül dr. Lázár tanár és neje, intézetünk tisztelt igazgatónöje. Az ő szeretettel teljes vigasztaló szavai nyugtatták meg hánykodó lelkét, midőn gyötrő betegségében a halálfélelem erőt vett rajta és kis-korú gyermekei sorsa aggasztotta szegényt: „Ne búsúljon, gyermekeire nekünk is lesz gondunk,“ s a megtört fényű szemekből meleg, hálás köszönet fogadta a nemes ígéretet.

1890. nov. 18-án itt hagyta „a szép világot“, kedves családját, szerető barátait.

Halálának híre mindenkit mélyen megrázott, mert noha tudtuk, hogy gyógyíthatatlan betegség pusztít az erős férfi életén: kínosan fáj a veszteség. Ravatalát könyezve állották körül övéin kívül pályatársai, tanítványai és sok tisztelője. Kolozsvár tanintézetei képviselve voltak temetésén, megadva a végső tisztességet a becsületes, munkás férfinak.

És én volt tanítványaidnak egyike, ki e szerény sorokkal ohajtottam megünnepelni emléked, nem mulaszthatom el, hogy búcsuzván, ne áldjam poraidat! Szállj lelkem, szállj egyedül a temető pusztá némaságán keresztül, keresd fel a hantot, hol ő pihen és hullasd könyvedet sirjára, szenteld meg emlékét elhunyt barátodnak!

Legyen meg Uram a Te böles akaratod!

Kolozsvár, 1890. decz. 10.

Keul Sarolta.

Javaslat a segélyző-könyvtár ügyében.*)

Mielőtt az iglói tanítóképző tanárkara javaslatát a tanulói segélyző-könyvtár szervezésére nézve bemutatná, mindenekelőtt a következőket jelzi:

1. Bármennyire is érzi a tanári kar a tanulók szűk anyagi viszonyait, mindazonáltal kedvezőleg tapasztaltatott, hogy az iglói tanulók a tankönyveket általában valamennyien pontosan beszerezték, s részökről tankönyvhiány miatt eddig fennakadás nem történt.

2. Ezen kedvező tapasztalás abban találja magyarázatát, hogy a tanulók szülői, még a legszegényebbek is az évenkénti következetes és erélyes gyakorlat által megszoktatva az évi mintegy 10—14 frtnyi tankönyv átalányt a tanév elején az igazgatóságnál lefizetik, melyből maga az intézet szerzi be a szükséges tankönyveket, úgy hogy ezen gond sem a szülőket, sem a tanulókat nem terheli. A netáni átalány fölösleg a tanulóknak visszaadatik.

3. Ezen több éven át gyakorolt és mindenkor sikeresnek bizonyult tankönyv beszerzési mód jelentékenyen gazdagítja eddig az ifjúság kebelében fennálló Gönczy-kört, még pedig az által, hogy a tankönyveket szállító könyvkereskedő részéről járó rabatt kedvezmény, mintegy 50—60 frt évenként, az ifjúsági kör könyvtárának gazdagítására fordítottott; és ez által a tanulók hozzá lettek szoktatva, saját önképzésök eszközeit maguk megszerezni, s ez által az intézet érdekeit is előmozdító ifjúsági könyvtárt gyarapítani. A segélyző könyvtár behozatala által ezen előnyök részben vagy egészben elesnének.

4. Bármennyire is humanusnak látszik az a gondolat, hogy a szegény tanuló tankönyvekkel is segélyeztessék, tekintettel arra, hogy a képzőint. növendékek általában amúgy is állami ellátásban részesülnek, a tanári kar nem kívánja ezen segélyezést egészen az elkényeztetésig kiterjeszteni, sőt nevelési szempontból üdvösnek véli a tanulókat hozzászoktatni ahhoz, hogy a szellemi becsű műveket, habár bizonyos áldozattal is, maguk illetve szülőik szerezzék be.

5. A tankönyveknek maguk a tanulók által való megszerzése által eddig azt is kívánta a tanári kar elérni, hogy azok a tankönyvek, melyeken a négy tanfolyam ideje alatt túladni tiltva volt, a tanuló kezei között maradván, azoknak az intézetből való kilépésük után is a gyakorlati életben hasznát vegyék.

Ezeknek előrebocsátása után a tanári kar fenti véleménye által megokolt javaslatát a segélyző-könyvtár létesítésére nézve a következőkben adja elő:

*) *Az iglói áll. tanítóképző-intézet tanárkarának véleménye a nm. vall. és közoktatási miniszter Urnak az igazgatótanácsához intézett s a segélyző-könyvtárra vonatkozó m. évi 45983. számú magas rendelete tárgyában. Megjegyzés. Még a múlt évfolyam első számában bátorokdtunk felszólítani a tanári testületeket, hogy elvi fontosságú határozataikat és általában az intézet életében előforduló nevezetesebb eseményeket lapunkkal tudatni sziveskedjenek; azonban kevés lett ennek fogantatja. Most újra teljes tisztelettel kérjük a tekintetes tanárkarokat, hogy e tudósításokról gondoskodni kegyeskedjenek.*

a) A külön segélyző-könyvtár az iglói áll. tanítóképzőnél nem okvetlenül szükséges.

b) A mennyiben a tankönyvekkel való segélyezés szüksége időnkint felmerül, ez csak kivételesen a legszegényebb tanulónál alkalmaztassék, oly esetben, ha arra érdemes, s a tankönyvek költségeit fedezni éppen nem képes.

c) Ez esetben a kölcsöntankönyv az ifjúsági könyvtárból adassék.

d) A segélyzendő tanulók számára szolgáló tankönyvek az ifj. könyvtár részére azon pénzüsszezből szerzettessenek be, mely mint rabatt kedvezmény az összes tankönyvek értéke után a Gönczy-kört megilleti.

e) Ezen ifjúsági könyvtárnak segélyző-tankönyvekkel való gyarapítására valók azon tisztelet-tankönyvpéldányok is, melyeket az illető szaktanárok szivességből átengednek; továbbá e czélra szolgáló egyéb tankönyv- és pénzadományok, gyűjtések stb.

f) Végül az illető szaktanárok időszerűen meghatározzák azon tankönyveket, melyeket mint nélkülözhetőket a tanulók által megszerezni nem kívánják.

Ezen tervet a képzőintézet igazgatótanácsának 1891. évi febr. 18-iki ülésében tárgyalatván, minden tekintetben helyesnek és gyakorlatilag czélszerűnek találtatott.

Iglón, 1891. márcziusban.

Arányi Antal.
igazgató.

OKIRATTÁR.

Segélyző könyvtárak.

A vallás- és közokt. m. kir. minister 45.983. számú rendelete valamennyi állami tanító- és tanítónő-képezde igazgató tanácsának.

A tanító- és tanítónőképezdei növendékek szegénysége miatt a szükséges tankönyvek megszerzése azokra nézve csaknem elviselhetetlen terhet képezvén, czélszerűnek mutatkozik az egyes intézeteknél segélyző-könyvtárakat létesíteni, melyekből a legszegényebb tanulók a szükséges tankönyveket részben vagy egészben, az illető tanévre kölcsön kapják.

A segélyző-könyvtár alapját különféle forrásokból (adományokból, multságok jövedelméből stb.) megteremteni és növelni a tanácsnak és a tanári testületnek képezendi feladatát, mindazonáltal a könyveket kölcsönző tanulók hozzájárulása is igénybe volna veendő oly módon, hogy az illetők könyvek használatáért azok értékének bizonyos, például 5 százalékát az alapba befizetik.

Az ily módon begyűlt pénz, könyvek vásárlására és azoknak erős, tartós bekötésére fordítandó.

Ily módon szervezett segélyző-könyvtár a budapesti orsz. izr. és más tanító-képezdében jótékonyan működvén, felhívom a tanácsot, hogy ezt az intézményt a felügyeletére bizott képezdében is honosíttassa meg és ez által a szegény tanulóknak a szükséges tankönyvekhez való hozzájárulást könnyítse meg.

A népiskolai oktatáshoz szükséges vezérkönyvek azonban, melyekre a növendé-

keknek tanítói pályájukon lépten-nyomon szükségük van, ezentúl is lehetőleg, minden tanuló által saját költségükön szerzendők meg, hogy azokat az életbe magukkal vihessék.

Budapest, 1890. decz. 10-én.

Gróf Csáky.

A tanítói oklevél értéke.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1890. évi 36905. sz. a. a budapesti kir. tanfelügyelőhez intézett rendelete.

A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde igazgató-tanácsának m. é. július hó 3-án tartott üléséből hozzám intézett, Nagyságodnak augusztus hó 15-én 1978. sz. a. kelt jelentésével ide felterjesztett azon kérelmére nézve, hogy „a polgári iskolai tanítóképezde helyzete az adminisztrációban akár törvénnyel, akár rendeleti úton praecise kijelöltessék“, Nagyságodat további eljárás végett a következőkről értesítem.

Miként az indokolásból látom, ezen kérelemre a belügyminister úrnak m. é. január hó 5-én 80816—1889. sz. a. keit körrendelete szolgáltatott okot, melynek 3. pontjában a polgári iskolai tanítóképezde a minősítési törvény szempontjából a középiskolákkal egyenrangúnak van nyilvánítva és az iparművészeti és középipariskolákkal egy sorba látszik helyezve.

Ezen intézkedés csakis felületes szemlélő előtt foglalhat magában sérelmet a polgári iskolai tanítóképezde nézve; de a ki tudja, hogy ezen intézetbe a növendékek vagy elemi iskolai tanítói oklevél, vagy középiskolai érettségi bizonyítvány alapján és szigorú megválogatással vétetnek fel, s hogy az utóbbiaktól érettségi bizonyítványukon fölül még az elemi iskolai tanítóképezdében tanított paedagogiai ismeretek pótlása is követeltetik és hogy a polgári iskolai tanítóképezdében a középiskolát vagy elemi iskolai tanítóképezdét végzett növendékek még három, sőt részben négy éven át folytatják tanulmányaikat, az tisztában lesz azzal, hogy a hivatkozott rendelet említett intézkedésének egyáltalában nem tulajdonítható az az értelmezés, mintha a polgári iskolai tanítóképezde magában véve magában nem állana a középiskoláknál, vagy a minősítvényi törvény szempontjából ezekkel egy rangba helyezett kereskedelmi és ipari szakiskoláknál.

A szó alatti intézkedésnek célja semmi egyéb, mint az, miszerint tekintettel arra, hogy az elemi iskolai tanítóképezdek különböző okokból a középiskolákkal a minősítvényi törvény szempontjából egyenranguakká nem nyilváníthatók, azon elemi iskolai tanítóképezdét végzett növendékek, kik ezenfelül a polgári iskolai tanítóképezdét is elvégzik, az említett törvényben a középiskolát végzettek részére biztosított jogokban részesíttessenek. Ez intézkedésben tehát a polgári iskolai tanítói képezde nézve nem sérelem, hanem kedvezmény foglalatik.

A polgári iskolai tanítóképezde célja és helyzete a közoktatás organismusában czíme és szervezete által egyelőre eléggé ki van fejezve, és habár az 1868. évi XXXVIII. törvényzcikk 103. §-ában csak polgári iskolai tanítói képesítésről van említés téve, mindazonáltal az intézet törvényes létjogosultsága nem jöhet kérdésbe, miután a törvényhozás az intézet költségvetésének már első ízben való megszavazásával együtt annak létesítését is megengedte.

Egyébiránt nem akarok elzárkózni annak kívánatos sőt szükséges volta elől, hogy a népoktatási törvény majdani revisiója alkalmával a polgári iskolai tanító és tanítónőképzés törvényileg is szabályoztassék.

Budapest, 1891. február 10-én.

Gróf Csáky.

Magyar tanulók tornaversenye.

A vall. és közokt. m. kir. minister 441/1891. eln. számú körrendelete az állami tanítókepezdék, az állami és államilag segélyezett községi hatósztályú polgári fuiskolák igazgatóinak.

A folyó évi pünkösdi ünnepeken, május hó 17-ikén és 18-ikán Magyar Tanulók Országos Tornaversenye fog tartatni a fővárosban.

Bár tagadhatatlan, hogy a tornaügy és a testedzés ügye közintézetekben utóbbi időben leadületnek indult, mégis nagyon érezhető volt mindekkoráig oly intézmény hiánya, mely egyetemes voltánál fogva egy nagy, országos keretben egyesíthette volna legalább rövid időre az iskolai tornázás terén szétszórtan és elszigetelten működő törekvéseket. Egy ily intézmény egyik főcélja tehát az, hogy az ország mentől több iskolájából jövő tanulók a rendes tornagyakorlatok együttes bemutatásával mintegy élő alakban szemléltessék a hazai iskolai tornázás jelenlegi állapotát.

Ámde e cél egymagában még nem igazolhatná a tervbe vett intézkedést. Ha nem sikerül az ifjúság e tömeges összejövetele alkalmával a testi nevelés ügyébe egy új, fejlesztő elemet bevinni, mely kettőzött iparkodásra és fokozott felbúzdulásra készítet, nem remélhetjük, hogy ez intézmény utóhatása meg fog felelni a hozzá fűződő reményeknek.

Ez új elem, mint az intézmény elnevezésével is jelezni kívántam, a verseny, a kölcsönös mérkőzés és szembeállított erőkifejtés, melyre vajmi kevés ügyet vettek mindedig iskoláinkban. Nemzetünk phisicumának fejlesztése érdekében élénken óhajtom, hogy ez alkalommal hazánk minden vidékéről ránduljanak fel tanítézetek növendékei, és itt szakavatott bírák szeme előtt mutassák ki testi ügyességök és fegyelmességük legjavát. Kívánom, hogy intézetek intézetekkel, osztályok osztályokkal, egyesek egyesekkel szemben végezzék otthon betanult gyakorlataikat oly célból, hogy az e téren legjelesebbek kitünvé, maguknak, tanítóiknak és intézetöknek elismerést szerezzenek, az illeté es közvéleménynek pedig a megítélésre helyes mértéket szolgáltatassanak, mert csakis az ily verseny, s főleg az intézetek és osztályok versenye igazolhatja szembeszökően az összes eredményt, csakis ez mutat rá világosan azon jövő feladatokra, melyek a testi nevelés terén még megoldásra várnak. Legyen ez intézmény kiinduló pontja egyrészt a testi nevelés iránt való általánosabb és helyesebb érdeklődésnek, másrészt pedig azon nemes versenyzési szellem meghonosításának, melyre nemcsak itt, hanem az elméleti tanulmányok terén is tudvalemög nagy szükség van iskoláinkban.

Rá kell mutatnom továbbá azon közvetlen szemlemi haszonra is, mely az országos tornaversenynyel, mint hiszem, elmaradhatatlanul együtt jár a vidéki ifjúság javára. Fővárosunk nevezetesebb középületei, közintézetei, gyűjteményei, s szobrai — bár a rendelkezésre álló idő csak futólagos megtekintésöket engedi is meg — a vidékről jövő tanulók ismeretkörére és fogékony lelkületére mindenképen fejlesztőleg fognak hatni, s ha más egyéb eredménye nem volna feljövételöknek, mint az, hogy a haza fővárosáról és pezsdülő életéről egy általános áttekintő képet nyernek, már ez is nagy mértékben kívánatosná tenné e tornaverseny megtartását.

Ezek előrebocsátása után az idő rövidségére való tekintettel közvetlenül igazgató urat hívom fel arra, hogy a mennyiben a vezetése alatt álló intézet azok közé tartozik, melyekben a rendszeres tornázás az egész éven át folyik, az intézet

növendékeit és ezek után a szülőket a verseny céljával és a részvétel alább kifejtendő feltételeivel és módozataival azonnal ismeresse meg, a tanulókat a részvételre serkentse és buzdítsa, s általában ezen országos érdekű ügy előmozdítására a maga részéről mindent kövessen el.

Mihez tartás és további megfelelő eljárás végett a szóban levő tornaversenyre vonatkozólag a következőket közlöm:

A Magyar Tanulók Országos Tornaversenyének kötelékébe fognak tartozni általában a középiskolák, polgári iskolák, tanítóképző-intézetek, a középiskolákkal egyenrangú szakiskolák és a főiskolák.

A tanítóképezdekből és polgári iskolákból, mint fennebb jeleztem, csak azokat kívánom e tornaversenybe bevonni, melyeknek növendékei az egész tanéven keresztül, tehát télen is, rendszeres tornaoktatásban részesülnek. Ezeket az intézeteket tartva szem előtt, részt vehetnek a tornaversenyben a fővárosi és vidéki tanítóképezdek és a fővárosi polgári fiúiskolák összes osztályainak növendékei; a vidéki polgári fiúiskolákban azonban a kisebb tanulók felutaztatásának nehézségei miatt csupán a felső két osztály (V—VI.) azon tanulói vehetők fel, kiknek szülői ill. gyámjai szóval vagy írásban beleegyezésüket jelentik be az igazgatóságnál. Kívánatos, hogy egy-egy intézetből 20—30 tanuló jöjjön, de 12-nél kevesebb tanuló már nem vehető fel.

A jelentkező tanulók első sorban a tornatanító, s ha 20-nál több tanuló venne részt a versenyben, még egy tanár felügyelete és vezetése mellett kísérendők a fővárosba.

Az állami tanítóképezdeknél, az állami és államilag segélyezett községi polgári fiúiskoláknál a kísérő tornatanítók és tanárok utiköltségeik megtérítésére és 4 napidijra számíthatnak, a többi intézeteknél a fenntartók kérendők fel e költségek viselésére. A tanulók számára igyekezni fogok a kereskedelmi miniszter úrtól leszállított árú menetjegyeket kieszközölni. Gondoskodva lesz a fővárosban 2—3 napi ingyenes elszállásolásról és mérsékelt árú ételmezésről, s nemkülönben megnyugtatódók a szülők a tekintetben is, hogy gyermekeik a fővárosban folytonos felügyelet alatt maradnak.

Hogy egy-egy iskola növendékeinek együvé tartozása a verseny színhelyén kitérjen, szükséges, hogy a tanulóknak tetszés szerint választott egyenlő színű flanell vagy tricót tornaingek s egyszínű olcsó sapkák legyenek. A szegényebb tanulókra való tekintettel megengedem, hogy e célból az intézetekben mérsékelt gyűjtés rendeztessék, s talán a segélyező-egyesület is hozzájárulhat a költségekhez, sőt figyelemmel a fontos célra, törekedjék az igazgatóság a netán helyben levő tornaegyletet, a városi hatóságot vagy egyéb jótévedőket megnyerni.

Az állami tanítóképezdeket illetőleg megengedem, hogy a versenyben részt vevő tanulóknak a verseny idejére eső köztartási díj pénzben adassék ki, illetőleg ez a díj, valamint az intézet költségvetése keretében netalán elért megtakarításnak egy része a teendő jelentés alapján adandó engedélyhez képest, a tanulók utazása és a fővárosban tartózkodása költségeinek részben való fedezésére fordíttassék.

A verseny megtartására s a főváros főbb nevezetességeinek megtekintésére együttvéve 2 nap, (pünkösdi vasárnapja és hétfője), a felutazásra és visszautazásra egy-egy nap lesz szükséges, s erre való tekintettel osztandó be a szorgalmi idő.

A verseny részletes programját 10 példányban ide csatolom, s felhívom Igazgató urat, hogy mihelyt a jelentkezők száma meg van állapítva, a felsorolt gyakorlatok betanítása iránt azonnal intézkedjék, illetőleg a tornatanítót, kinek

elkes közreműködésére számítók, a szükséges utasításokkal lássa el. A programra nézve még külön meg kell jegyezni, hogy a 2. és 5. pontok alatt felsorolt szabadgyakorlatok rövid idő múlva névszerint megjelölve fognak az intézetekkel közölni, továbbá, hogy a 7. pontban említett szertornázásnál előforduló szerek az egyes iskolák és osztályok szerint az óhajtások figyelembevételével szintén legközelebb fognak meghatározatni.

Versenydíjak lesznek: 1. oklevelek, 2. országos tornaversenyek alkalmával viselhető érmek, 3. értékes emléktárgyak. Személynek szóló oklevelekkel tüntethető ki a tornatanítók s általános oklevelekkel az intézetek; érmekkel tüntethetők ki egyénileg az összes résztvevő tanulók s értékes emléktárgyakkal azon tornatanítók vagy tanulók, akik a verseny folyamán többszörös győzelmet arattak.

A tornaversenyvel kapcsolatos összes részletes teendők teljesítésére egy központi végrehajtó-bizottság fog kinevezetni, melyhez az intézetek kétélyek felmerültével közvetlenül is fordulhatnak.

Végül, minthogy a versenytér megválasztása, úgyszintén az elszállásolás tekintetéből mindenképp elölle biztos tudomással kell birnom arról, hogy hányan fognak az országos tornaversenyben résztvenni, felhivom Igazgató urat, hogy, amennyiben a vezetése alatt álló intézetben az egész tanéven át rendszeres tornatanítás folyik, s így ez az intézet a fűntiek szerint a részvételre általában fel van jogosítva, legelölle gondja legyen a jelentkező tanulókat jegyzékbe venni s számukat mielölle, de legkésőbb márczius 15-ig közvetlenül ide a ministeriumba feljelenteni, mert e határidőn túl már senki sem fog a tornaversenyre felvétetni. Jelentés teendő azon esetben is, ha az intézetből elegendő számú tanuló nem jelentkeznék.

Jelen rendelkezéseimről a királyi tanfelügyelölseget tudomás végett egyidejűleg értesitettem.

Budapest, 1891. febr. 23-án.

Gróf Csáky.

A tornaverseny programja.

1. *Felvonulás* (I—VIII.): Az összes tanulók kettősrendekben, szakaszvezetővel, iskolák szerint s osztályonként, katonazene mellett vonólnak körül jobbról-balra a versenytéren. — Oszlopba felállás balra kanyarodással (I—IV.); ugyanakkor az V—VIII. osztály elvonúl. — Az erre betanított növendékek eléneklik a Goll-féle tornász-indulótt („Fel hazánk hű nemzedéke“). — 2. *Szabadgyakorlatok*: Négy ütényű egyszerű tagszabadgyakorlatok. — 3. I—IV. *osztály katonai rendgyakorlatai* (intézetek, illetölle osztályok versenye). — 4. V—VIII. *osztály felvonulása* ellenvonulással, nyolczas oszlopból tizenhatos sorokba. — 5. V—VIII. *osztály, nyolcz-ütényű tagszabadgyakorlatai*. — 6. V—VIII. *osztály katonai rendgyakorlatai* (intézetek, illetölle osztályok versenye). Egyidejűleg, a versenytér másik részén, fővárosi tanulókkal szuronyvívás. — 7. *Iskolai szertornázás*: I—IV. osztálytornázás, V—VIII. csapatornázás. — 8. *Egyes intézetek által szabadon választott szabadgyakorlatok* (esetleg kéziszerekkel). 9. *Egyes tanulók versenye* (minden osztályban külön győztessele): a) I—III. osztály: 100 méteres futási verseny (előnyadással); b) IV—VI. osztály: 150 méteres gátverseny 60 cm. magas, 6 gáttal (előnyadással). c) VII—VIII. osztály: 500 méteres futási verseny (előnyadással). d) V—VIII. osztály önként jelentkező tanulóinak gerelydobása czélba; egyidejűleg a versenytér másik részén magas ugrási verseny (I—VIII.) e) V—VIII. osztály: távolugrási s kődobási verseny.

10. *Játékok*: I—II. osztály: kötélhuzás osztály osztály ellen; egyidejűleg (a versenytér másik részén) III—IV. osztály: körróta labdajáték; V—VIII. osztály: kótyajáték és kifutó; egyéb bejelentett játékok. — 11. *Felállítás*. Győztesek kihirdetése. Díjak kiosztása. — Az erre betanított növendékek eléneklék Kölcsey Hymnusát. Elvonulás.

J e g y z e t. E jelzés V—VIII. egyuttal magában foglalja a polgári iskolák V. és VI., a tanítóképző intézetek I—IV. osztályait, továbbá a középiskolák felső osztályaival egyenlő rangú szakiskolai évfolyamokat.

VEGYESEK.

Képzőintézeti hírek. — *A szabadkai államtanítónőképző-intézet* eddig egy czélszerűtlen s tanintézet számára alkalmatlan helyiségben volt elhelyezve, a mely a házak közé lévén szorítva, még a szükséges kerttel sem volt ellátva. A kormány most a városnak más helyén egészen új épületet szándékozik az intézet számára emelni.

A budai tanítónőképző intézet növendékei márczius 8-án sikerült hangversenyt rendeztek, a melyen a nagyszámú hallgatóság között jelen volt br. F e h é r v á r y Géza honvédelmi miniszter családja. A műsor, a melynek minden darabja tetszett, a következő volt: 1. Lechner. Vasárnap, kardal. 2. Brahms. Magyar tánczok, nyolcz kézre, előadják: Kerner M., Dusóczky M., Horváth J. és Somogyi L. 3. Legouvé. Les deux Misères, szavalta Csapó M. és Kerner D. 4. Magyar népdalok, énekelte Vasek G. 5. Schumann. Abendlied, zongorán és harmoniumon előadták Szőke J. és Jakobei M. 6. Arany. Rachel, szavalja Szekeres M. 7. Ábrányi. Magyar ábránd, zongorán előadta Csapó M. 8. Beethoven. Első szinfoniából andante, négy kézre, előadták: Husz T. és Baborszky O. 9. Heine. Die Wallfahrt nach Kevlaar, szavalta Messinger K. 10. Bartalus. Mátyás anyja, kardal.

Megjegyzés a tanítói oklevél értéke című min. rendeletre. Teljesen elismerjük a közoktatásügyi kormány jó szándékát, hogy a belügyminiszteriumnak a múlt évi január hóban a tanítói oklevél értékéről kiadott rendeletét a budai pædagogium provokálására, a mennyire lehet, reparálja. Azonban a mennyire nem édesíthet meg egy darab czukor egy pohár ürömöt, éppannyira nem képes ezen újabb rendelet a másik rendelet okozta keserűséget szétoszlatni. Mert mit is mond ezen újabb rendelet? „A hivatkozott rendelet említett intézkedésének egyáltalában nem tulajdonítható az az értelmezés, mintha a polgári iskolai tanítóképezde magában véve magasabban nem állana a középiskoláknál vagy a minősítvényi törvény szempontjából ezekkel egy rangba helyezett kereskedelmi és iparszakiskoláknál.“ Elhisszük, hogy a közoktatásügyi kormány keze kötve volt a másik rendelet által, sőt azt is megengedjük, hogy jelen körülmények között talán többet nem tehetett, de a tanítóképző tanárok álláspontjából kétségbe alig vonható igazság, hogy nem emelheti különös módon önértékünket eme rendelet akkor, midőn abból azon intézet főiskolai jellegét, a melyben kiképeztetünk, csak óvatos körütekintéssel, sorok közt látjuk kifejezve De hol van a baj gyökere? Ez kitünik a következő pontból: „A szó alatti intézkedésnek ezéja semmi egyéb, mint az, miszerint tekintettel arra, hogy az elemi iskolai tanítóképezdek különböző okokból a középiskolákkal a minősítvényi törvény szempontjából egyenrangúakká nem nyilváníthatók, azon elemi iskolai tanítóképezdét végzett növendékek, kik ezen felül a polgári iskolai tanítóképezdét is elvégzik, az említett törvényben a középiskolát végzettek részére biztosított jogokban részesíttetnek.“ Hogy ítéletünkben igazságosak legyünk, először is

elismerjük azt, hogy a közoktatástügyi kormány álláspontja e tételt illetően is kedvezőbb a belügyminisztériuménál, mert az elemi iskolai tanítóképzők középiskolai rangját csakis a minősítvényi törvény szempontjából nem adja meg. A tény magában véve mégis az, hogy megtagadja e rangot. Itt a bökkenő! Az elemi iskolai tanítóképzők által nyújtott képzettség tehát nem lehet egészen egyenlő fokú az érettségi bizonyítvánnyal, miből következik, hogy a feléje helyezett tanfolyam sem lehet egészen főiskolai (akadémiai), még kevésbé egyetemi fokú. Így tekintve a dolgot, a kormány logikusan járt el, midőn a polgári iskolai tanítóképzőnek nem többet, csak a középiskolai minősítvényt adta meg. Azonban egészen másképp áll a dolog, ha egyebektől eltekintve, ezen intézetnek magas feladatát és színvonalát tartjuk szem előtt; ekkor bizonyára a kormány sem fogja kétségbe vonni (a mint azt nem is vonta), hogy joggal megilleti a főiskolai (akadémiai) rang, mely esetben azonban annak pozitív kijelentése is megokolt. A bajnak gyökere különben az elemi tanítóképzőkben van. A belügyminisztériumnak tavaly kiadott rendelete felbolygatta ez ügyet, a közölt rendelet újra időszerűvé tette azt. Habár nem tartanók egészséges iránynak, hogy csupán a középiskolai, vagy bármiféle fokozat kedvéért fejlesztessék a képzőintézeti oktatás, mégis ez alkalomból kötelességünknek tartjuk sürgetni, hogy azon akadályok, a melyek elemi és felsőbb képző-tanfolyamaink fejlődésének útjában állanak, elháríttassanak. Az utóbbival lesz alkalmunk legközelebb foglalkozni. Elemi képzőintézeti oktatásunk erőteljes fejlődésnek akkor fog indulni, ha első sorban a tanítóképzési minimuma fokoztatik, másodsor, ha a tanítóképzés színvonala egyenlősítettik. Ezek képezik népoktatásunknak két legégetőbb baját. Kívánatos, hogy az ország kormánya azon tanítóképző intézetekkel szemben, a melyeknek felszerelése nem felel meg a törvény követelményeinek, a passzív magatartással felhagyjon s egynémelyiknél *államsegély* nyújtása által oda hasson, hogy kellőleg felszerelhesse és négy évfolyamra rendezhesse be magát. A tanítóképző-intézetek a középiskoláknál nem kevésbé fontos ügyet hordoznak vállalkon, s ha a protestáns középiskolák 65 ezer forint évi segélyt kapnak, úgy képzőintézeteinknek is juthatna valami.

A Magyar Tanulók Országos Tornaversenyére a következő tanítóképző-intézetek vétettek fel: Kalocsai kath. 30, Modori áll. 30, Iglói áll. 25—28, Zilahi áll. 20—25, Lévai áll. 16, Losonezi áll. 28, Kolozsvári áll. 20—24, Aradi áll. 33. Sárospataki áll. 32, Znióvárjaljai áll. 25, C áktornyai áll. 32, Félégyházai áll. 30, Budapesti áll. elemi 50 tanulóval. A budapesti áll. polgári iskolai tanítóképzőből és a képzőintézeti tanári tanfolyamból jelentkezett 20 tanuló a főiskolai tanulók versenyéhez becsáttatott.

Figyelmeztetés a tanítóképző-intézetek igazgatóihoz. A Kir. Magy. Természettudományi Társulat választmánya f. évi februárius 18-ikán tartott ülésen elhatározta, hogy a „Népszerű természettudományi előadások gyűjteményének” meglévő füzeteit, mint a melyek hasznos olvasmányul szolgálhatnak az érettebb ifjúságnak: a középiskolák felsőbb osztályaiban és a tanítóképző-intézetekben jeles előmenetelű tanulók között a tanév végén jutalomkönyvekként való kiosztásra, vagy ifjúsági könyvtárak számára ajánlja fel ingyen. A választmányának, midőn a természettudományokban jelesebb tanulókat e munkákkal megajándékozni óhajtja, különösen a természettudományok iránt való kedv és érdeklődés ébresztése lebeg a szeme előtt. A képzőintézeti igazgatók, kik ez ajándékkönyveket intézetük jeles tanítványai számára kívánják, szíveskedjenek f. évi május 5-ikéig szállítólevél, csomagolás, portó s egyéb kiadásra összesen 60krt küldeni be a titkársághoz akár postabélyegeken akár posta-utalványon, a melynek szelvényén való jelentkezés teljesen elegendő. A beérkezett 60 kr. ellenében a csomagot május közepén bérmentve küldjük el.

Tanügyi mozgalmak. Lassanként általánossá válik a mozgalom a tanügyi férfiak körében az anyagi helyzet javítása érdekében. Közelebb, márczius 23-án, az állami középiskolai tanárok tartottak ez ügyben Budapesten közgyűlést, a melyen mintegy 120 tanár vett részt. Elhatározták, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez kérvényt terjesztenek fel, a melyben a következő pontok fognak foglaltatni: 1. Az ötödéves pótlék 100 frtról 200 frtra emeltessek, mert a tanári pályán csak ez pótolhatja a más hivataloknál szokásos előléptetési előnyöket. 2. A mostani lakáspénzből lakást tartani lehetetlen, ezért szükséges annak felemelése. 3. Az igazgatói törzs-fizetés javítása szintén kívánatos, mert ez az egyetlen valódi előléptetés a tanári pályán. A miniszter figyelmébe fog még ajánlatni annak megfontolása, hogy a vidéki és fővárosi tanárok törzs-fizetése egyenlősíttessék. Teljesen méltányoljuk a középiskolai tanárok kívánságait; mennyivel méltányosabb volna azonban különösen a vidéki állami tanítók é p ö i n t é z e t i tanárok lakáspénzének emelése; mert bizony nincs az országban oly város, a melyben 100 frtért intelligens embertől is lakható szállást lehetne kapni. Hanem az gyakran előfordul, hogy a tanárok törzs-fizetésükből 100—200 frttal vagy többel kénytelenek a lakáspénzt pótolni, s így a lakás fizetése különösen a nagyobb családú tanárookra elviselhetetlen terhet ró. A felső nép- és polgári iskolai tanítók országos egyesülete részéről a minisztériumban egy küldöttség járt, a mely egyrészt a polgári iskolák újjá szervezésére és a felső nép és polgári iskolai tanítók fizetésének felemelése ügyében nyújtott át emlékiratot a miniszternek. A miniszter szívesen fogadta a küldöttséget és azon fontos nyilatkozatot tette, hogy a polgári iskolákat az egységes középiskolák mellett is fenn fogja tartani. A fizetés felemelésre vonatkozólag azonban tartózkodólag nyilatkozott, a mennyiben a kérelmet méltányosnak mondotta ugyan, de azt is kifejezte, hogy egyszerre nem lehet minden kívánságot kielégíteni.

Sajtóhiba. Egner Adolf úrnak „Még egy szó a zenetanítás ügyében“ című a múlt számban közölt cikkében az óratervből kimaradt a II. osztály heti 1 orgona (harmónium) órája, mit ezennel helyre igazítottunk.

V. Kimutatás

a f. évi febr. 17-től márcz. 16-ig befizetett tagdíjakról.

- 1890-re: II. félévre: Dr. Halassy Kálmán, Dr. Kovács János, Sárdi István (2—2 frtot).
 1890-re: Mócsy Antal, Petrovác József, Pókász Imre (4—4 frtot).
 1891-re: I. félévre: Berauer József, Boromisza István, Horváth Géza, Húber Lipót, Dr. Kovács János, Mócsy Antal, Petrovác József, Dr. Povischil Rikárd, Sárdi István, Szöllösi István, Sztára József, Dr. Szucsics Sándor, Virág István (2—2 frtot).
 1891-re: Csizsár Sándor, Ludányi Béla, Pákh Berta, Samu József, Sziklay P. Gyula, Zöllner Erzsébet (4—4 frtot).

A folyó évi tagdíjából eddigelé befolyt 22.9%

Budapest, 1891. márczius 16.

Komáromy Lajos
 egyes. pénztárnok.

(VI. Aradi utca 68.)

Felelős szerkesztő: NAGY LÁSZLÓ.